

JA ØGYAJPX Y JA ØMYADYA'AKY MIDI JA LUCAS YJAA Y

Ja Teófilo ya'at yiktaniija'ayi

1 ¹⁻⁴Migu'uk Teófilo, may ja ja'a'y tø tjajaadyanwa'andi tyimjade'en ja madya'aky sam øøts ja nmigu'uk tø t'ejxti pøn ja Jesús kyudanaadyip. Nayide'en sam øøts ja tø nyiktuk'ejxyin, sam øøts ja tø n'ixpikyin, jade'ents ja tjaja'wa'andi pøn jaty t'ejxtøø tniija'widøø sã jaty cho'ondaajky. Ja'ats tø pyudøkiiyidi jøts ja øgyajpxy ømyadya'aky ja tkajpxwa'kxtit. Nay tøts øts ja nbemuky ngonmuky ti jaty tuujnøø ku ya'at øgyajpxy ømyadya'aky cho'ondaajky. Ixyamts mets ja jade'en ndyimdyanijayi, jøts wa'ats xnijawit ja tiy'ajtin, sã jaty tø myiknøjmi ku ja tø myiktukmadø yø'øbi ixpøjkin.

Ku ja ankilis tniigajpxy jøts ku ja Juan Bautista kyaxø'økwa'añ

⁵Ixyam idø'øn cho'onda'aky ja madya'aky. Ku dø'øn ja Herodes wyinaty rey'aty jam Judea, jamts ja teety wyinaty tu'uk chøøni pøn txøøw'ajtp Zacarías, ja' y'ijty møøt tyuñ tukpiky ja teetyøjkti pøn yiktejp Abías. Elisabet ja ñidø'øxy xyøøw, teety Aarón ja

tyeety'ap'ajtmip. ⁶Janch øy ja'a'y idø'øn ja amajtskti, pyaduujnidip idø'øn Dios kyutujk ja' pøni ti ja yikta'ana'amdip. Jade'ents ja ka'ap pøn sã ñii'mxyidi, jade'en ja ka'ap pøn pyøky'ijxyidi. ⁷Ka'ats ja y'u'nk ja teedi, ni ja Elisabet ka'ap ja y'u'nkpaaty, tyimyajaa'ñidi ja namajtsk wyinaty.

⁸Xjats tuk'ojk ja Zacarías yjaa'y tyaja'jtidøø jøts ja ttuujnidit ja windsø'jkin ja Dios. ⁹Jade'en idø'øn ja tkostumbri'atti ku ja teetyøjk ja jade'en tyaja'adyidi, winets ja tniwøjti pøn jap uktøkip jap mã ja Dios yikwindsø'øgi, mã poom tyøy. Xjats Zacarías ja ojts tyimdyaja'adyi, ja' ja poom ojts tyiktøy. ¹⁰Ixam ja poom wyinaty jade'en tyøy, jøts niduki'iyi ja mayjaa'y ixap yjanchapkaajpxmidi jap tsaptøjkwimpy. ¹¹Winets ja Zacarías t'ejxpaajty tu'uk ja Dios y'ankilis jøts ku ja jap aga'ñ'ampy tyani mã ja poom yikpikta'aky. ¹²Ku Zacarías ja ojts jade'en t'ejxpaaty, ni sudso'ampy ja kya'ukwinmaa'nbyatni, tsø'øgi ja janchyik'o'jkniiyip. ¹³Xjats ja ankilis ja ñimaajyøø:

—Zacarías, kidi mdsø'øgi, tø Dios mgajpxaajkin mmado'oxiyi jøts

pyaatp mnidø'oxy Elisabet tu'uk ja mutsku'nk. Mbaattip m'u'nk tu'uk, Juan ja mduku'xøw'attip. ¹⁴Mdaxonda'akp ja' mdajotkujk'atp ja', jøts may ja jaa'y ja nayide'en t'ajotkujk'attit ku ja kyaxø'økt. ¹⁵Ja'ats møk nøjxk ja kunuu'kxin tmøøt'aty jam Dios wyingujkp. Niwine'enin ja nøø ja tkatunk'att, ka'ap ja y'amu'ukyjaa'y'att. Jaayip ja Espíritu Santo tyuktatøjkniyi ja wyinmaa'n yam ja ka'aním myiñ naxwiin. ¹⁶Ja'ats ja Israelit jaa'y tyukja'myatsp tyukja'byaatp ja Dios Teety jadigojk. ¹⁷Jawyeen ja Juan mye'ent, jaanimts ja nwindson'ajtim mye'ent. Nayide'en winmaa'n nayide'en kutujk ja tmime'ent sam ja Dios kyugajpxyin, ja Elias'ajtpi. Jade'ents ja u'nkteety u'nktaak ja tyikjotimbett, jøts ka' ti tsep niti aki møøt chøønídít y'u'nkti y'unaj'kkti, jøts ñayikmado'op ja' pøn kidyimyadoodip. Jade'ents ja tyiktøøjit tyiktuudaajkit ja jaa'y wyinmaa'n jøts ja tjøp'ejxtit ja nwindson'ajtim.

¹⁸Jade'en ja Zacarías yiknimaay, xjats ja ankilis ja t'amidøøy:

—¿Sudso'ampy øts ya'at ndajotkujk'att jøts ku yø tiy janch, pø tum møjaa'nñits øøts amajtsk?

¹⁹Xjats ankilis ja y'adsojøø: —Gabriel'ajtp øts, jøts Dios ø nmidumpy; ja' øts idø'on tø xkexy jøts mets ya'at aaw ayuujk ndukmado'ot. ²⁰Jabi ka'apxi jatyi tø xmibiky sa me tø nnøjmi, tant inet uum, jaanim me mgajpxt ku ja m'u'nk kya'axt. Jatp kubatp idø'on ya'at jade'en sa ø tø nwa'añ.

²¹Íxap idø'on mayjaa'y t'awejxti ja Zacarías, maadyip tajtip ja

jap ku ja jadine'en tya'nñini jeky jap tsaptøjkjøtpy. ²²Xjats ku ja pyidsiimy, ka'ap y'aaw y'ayuujk ja t'ukyajkni, jøts ja tyimyjatyi tja'gyukidøø kudamik ja wyinaty tø y'ejxjøøxy y'ejxma'aty jap tsaptøjkjøtpy. Nugo ja ja'ayi tñidoni, tøyi ja wyinaty y'uu'mni.

²³Kuts xyøøw ja ojts tyika'pxy winaak xøøw ja wyinaty tø yiktaguwani t'adsøønit ja tsaptøjk, winets ja ñøjxkni tyigam. ²⁴Jøts ja ñidø'oxy Elisabet ja nay jatyi yjøtpy'ajtni ku ja et ja xøøw jade'en y'uknajxy, magoxk po' ja y'ijty jap tyøjkjøtpy jadine'en ja kya'ukpidsømni. Yide'en ja wyinmay jøts ja wya'añ: ²⁵“Ja'agøjxp Dios tø ttuñ ja may'ajt jøts øts ja jaa'y xka'ukmi'ajkniyt.”

Ku ja ankilis tnigajpxy jøts ku ja Jesús kyaxø'økwa'añ

²⁶Xjats ja Dios kidduujk po' tkejxy ja y'ankilis Gabriel jam Galileit naxjotp ma ja kajp txøøw'aty Nazaret, ²⁷jøts ja t'ats'ext ja tø'oxyøjk pøn txøøw'ajtp María, øy yikxon ja yjaa'y'aty. Niwa'añ ja wyinaty y'ejtni jøts ja tmøøt'amajtskit tu'uk ja yaa'dyøjk midi txøøw'ajtp José, ja rey David y'aptatsk. ²⁸Xjats idø'on ankilis ja jam tñidøjkii'n ma ja jam wyinaty chøøni jøts ja tnimaay:

—iDios køjxp ngajpxpøø'kxy, tø ja mmay'atyiyi! Íxa mets ja nwindson'ajtim møøt m'ejtni; tø ja Dios njantyimgyunuu'kxyi ku nadyu'uk tø myik'a'ejxi wine'enin mdø'oxyøjk'atti naxwiin.

²⁹Kuts ja twin'ejxpejty ja ankilis jøts ku ja jade'en myigajpxyi,

ñigyumaap ja tyimya'wiyii'n, jade'en ja kò'òm ñawyinmaa'nxyiyi ti ja jade'en ttakajxpoo'kxyiyip.

³⁰ Jòts ja ankilis ñimaajyòø:

—María, kidi mdsò'øgi, tò Dios m'òy'ijxyiyi, mjanchtajotkujk'ajtip ja!. ³¹ Mjòtpyiyip mets, mbaatp tu'uk mmajnkun'k, JESÚS ja mduxòøw'atp. ³² Mòk winmaa'n mòk kutujk ja myòøt'atp; Dios U'nk ja yiktejt, yikutujkpi Dios Teety ja pyikta'agiyit sam ja y'apteety'amòj David, ³³ jòts ja wyindsòn'att jam Israelit y'etjotp xemikòjxp; niwindem ja kyutujk ja kyakòxt kyanaxt.

³⁴ Xjats ja María tyiktiiy ja ankilis:

—¿Ti sudso dò'òn ja ndejin jade'en yjatt? Pò ka'anims òts nniyaa'y nbaaty.

³⁵ Winets ja ankilis y'adsòø yòts ja wyaañ:

—Ja Espiritu Santo mnimeniyip, jòts ja Dios Teety tsajpjòtpyit ja' myòk'ajtin jade'en mduniyiyip. Jòts paty ja niwine'enin tkayikpòktyu'unt, wa'ats ja y'ett midi idò'òn myika'axp. Tò ja jade'en ttanibiktaagi jòts ja Dios U'nk yiktejt. ³⁶ Ñayi pyaatp ja mmigu'uk Elisabet myajnkun'k tu'uk, øy idò'òn ja yjamòjaa'yini. Ixyam ja tudujk po' kujk ttsòm'ity ja y'u'nk yam ja ka' tyimy'ukyikjòp'ijxy jòts y'u'nk ja tpaatt. ³⁷ Ka' Dios ti kyamayiyi.

³⁸ Xjats ja María wyaañ:

—Ane'emy òts ja Dios xyik'lity; wan òts ja jade'en xun sam ja tò wya'añin. Winets ja ankilis jatyi choo'naa.

Ku ja María ñijkxy jòts t'ats'ijxy ja Elisabet jam tyòjkwindum

³⁹ Jòts ja María nayi winet et anòø adsu'jky ojts ñijkxy jam

kojpkjotp ma ja kajp wyinaty tu'uk jam Judeit ñaxjotp, ⁴⁰ jòts ja ojts tyòki Zacarías tyòjkjotp, jamts ja ojts tkajpxpòø'kxy ja Elisabet.

⁴¹ Kuts Elisabet ja jade'en tmadòø ku María ja jade'en kyajpxpòø'kxyi, jatyi ja tyimya'wiyii'n yjotp ku ja mutsk y'adiijch, winets ja Espiritu Santo ja amuum tyatòjkiyòø. ⁴² Jòts ja yide'en mòk yjantyimwyaañ:

—Tò Dios mjantyimgyunuu'kxyi ku tò myik'a'ejxi wine'enin ndò'oxyòjk'ajtindi naxwiin, jòts yò m'u'nk nayide'en tò yikunuu'kxy. ⁴³ iTyimdyi òts tyimbyøn òts ku òts nwindson'ajtim tyaagu'nk xkugajpxi! ⁴⁴ Ja'ayi ja mgajpxpoo'kxin tò ndyimyadøy, jatyi òts n'u'nk ja xonda'agyi tò yjantyimyik'adi'ichiyi. ⁴⁵ Nekim xònim mets ku ja tò xjanchjawi xkunuu'kxyjawi, jatp kubatp idò'òn yò jade'en sa yò Dios tò tyikutuky.

⁴⁶ Xjats ja María wyaañ:

Øy tsuj ngunuu'kxyjawi ja nwindson'ajtim,

⁴⁷ myinijkxpy òts n'aaw njoojt ja nDios Teety Yiknitsokpi.

⁴⁸ Tònim ja Dios tnijawi jòts tò t'ejxjimbity ja y'u'nk ja myaay, yamnim òts inet ejtp ejtni xoni nyiktejt wine'enin ja naxwiin'it jaa'y yja'atti ya naxwiin.

⁴⁹ Janch mòj ja Dios myòk'ajtin ku òts ja jade'en tò xun; pò wyandijpyts idò'òn yjanchwa'adsi yjanchkapòkmyòødi.

⁵⁰ Ejtp ja tpa'ayo'ot pøn jatyi ja windsò'jkiyiyip.

⁵¹ Tò tyikwingaxi'iky ja myòk'ajtin ku ja tò tmimajadaajki ja namyikaxi jaa'dyi wyinmaa'n.

- ⁵² Tø tyik'amutski pøn jaty
kamaabyim yikutujktip,
jòts ja tø tyikjot'amòkpiky ja
ayoobidi pøn jaty aay pista'ak
yik'ejxtip.
- ⁵³ Pøn jaty ayoodip winmaadyip,
tòts ja tmø'øy ja jotkujk'ajtin,
jòts ja kumeeñ jaa'y
jadi'iñi wa'ats wiwøpy tø
yikpagajxnidi.
- ⁵⁴ Tø ja tpudøki ja Israelit kajp
ejxim ja y'u'nk t'ejxkapyin;
ka'ap ja tja'dyigøy paty ja tø
t'ayo'ixy,
- ⁵⁵ sam ja ojts yiktukmadowdin ja
n'oktaakti ja n'apteetyi, møøt
ja Abraham, ku ja y'u'nk
y'una'jk jade'en kyakøxt
kyanaxt.
- ⁵⁶ Xjats ja María jam
tmøøtaa'niiyi'ñ tigøøk po' ja
Elisabet; ku jade'en ñajxy, jaanimts
ja ñojkxnaa tyøjkwindum.

Ku ja Juan Bautista kyaxi'iky

- ⁵⁷ Xjats ja xøøw ja po' tpaajty
juuni et ja Elisabet kya'axt.
Jade'ents idø'on yikaxi'iky
tu'uk ja myajnk'u'nk. ⁵⁸ Jaty
ja myigu'uktøjkti myigujøøndi
myigudøjkti ñimejnidi. Janch
yikajxakp ja' ku ja tnija'widøø jòts
ku ja Dios wyinaty ja kunuu'kxin
møj tø myø'øyiyi. ⁵⁹ Jòts ja
kiduktujk xøøw tyiknøkxtøø
ja maxu'nk jòts ja ejxa'an
yikmo'ot ñe'kxkøjxp, jamts ja
tpikta'akwajxnidi ja xyøøw sam ja
tyeety xyøøw'atyin Zacarías. ⁶⁰ Jòts
ja tyaak, ka'ap ja tkupiky, yide'en ja
wyaan:
—Ka', ka'ap yø jade'en txøøw'att.
Juan yø xyøøw'atp.

⁶¹ Xjats ja yiknimaay:
—¿Tiku yø jade'en yiktejt? Pø
ka'ats ja mmigu'uktøjk jade'en pøn
txøøw'aty.

- ⁶² Winets ja tyiktøødøø ja
u'nkteety ti tyukxøøw'atp ja
y'u'nk, nugo ja ttanidonidi. ⁶³ Jòts
ja ojts t'amidøy tu'uk pedasi ja
puu'y'u'nk ma ja tkøxjajyt ja
xyøøw, xjats tpiktaajky: “Juan yø
xyøøw.” Jòts ja jaa'y ñigyumaap
yjanchjajttøø ku ja t'ejxtøø jade'en.
⁶⁴ Jòts ja Zacarías nay jatyi ojts
y'awijy jadigojk, jatyi Dios ja
tkajpxpøø'kxy, møk ja ttukmøjawi.
⁶⁵ Ja'agøjxp ja ñigyumaap tja'widøø
ja tøk'ayø'obyidi, jatyi ja ojts
tkajpxyø'øgyojti sa wyinaty tø yjaty
kyubety, jòts ja yiknija'wiyii'ñ
wine'enin ja Judeit jaa'y jam
chøønidi y'etjotp. ⁶⁶ Pøn jaty ja
jade'en tñimadoodip, nugo ja
tkumayidi tkudajidi jòts ja xem
yam ñayiktiyidi ñay'amidøyidi:
—¿Ti yø tyu'ump, ti yø pyaatp yø
mutsku'nk ku yø yaakt?
Jabi janchmøøjyipts ja Dios
kyunuu'kxin yø'.

Ku ja Zacarías ja Dios yikajpxøø

- ⁶⁷ Xjats ja Zacarías ja Dios
tyukajpxøø ja ayuujk ku ja wyinaty
tø tyatøkiyi ja Espíritu Santo, jòts ja
wyaan:
⁶⁸ Janch møj ja Dios ja kyunuu'kxin
tmø'øy ja Israelit kajp,
ku tø tñimiñ tnija'aty ja y'u'nk
y'una'jk wine'enin adøm ja
xja'ajtindi, tòts nitsoojkin ja
xukpaajtyim.
⁶⁹ Tø ja tu'uk tkexy ja yikutujkpi
pøn xuknitso'ok'ajtindip ja
nbøky,

- nay ja David y'ap y'ok pøn y'ijty ja Dios tmidump.
- ⁷⁰ Jade'en sa ja Dios Teety jawyeenip ojts ttuknigajpxy ja kyugajpxy,
- ⁷¹ jøts ku ja xaniguwandujtin ja nmidsep ja nmi'ajkibi jøts niduki'iyi pøn x'ø'y'ejxim xka'ø'y'ejxim,
- ⁷² jøts ku ja ndeety'ap yik'ayo'ejxtit ku ja ka'ap tja'dyigøy ja y'ayuujk.
- ⁷³ Ku ja wyinaty tø twanda'aky, jade'en ja ndeety'amøj Abraham yiktamiwandaagi
- ⁷⁴ jøts ku ja xukmimadaajkin ja nmidsep, jøts ja jotkujk nmidu'unin, nisudso ngatsø'jka'ant,
- ⁷⁵ øy tsuj tiy janch ndsinaa'yindit, jade'en ja nwindso'jka'andit ejtp.
- ⁷⁶ Jøts mets u'nk, mets ja Dios tsajpjøtpyit mgugajpxy'atiyip, kumi mets ja jaa'y wyinmaa'n ja myiktøøjip myiktuudaajkip jøts ja nwindson'ajtim yikjöp'ext,
- ⁷⁷ jade'ents ja jaa'y tnijawidit jøts ku ja mye'ent yiknitsokpi jøts ku ja pyojkpimaa'kxt.
- ⁷⁸ Jadine'en ja Dios xtsøjkyim xpa'ayø'øyindi jøts ja xanikejxyim ja y'u'nk ja yiknitsokpi,
- ⁷⁹ ja'ats xyikwejim xyikajim, kujaj kudøø'kx xyiktsinaa'yindit. Ja' xukmajstujtimp ja nga'ødyu'unin ja ngugoots'ajtin, jøts ja xuk'ejxint xuknija'wa'ant ja tsinaa'yin midi øy midi tsuj, jotkujk'atyim Dios wyingujkp.

⁸⁰ Jade'ents ja mutsku'nk ye'jky, møk møjaaaw, wijy quejy, jøts øy tsuj ja winmaa'n tjagyepy. Jøts ja y'atsinaay jawyeen jam abak etjotp ma niti kya'ity, winetnimts ja nianky'ejxi ma ja Israelit jaa'y jamdi.

Ku ja Jesús kyaxi'iky

2 Xjats ja møj windsøn Augusto winet et ojts tni'ane'emy møk'ampy jøts ja naxwii'nit jaa'y niduki'iyi yikjaamyuktit. ²Ja Cirenio jam wyinaty Siria kudunk'ajtp ku dø'øn ja jade'en miduk'o'jk tjaamyuk'okwandøø ja jaa'xyøow jøts ja jumøjt. ³Xjats ja jaa'y jade'en nøjckxti kyø'omgajpkøjxpti, jøts ja xyøow jøts ja yjumøjt tkøyaktit jam. ⁴Jade'en'ampyts ja José jam Galilea chøø'n ma ja kajp txøøwi Nazaret, jøts ja nøjckxtøø Belén jam Judeit y'etjotp ma ja David wyinaty tø kyaxi'iky, kumi ja' ja José tyeety'ap'ajtp. ⁵Patyts ja jam tmøøtnijkxy ja María jøts ja tkøyaktit ja xyøow ja yjumøjt, tøts wyinaty ja kajpxy ttunidi jøts y'amajtskidit. Jøtpynim ja wyinaty. ⁶Winets ja y'u'nk ja nay jam pyaajtøø, jam ja ojts pyo'ga'pxy. ⁷Jøts ja tpaajty ja yjagyobu'nk, ojts t'abity jøts ja ojts tkø'øky jam jiyujkøø'kx'ii'njotp. Ka'ap ja ja'taajk jam wyinaty tø nibaadi, patyts ja jami tyandøø.

Ku ja borreek'ejxpi ja ankilis pyaadyidi

⁸Jamts wyinaty jiyujk'ejxpidi tsigi'ejxpidi wingon ma ja kajp txøøwi Belén, ja'ats t'ejx'ejttip

tsunaxy'ampy ja byorreegidi.

⁹Xjats ja jam jotmøñ t'ejxpattøø ja Dios y'ankilis. Jade'eñi ja jam tyimyikjajtaajky ma ja wyinaty, jøts ja yjantyimchø'jkidøø.

¹⁰Nimaajyidibik ja ankilis inet ja'adi:

—Kidi mdsø'ogidi, øgyajpxy øy'ayuujk ø nmimimpy. Ja' mee ndukmadoowampy, ni'ijtyi ja jaa'y ja tjantyajotkujk'attit: ¹¹tø ixyam kye'exy ja CRISTO, ja nwindson'ajtim, ja yiknitsokpi ma ja David jam kyugajp'ajty, ja' kyajpkøjxp. ¹²Ja' idø'on ja wyinaty ku inet xpaattit tu'uk ja maxu'nk mots'abidity kyø'øgyi jam jiyujkøø'kx'ii'ñjotp.

¹³Jaaktyimgyaxø'ktip inet ja may ankilis jam ma ja tyu'ukpi wyinaty, jøts ja Dios ja møk ttukmøjawidi ttukunuu'kxyjawidi, yide'en ja wya'andi:

¹⁴iKunuu'kxy mets Dios Teety tsajpjotpit

ku øy'ajtin tsuj'ajtin tyaky ya naxwiiñ naxkijxy, jøts ja jaa'y yikmo'odi pøn tmijotkujk'atwandip ja Dios!

¹⁵Xjats ku ja ankilis wyimbejtnidøø ku ja ñøjkxnidøø jap tsajpjøtpy, winets ja jiyujk'ejxpidi nixem niyam ñawyambinaxwa'jkidøø:

—Wants idø'on tja'myindi Belén, jamts ja t'ats'ijxyindi midi Dios tø xuknija'windi.

¹⁶Xjats idø'on putyi ñøjkxtøø, jøts ja María jam øjts tjanchpaatti møøt ja José, janch jamdamik ja mutsku'nk tø yikø'øky jiyujkøø'kx'ii'ñjotp. ¹⁷Kuts ja jade'en t'ejxtøø, winets ja

tnimadyaktøjkidøø sa ja ankilis ja wyinaty tø tyamimadya'agyidi ja maxu'nk, ¹⁸jøts ja ñigyumaap yjanchjajttøø pøn jaty jam wyinaty. ¹⁹Jøts ja María ja'myech ja tyik'ity sa ja wyinaty tø yiknøjmi, ja' ja wyinmaa'ñ'ajtnip. ²⁰Xjats ja jiyujk'ejxpi wyimbejtnidøø. Møk ja Dios ja ttukmøjawidi ttukunuu'kxyjawidi ja'agøjxp ku ja wyinaty jade'en tø t'ejxti tnijawidi jøts ku ja jade'en tø yjantyimjyaty.

Ku ja maxu'nk Jesús y'atsyiktuk'ijxy ja Dios Teety tsapøjkjotp

²¹Kiduktujk xøøw ja mutsk øjts yikpiktaajki ja ejxa'an ñe'kxkøjxp jøts ja yikxøømøøy JESÚS. Nay ja' ttukxøøw'ajty midi ja María ja ankilis wyinaty tø tyukmadøyi ku ja wyinaty ka'aním tjøtpy'aty.

²²Xjats ku ja tiempí tpaajty wine'en ja wyinaty tø t'a'ejxidi wya'atsti sam ja Moisés kyutujk wya'añin, winetnimts ja maxu'nk ja jam Jerusalén ttaninøjkxtøø ja Dios. ²³Jade'en'ampy idø'on ja jade'en ttundøø kumi yide'en ja Dios kyutujk yja'ayi: “Tum Dios ja mixyuna'jk yiktamiyoxtip pøn jagyoobi'ajtp.” ²⁴Xjats idø'on ja jade'en t'atswindsø'jkidøø sam ja Dios Teety tø tyikutukyin: namajtsk naxpak, pøni ka'ats ja te winets ja tsapak nayide'en namajtsk yiktawindsø'øgit.

²⁵Jamts wyinaty ja jaa'y tu'uk chøøni Jerusalén pøn txøøw'ajtp Simeón. Janch øy jaa'y idø'on ja'. Yjanchja'myejchp idø'on Dios ja'. Ja'ats idø'on tjøp'ejx'ejtp ja Israelit kajp juunim idø'on ja yjadyimy'uknitso'ok'att. Jam ja

Espíritu Santo ja wyinaty tmøødi,
²⁶Jøts tø ja wyinaty twanda'aky
 jøts kunim ja jawyeen t'uk'ext ja
 Cristo pøn ja Dios Teety kyaxp,
 winetnimts ja y'oookt. ²⁷Xjats
 ja winet ñijkxy tsaptøjkjotp, ja
 Espíritu Santo ja yiknøjkxip; kuts
 ja maxu'nk Jesús jam wyinaty ja
 tyeety tyaak tø yiknijkxyi jøts ja
 jade'en tpadundi ja kutujk, ²⁸Jøts
 Simeón ja jam tnixajiyi'ñ kyø'køjxp
 jøts ja tsaa'ñ'ijty, jøts Dios ja ojts
 ttukmøjawi ttukunuu'kxyjawi,
 yide'en ja wyaañ:

²⁹Dios Teety, tøts inet, wan øts
 inet jotkujk t'oo'kni.

Tø xpaduñ ja m'ayuujk sa ø
 xnimaay.

³⁰Tønim ø nwempl'ixy ja
 yiknitsokpi

³¹midi tø xanibiktaagi ja
 naxwii'ñit jaa'y.

³²Yø' idø'on tu'ump ja may'ajtin jøts
 ja jaa'y mja'myatstit mja'byaadit
 pøn ka' y'Israelitjaa'yidi.

Yø'øgøjxp idø'on yik'ejxkaptit ja
 Israelit kajp midi tø xwi'ixy.

³³Xjats ja José janchñigyumaap
 yjajtøø møøt ja ñidø'øxy ku Simeón
 ja mutsk jade'en tnigajpxy. ³⁴Winets
 Simeón ja kyunuu'kxmyigajpxidøø.
 Yikajxaktip ja' jøts ja María
 yiknimaay, ja Jesús tyaak:

—Ejx madow, ja' yø mixyu'nk
 tø yiktanibiktaagi jøts Dios Teety
 y'øy'ajtin ttukpaajtit may ja Israelit
 jaa'y. Nay mayts ja tkapaattit
 ku jaa'y yø may kyagupøkit.

³⁵Jade'ents idø'on ja yiknijawit
 sa pønjabøn wyinmay y'am yjotp.
 Mdyimchaachkuwinmayip mets
 ja øy, tymchaachjawip mets
 m'anmija'win ja'.

³⁶Jamts wyinaty tu'uk Dios
 kyugajpxymi, Ana ja tø'øxyøjk
 xyøøw, ja Fanuel ñøøx, ja
 Aser ja y'aadsidip kyugojidip.
 Møjaa'tyigøynits idø'on ja'.
 Tyimy'una'jkyi ja y'amajtskiyii'ñ
 jøts ja ja'ayi wixujk jumøjtyi
 tmøøtsinaay ja ñiyaa'y. ³⁷Makta'pxy
 myaktaxk jumøjts ja wyinaty, jøts
 ejtpts idø'on ja jap tsaptøjkjotpy
 tmiduñ ja Dios xinaxy tsunaxy,
 y'amaay'ajtpy idø'on ja', ka'ap
 ja tkugayi tku'uugi, ejtp Dios ja
 t'ajot'aty. ³⁸Ja Ana dø'on jap ojts
 myiñ winet, jøts ku Dios ja ojts ja
 t'uktukmøjawi t'uktukunuu'kxyjawi,
 winets ja tnigajpxøjkii'ñ ja mixy
 Jesús. Ja' ja tyukmadøøpy pøn
 jaty wyinaty tjøp'ejxtip jøts ku ja
 Jerusaléngit jaa'y ñitso'ok'attit.

Ku ja wyimbettøø yja'ttøø jadigojk Nazaret

³⁹Xjats ja wyimbejtnidøø
 ñøjkxnidi jam kyajpkøjxp Nazaret,
 jam Galileit y'etjotp, ku ja jade'en
 wyinaty tø tpadungøjxidi ja
 Dios kyutujk. ⁴⁰Jøts idø'on ja
 mixyu'nk jam jade'en yeeky, møj
 møjaaaw, wijy kejy. Dios ja amuum
 jantyimkyunuu'kxiyip.

Ku ja mixy Jesús yikpaaty jam tsaptøjkjotp

⁴¹Xumi nøjkxtipts idø'on ja
 tyeety tyaak jam Jerusalén
 winjumøjt ku ja paski xøøw jam
 tpaaty. ⁴²Jøts ku ja Jesús yjumøjt
 wyinaty makmajtskni, winets ja
 ojts ñøjkxti niduki'iyi Jerusalén,
 jøts ja xøøw ja t'anøjkxidi kumi
 jade'en ja kostumbri. ⁴³Xjats ku ja
 wyimbejtnidøø xøøguixy, winets

ja mixy Jesús jami tyaaanaa
Jerusalén, ka'ap ja José ja tkumaydi.

⁴⁴Jade'en ja wyinmaydi, jam ja
tijy pyamiñidi mayjaa'y agujkp,
jòts ja jade'en yò'øxyinajxtøø;
jòts ja tja'ixaadyøø tjayiktøødøø
tjayik'amidoodøø ja myigu'uktøjkti
pøn jaty ja møøt ñay'ijxy'atyidi,
⁴⁵ñima ja tkapattøø. Xjats ja
tniwimbejtøø jadigojk Jerusalén
jòts ja jam t'ixaadyøjkidøø.

⁴⁶Kidigøøk xøønim ja tpatøø,
jamdamik ja wyinaty tsaptøjkjotp
chøøni jam may kyajpxwejpì
y'agujkp, jamik ja pyatmadøy
jòts ja jam t'amidøy tyiktiy
tyiktu'ugi. ⁴⁷Jòts ku ja jaa'y ja
jade'en tmadoodøø, ñigyumaap
ja tyimya'widøø ku ja amwijy
tsaachwijy, jòts ku ja tìy janch
y'adsøy. ⁴⁸Xjats ku ja tyeety
tyaak ojts y'ijxyi, ñigyumaap ja
tyimya'widøø jòts ja tyaak ojts
ñii'mxyi:

—¿Ti, u'nk, jade'en
myik'adøøjtìp? ¿Ti øøts jade'en
xjantyatump? Møk øø tø
xjantyimyikjotmadyøki wine'enin
øøts ixa njawidity, mjayik'ixa'ay.

⁴⁹Xjats ja Jesús y'adsøoy jòts ja
wyaañ:

—¿Tiku ø x'ixa'adi? ¿Ti kidi
xnijawidi ku øts nDeety yja'
nduujniyit?

⁵⁰Niwine'enin ja tkaja'gyukidøø
ku ja jade'en ñimaajyidøø.

⁵¹Xjanims ja tmøødidøø Nazaret,
etpts idøøn ja myimadøyidi jòts ja
tyaak nugo tja'myats'ijty sa yjajty.

⁵²Yaak'adøtspts ja Jesús, wej'adøtspt
kaj'adøtspt ja'. Jade'ents Dios ja
tyajotkujk'atyì ku ja jade'en y'ijxyi,
jòts myigu'uk nayide'en yjotkujk'atti.

**Ku ja Juan Bautista
kyajpxwa'lkxy abak etjotp**

3 Makmojkx jumøjt wyinaty
kujk yikutuky ja møj windsøn
Tiberio ku ja Poncio Pilato wyinaty
wyindsøn'aty jam Judea, jòts ja
Herodes jam Galilea, jòts ja myiga'ax
Felipe jam Iturea jam Traconite, jòts
ja Lisantias jam Abilinia wyindsøn'aty.
²Ja Anás møøt ja Caifás ja' idøøn
wyinaty møjteetywindsøn'ajttip
ku ja Juan, ja Zacarías myajnk, ja
Dios tyukmadoji ja y'øgyajpxy ja
y'øy'ayuujk jam abak etjotp. ³Xjats
ja ojts t'ayø'øy'abidsimy ja et jam
møj nøøba'am midi txøw'ajtp
Jordán, jòts ja jaa'y ttukmadøy jòts
ku ja ñøbattit, jòts ja tyiktøødit
tyiktuuda'aktit ja wyinmaa'ñ, wan
tyiktigatsti ja chinaa'yindi winets ja
yikpojkpimaa'lkxtit. ⁴Xjats ja jade'en
yjanchtuujnøø yjanchjajtøø sa ja Dios
kyugajpxy Isaías wyinaty tø tjaadyañ
ja ayuujk ku ja wya'añ:

Paty ja kugajpxy ñøjkxt jaween
jam abak etjotp jòts ja myigu'uk
ja tnøjmit møk'ampy:

“Awejxidi ja Dios y'ixpøjkin,
yiktøwdi yiktuuda'akti ja
mwinnmaa'ñ yikxon.

⁵Pønts ja kya'ukupøkp wan ja
tyimya'pøni, ni'ijtyi ja tum
jade'en tkupøkt.

Yik'øyip yiktuuda'akp ja'
winmaa'ñ ku wyinaty
pønjabøn tø wyinmaamya'aty.

⁶Jade'ents ja naxwii'ñit jaa'y
ni'ijtyi t'ejxtit sa døøn ja Dios
tyaky ja nitso'ok'ajtin.”

⁷Xjats ku ja Juan ja mayjaa'y jam
ñimejniyøø jòts ja tyiknøbatt, jòts
ja tnimaay:

—iMee miku'! ¿Pøn mee tø mni'i'mxyi jøts ku jade'en mgayiktabayø'ødyit ja mbøky, jøts ku yø'øyi chøkyi ku meets ya nøbajtpi tø mmiñ? ⁸Yikxon idø'on mjaa'y'attit, wan idø'on tyik'ijxy jøts ku ja mdsinaa'yin tø xyiktigatsti. Kidi mee kø'ømyi mnawya'añiyi: "Tixi ka'ap ti chøkyi, kumi ja Abraham adøm n'apteety'amøj'ajtyindip"; jøts ka'ats yjade'eni, ti Dios kamaajyip, øy ja pøn ttukmigu'uk'att ja Abraham pøni pøn ja kø'øm y'a'ejxip. ⁹Jøts tsojk ja nøjcx yiktiidyuñ pøn jaty tkami'øy'ajtip ja Dios.

¹⁰Xjats ja mayjaa'y ja yiktøøjøø y'amidoøjøø:

—¿Ti øø ndu'ump? ¿Sudso'ampy øø nwinmaa'nbyaatt?

¹¹Jøts ja Juan y'adsojimbijty:

—Pøni pøn ja pyikta'aky, pøni pøn ja yjujky'ajtin may'ampy tjagyajptip, wants ja tmo'odi kujkwa'kxy pøn niti kidyimy'ejtxidip; pønts ja kyaajyik yjøø'kxik jam, wan ja nayide'en møøt tjøø'kxwa'kxtit pøn ja kyaajyik y'uujkik kidyimy'ejtxidip.

¹²Winets ja yikugubajtpidi myemidi jam nøbajtpi, jøts ja Juan yik'amidøøy:

—Windsøn, jøts øøts, ¿ti øø ndu'ump?

¹³Jøts ja Juan ja y'adsojidoøø:

—Kidi kugujuu'ñ ne'egi ne'egi x'amidowdi, ja'ayi dø'on mbadu'undip sa kyutukyi.

¹⁴Jøts ja tseptumbidi winaagin tyiktøømidøø:

—¿Jøtsimts øøts, ti øø ndumip?

Xjats ja t'adsøøy:

—Kidi pøn o ti xpøjcxidi aguwanikøjxp, kidi pøn o ti

xanitaayibyatti; tajotkuk'atti ja mmijuu'ndyi.

¹⁵Ixjam idø'on ja mayjaa'y wyinaty y'awejxti, ja' ja tyajotkukiwyandip, yide'en idø'on ja wyinmaydi jøts ku ja Juan ja' idø'on Cristo. ¹⁶Jøts ja Juan ojts tñigajpxy, ttukmadøøy ja mayjaa'y: —Tiy janch ixyam

ndyimdyukmadowdi jøts ku øts yø'øyi tø nniimiñ jøts meets ja nøø nduktanøbattit; jats ø tu'uk ix'oojk xpamiñ pøn meets ja Espiritu Santo mduktatøkiyip, jøts ja' tmime'ent ja tiidyu'unin. Møk'ampy kutujk ja tmimiñ, nija'baat ø xkapaat'aty jøts øts ja nugo nwinaxt. ¹⁷Jade'en ja ttu'unt ja naxwii'ñit jaa'y sam ariin yikwigumyin. Abiky ja tpiaktaajkit ja y'ak jøts ja tnið'øty ja jøøn midi niijuuni kape'tsp, jøts ja ariinbajk abiky yikpøkjøøkt, jade'ents idø'on ja jaa'y yiktu'undit sam pønjabøn tmi'øy'aty tkami'øy'aty ja Dios.

¹⁸Jade'en idø'on ja Juan ja t'ana'amin'aty, jade'ents ja ttukmadøøy ja mayjaa'y ja øgyajpxy ja øy'ayuujk. ¹⁹Nayi wyingugajpxiyiñ ja møk ja windsøn Herodes ku ja tnið'øxy'aty ja Herodías, ja myiga'axy Felipe ja ñidø'øxy, jøts ñayi tyamigajpx ja' sa jaty ja jam wyinaty tyundigøø; ²⁰xjats ja Herodes ka'ap ja tmøjpikta'aky, jaaktyimdyundigøøy ja', ojts Juan ja tyikpuxøktøki.

Ku ja Jesús ñøbety

²¹Ku ja Juan wyinaty ka'anim yiktsumy, ku ja jam tyiknøbejty ja mayjaa'y, winets ja Jesús jam ñøbajtmøø; ixjam ja wyinaty

Dios'ajot'aty ku ja tsajp y'awaajch
²²jòts ja Espíritu Santo ja jade'en
 ñigida'agyi ejxim tsapak, wa'ats
 ja yik'ijxy, winets ja Dios Teety
 y'ayuujk yikmadøø, yide'en ja jap
 tsajpjøtpty wya'añ:

—Øts me n'U'nk'ajtpy;
 ndsøky'ajtpy mets jòts
 njantyajotkujk'ajtpy mets.

**Ja jaa'dyi pøn jaty ja
 Jesús tyeety'apip**

²³Ee'pxmajkin ja Jesús
 wyinaty ja yjumøjt ku ja tyunk
 ja tjøpwa'jkii'ñ. Nømdip id'øøn
 jòts ku ja teedyi ja José. Jòts ja
 José tteety'aty ja Elí, ²⁴jòts ja' ja
 Matat, jòts ja Matat ja Leví. Jade'en
 ñabyayø'oyi Leví ja Melqui, Melqui
 ja Jana, Jana ja José, ²⁵José ja
 Matatías, Matatías ja Amós, Amós
 ja Nahum, Nahum ja Esli, Esli ja
 Nagai, ²⁶Nagai ja Maat, Maat ja
 Matatías, Matatías ja Semei, Semei
 ja José, José ja Judá, ²⁷Judá ja
 Joana, Joana ja Resa, Resa ja
 Zorobabel, Zorobabel ja Salatiel,
 Salatiel ja Neri, ²⁸Neri ja Melqui,
 Melqui ja Adi, Adi ja Cosam, Cosam
 ja Elmodam, Elmodam ja Er, ²⁹Er
 ja Josué, Josué ja Eliezer, Eliezer
 ja Jorim, Jorim ja Matat, ³⁰Matat
 ja Leví, Leví ja Simeón, Simeón ja
 Judá, Judá ja José, José ja Jonán,
 Jonán ja Eliaquim, ³¹Eliaquim ja
 Melea, Melea ja Mainán, Mainán ja
 Matata, Matata ja Natán, ³²Natán
 ja David, David ja Isaí, Isaí ja Obed,
 Obed ja Booz, Booz ja Salmón,
 Salmón ja Naasón, ³³Naasón ja
 Aminadab, Aminadab ja Aram,
 Aram ja Esrom, Esrom ja Fares,
 Fares ja Judá, ³⁴Judá ja Jacob,

Jacob ja Isaac, Isaac ja Abraham,
 Abraham ja Taré, Taré ja Nacor,
³⁵Nacor ja Serug, Serug ja Ragau,
 Ragau ja Peleg, Peleg ja Heber,
 Heber ja Sala, ³⁶Sala ja Cainán,
 Cainán ja Arfaxad, Arfaxad ja Sem,
 Sem ja Noé, Noé ja Lamec, ³⁷Lamec
 ja Musalén, Musalén ja Enoc,
 Enoc ja Jared, Jared ja Mahalaleel,
 Mahalaleel ja Cainán, ³⁸Cainán ja
 Enós, Enós ja Set, jòts Set tteedyi ja
 Adán, jòts ja Adán ja Dios Teety.

**Ku ja Jesús ja miku' tyaguwaníyi
 jòts ja yikpøkyunwa'añi**

4 Xjats ja Jesús wyimbijty jam
 Jordángit nøø agø'øm. Tø ja
 Espíritu Santo ja tyatøjkiniyi jòts
 ja jam yiknøjkxøø tø'øts etjotp ma
 niti kya'ity. ²Jamts ja ojts chøøni
 wixijkxyøøw jòts ja miku' ja jam
 yjot'ejxwa'añi. Niti ja tkajii'kxy
 jadine'en jòtsnim ja pyaajtøø ja yuu.

³Winets ja miku' ja ñimaajyøø:
 —Pøni janch ku me mjanchDios
 U'ngi yik'øyi yø tsaa tsapkaaky.

⁴Jòts ja Jesús t'adsojimbijty:
 —Yide'en jap nøkyijxpy wya'añ:
 “Kuuyi Dios kyajpxy møj, kidi
 ja'ayip ja naxwii'ñit jaa'y nugo
 tyajujky'ajttip ti jaty yikjøø'kxp.”

⁵Xjats ja miku' ja ojts
 wyaanijkxyi jam møj kojpkøjxp,
 jòts ja jam tyuk'ejxøø wine'enin
 ja kajp naxwii'ñ. ⁶Yide'en ja miku'
 ñimaajyøø:

—Nmøøgyøxp mets ya'at
 tuki'iyi wine'en øts yø kajp
 nnitani ja møj ja mutsk. Jade'en
 øts yø tø nyikmø'øy, øyts øts
 yø pøn ndyimyo'ot pøni pøn
 øts yø nmo'owampy. ⁷Pøni
 xwinguxanaapy øts jòts ø

xwindsø'ogit, winets mets yø tuki'i yi xja'ajtkøxt.

⁸Xjats ja Jesús t'adsøoy:

—Miku' jiwā'ak. Kidi øts ya xwin'ixy, pø yide'ents ja Dios kyajpxy wya'añ: “Ja Dios Teety tu'ugyi mwindsø'ogip, ja' tu'ugyi mduujnip ja yja' pøni sa ja wya'añ.”

⁹Xjats ja miku' ja

wyaanøjkxkojmiyøø jam Jerusaléngit kajpkøjxp jøts ja tsaptøjkøjxp yikpajtiyøø, jøts ja ñimaajyøø:

—Pøni janch Dios U'nk mets, katswoon ya; ¹⁰pø nømpxi Dios kyajpxy jøts ku ja tnøjmit ja y'ankilis jøts me myik'ejx'ett, jøts ku me ka'ap ti mjatit. ¹¹Mets ja mdsaa'anjø'ogit jøts mdeky ja tsaa kyakumit kyayo'odsit.

¹²Xjats ja Jesús t'adsøoy:

—Janch nayide'ents ja Dios kyajpxy wya'añ: “Kidi mDios xjot'ixy.”

¹³Jade'ents ja miku' nisudso'ampy kya'ukwinmaa'nbyatnaa sa ja tjaakjot'ejxkojt ja Jesús, jøtsnim ja jade'en ñimyajtstuujtøø.

Ku ja Jesús tjøptøki ja tyunk Galileit etjotp

¹⁴Jøts ja Jesús ñøjxnaa Galilea, møk'ampy ja Espiritu Santo ja wyinaty tø tyatøkiyi, jade'en ja tmøøt'aty, tum ja' idø'on ja jaa'y wyinaty y'aawidip y'ayuujkidip o madsoo. ¹⁵Yats ja yik'ixpiky ma jaty ja tsaptøjk jam, jade'ents ja o pøn kyajxa'agiyi.

Ku ja Jesús yja'jty jadigojk Nazaretit kajpjotp

¹⁶Jøts ja ojts ñijxxy Nazaret, jam kojpkøjxp ma ja wyinaty tø

myutsk'aty. Poo'lxin xøøw wyinaty ku ja tyøjkiyiñ jam tsaptøjkjotp, jade'en idø'on ja tkostumbri'aty, xjats ja tmiwa'kukiyiñ ja Dios kyajpxy jøts ja tkajpxy. ¹⁷Ja nøky ja wyinaty tø yikømo'øy midi ja Dios kyugajpxy Isafas yjaay; jøts ku ja ojts t'agiibyaky, ja' ja jap pyaajt ma jap wyinaty yide'en kyøxja'ayi:

¹⁸Dios Teety øts ja y'Espiritu

Santo xpudøjkp,

ja' ø xmøøpy, ja' ø xpiktakp

jøts øts ja ayoobi jaa'y

ndukmado'odit ja øgyajpxy ja øy'ayuujk;

ja' ø tø xkexy jøts øts

ja ngajpxjot'amøkidit

pøn amjotmay'oo'ktip

tsaachjotmay'oo'ktip,

jøts øts ja

nyik'awa'atspidsø'ømdit pøn

jade'en ejtnidip sam tsumy

jaa'yindi,

jøts øts ja nyikwin'ejxwa'kxtit

pøn wimbeets kugoots ejttip;

jøts øts ja

nyik'awa'atspidsø'ømdit pøn

øy sagsa yiktundip;

¹⁹jøts øts ja Dios Teety ja

yiknitso'ok'ajtin nnigajpxiyit.

²⁰Winets ja Jesús t'agiimuyjky ja nøky, jøts ja ojts tkømo'øy ja tumbi, jøts ja y'ixaajky, jøts ja mayjaa'y ka'ap ja y'ukni'ejxujtniyi. ²¹Xjats ja kyajpxøjkkiyiñ jøts ja wyaañ:

—Ixyamts idø'on yø jade'en tø yjaty tø kyubety mee mwingujky sa ja Dios kyajpxy wya'añin.

²²Jøts ja ni'ijtyi t'ødyejtøø ja Jesús, ñigyumaapts idø'on ja tjawidi ku myadya'aky ja amdsuj tsaachuj pøni sa jaty ja ñii'mxyidi, jøts ja xem yam ñayiktiyidi:

—¿Kidi ja Joséjip idø'on ya'at ja y'u'nk?

²³ Jøts ja Jesús wyaañ:

—Tiigyajpxy yide'en meets inet mdyimwya'añ: "Tsøoyibi, nachøoyi kø'øm"; mnayinømdipts inet: "Jade'en sa øø tø nnimadøy m'adi'ich jam Capernaum, tu'unts inet ya nayide'en mgø'ømnaxkijxy mgø'ømkajpxkijxy."

²⁴ Jøts ja yjaakwaañ:

—Tiy janch meets idø'on nnøjmi jøts ku ni tu'ugin Dios kyugajpxy kyayikupiky kyø'ømnaxkijxy kyø'ømgajpkijxy. ²⁵ Tyimñømp øts, kawinaak ja ku'økytø'øxy ja wyinaty ya Israelit etjøøjty ku ja Dios kyugajpxy Elías y'atsinaay, ku et kyatuuy tigøøk jumøjt jagujkp winets ja yuu yjanch'ijty o magajp; ²⁶ ni tu'ukts ja kyayiktanigajxtøø ja Elías ya Israel, ne'legi ja' Dios ja tyanigajx pøn jam wyinaty tsinaapy Sarepta, jam Sidón kajp wingon. ²⁷ Nay jats jaa'y wyinatymidi ya Israel pøn putstip ku ja Dios kyugajpxy Eliseo yjaa'ajty, jøts ja ni tu'ugin kyataadyøø ja pyu'uts. Pøn txøow'ajtp Naamán, ja' ojts ne'legi ja yja' tyay pøn jam Siria kunaajx'ajtp kugajp'ajtp.

²⁸ Xjats ku ja jade'en tmadoodøø jøts ja yjantyimy'ambøjktøø pøn jaty jam wyinaty tsaptøjkjotp. ²⁹ Ojts ja tnibidø'økti ja Jesús, jøts ja tkajxpidømd i jam kajpjotp, jøts ja tyiknøjkxtøø jam kojpkubajkp ma jam tu'uk ja kats'aaw, jamts ja tkutejnaxwa'andi. ³⁰ Jøts ja Jesús jadi'iñi jam mayjaa'y agujkp ñajxy jøts ja jade'eñi chøø'ñ.

Tu'uk ja yaa'dyøjk pøn ja miku' tø tyatøkiyi

³¹ Jøts ja ojts ñijkxy Capernaumit kajpkøjxp midi jam Galileit etjotp tãmp, jamts ja tyik'ixpiky ja jaa'y ku poo'kxin xøow. ³² Ñigyumaap ja tjawidi ku ja jade'en yik'ixpikyidi, kumi tum ja' ja kyajpxy midi kutujk møøt.

³³ Jamts tsaptøjkjotp wyinaty tu'uk ja jaa'y pøn ja miku' wyinaty tø tyatøkiyi, ja'ats ja møk yikwajnøø:

³⁴—Majtstutk øøts; ¿ti øø xanibøjkp, mets Jesús Nazaretit jaa'y? ¿Ja' me tø xnimeni jøts øø xyikudigø'øty? Wa'ats me n'ejxkapy mbøn mets, pø Diosxi me m'u'nk'ajtip.

³⁵ Xjats Jesús ja miku' t'adsøoy, yide'en ja tnimaay:

—iAmøñi et, kidi mgajpxy, jøts majtstu'ut yø jaa'y!

Winets ja miku' tyiknaxkidaajky ja jaa'y jøts ja ttawaajch ja jaa'y, nika'ap ja sa ttuun. ³⁶ Ni'ijtyi ja jaa'y yjantyimchø'jkidøø jøts ja xem yam ñawyajnidøø:

—¿Ti kajpxy ti ayuujk yø jade'en kyajpxy? iMøjta'aky yø t'ane'emyy yø miku' jøts yø jatyi chø'øgi!

³⁷ Ja Jesús idø'on yik'aawip yik'ayuuujkip øy maðsoo.

Ku ja Jesús tyikmøkpiky ja Simón Pedro tyaaqmø'jt

³⁸ Xjats ja pyidsiimy jam tsaptøjkjotp jøts ja ojts ñijkxy jam Simón tyigam, jamts ja tyøjkiiyñ. Pøjkp tamik ja Simón jam wyinaty ja tyaaqmø'jt, jantyimyjøn'oo'kp ja wyinaty. Winets ja Jesús yiknimaay

jòts ja ttu'unt ja may'ajt jòts ja t'ext.
³⁹Jòts ja ojts t'ixy, ojts ja ñaxkøy ma ja pamaa'y jam wyinaty, jòts ja mòk twingugajpxiyii'ñ ja jøombaa'm, jòts ja jatyi wyinaajky, jòts ja jaa'y nay jatyi tyanaagyukyiyii'ñ, jòts ja kø'øm t'ejxpinaaxwa'aky ja kaaky ja jii'kxy.

**Ku ja Jesús tyikmøkpi ky
 ja maabyamaa'y**

⁴⁰Kuts ja xøøw yjaxnaa, winets ja Jesús ojts yiktaninijkxy ja maabyamaa'y pønity jam sagasa jajt; jòts ja ojts tu'uk tu'uk tkønixajy, jòts ja jade'en tyiktsokijxy.
⁴¹Nay jamts ja winaaginmidi pøn ja miku' ttawajtsidøø nayide'en, jòts ja yjanchnømdì mòk:

—Dios U'nkxi mets.

Jòts Jesús ja mòk twingugajpxiyii'ñ, ka'ap ja tyikjaty jòts ja kyajpxtit, pø ñijaa'widipxi ja' jòts ku ja' Cristo.

Ku ja Jesús kyajpxwa'kxy jam Galilea

⁴²Xjats ku xyiiyndyaaajky, jòts ja Jesús chøø'ñ kajpjotp jòts ja ñijkxy jam ma pøn kya'ity. Jòts ja mayjaa'y ja yjanch'ixa'ayi jòtsnim ja yikpaajty ma ja jam wyinaty. Yikta'aniwyandip idø'on ja', ka'ap ja tmajtstu'utwa'andi jòts ja choont,
⁴³yide'ents Jesús ja ñimaajyidøø:

—Nayi nnigajpxwampy øts ja Dios y'øgyajpxy y'ømyadya'aky o magajp, pø ja'agøjpxxi ø tø nyikexy.

⁴⁴Jòts ja Jesús jam jade'en kyajpxwa'kxy ma jaty ja tsaptøjk jam Galilea.

**Ku ja ajkx may'ampy yikma'aky
 Jesús myilagri'ajtingøjpx**

5 Tuk'ojk idø'on ja Jesús jam yikpaajty mejy agø'øm

ma txøøwi Genesaret; jamts ja mayjaa'y ja ñimejniyøø jòts ja t'amidodukwa'andi ja Dios y'øgyajpxy y'ømyadya'aky. Janch yik'atejmujknipts idø'on ja Jesús jam wyinaty ²ku ja t'ejxpaajty majtsk ja barki tawa'ats jam nøø adsay agø'øm, tø ja ajkxmakpi jam wyinaty pyidsømgøxti, jam tya'ajkxmaaajk ja wyinaty tpujti.
³Winets ja Jesús tu'uk ja barki ttatøjkii'ñ midì ja Simón yja'ajtpy jòts ja tnimaay wan tniyikjiwa'aky waani jòts jam wingon kidyimdy'a'ant møøt ja tsayjoojt. Jòts ja jam jade'en y'ixaajky, jòts ja jam tyik'ixpøjktøjkii'ñ ja mayjaa'y.
⁴Xjats ku ja kyajpx'abajtyii'ñ jòts ja tnimaay ja Simón:

—Yiknøjkx yø barki jam ma yø nøø køjnkwawì, jamts xniwejtspattit yø mda'ajkxmaaajk.

⁵Jòts ja Simón t'adsøøy:

—Windsøn, tuktsunaxy øø tø njanchjatuñ, ni tu'ukts øøts n'ajkx tø ngapaaty; nøøwejtspatp øts inet yø nda'ajkxmaaajk jadigojk, pø tøxi me mwa'añ mòk'ampy.

⁶Jòts ku ja jade'en ttundøø, may ja ajkx ja ojts tmatsti, janch køøtswambim ja tya'ajkxmaaajk ja'adi.

⁷Winets ja tmiyamdøø ja myigu'ukti pøn jam wyinaty jade'ukpi barkijotp jòts ja pyudøkiyidit. Nøjkxti dø'on ja jam, ojts ja barki ja majtsk tyik'ujtskøxti øy ja yjawi yjanchkøjnktøjkinidit. ⁸Xjats ku ja Simón Pedro ja ojts jade'en t'ixy, winets ja twinguxanaay ja Jesús jòts ja tnimaay:

—Windsøn'ajtim, majtstutk øts, ka'ap øts yø xpaat'aty jade'en, pojkpitumbi jaa'y øts.

⁹Janch tsø'jkiñip idø'on ja Simón wyinaty jøts nayide'en ja myigu'ukti, ja'agøjxp ku ja ajkx ja wyinaty jadine'en tø tma'akti. ¹⁰Nayi tsø'jkipts idø'on ja Jacobo møøt ja Juan, ja Zebedeo y'unaj'kti pøn ja Simón møøt ñamyigu'uk'atyiyi. Jøts ja Jesús tnimaay ja Simón:

—Kidi mdsø'øgi, ixamyi nduknijawidit sudso jaa'y ja nitso'ok'ajtin tpaatt.

¹¹Jøts ja byarki ja jam nøøba'am tyikja'attøø, jøts ja jamyi tnikakøjxtøø tuki'iyi, jøts ja tmøødidøø ja Jesús.

Ku ja Jesús tyiktsø'øky ja jaa'y pøn jadi'iñi putsnip

¹²Kuts ja Jesús jam wyinaty tu'ukpi kajpjotp, winets yja'ljty tu'uk ja jaa'y, møj pu'uts pa'am ja pøjkip, jøts ku ja Jesús yik'ejxpaajty jøts ja twinguxanaay. Jamyi ja ñamyujtstaajkøø jøts ja tminuu'kxaajky, yide'en ja tnimaay:

—Teety, mmøøt'ajtpy mets ja møk'ajtin jøts ø xyiktso'okt, yiktsokts øts mdsojk'ajtingøjxp.

¹³Jøts ja Jesús ja ojts tkønixajy, yide'en ja tnimaay:

—Ndsøky'ajtpy øts jøts mdso'okt, tsokni.

Ja'ayi ja jade'en wyaañ, jatyi ja pu'uts wyinajky. ¹⁴Xjats ja Jesús møk'ampy tnimaay ja jaa'y jøts kidi ja pøn ttukmadøy. Yide'en ja tnimaay:

—Jamyi dø'on mnøjkxt jam teety wyindum, jamts xpikta'akt ja myojxin midi ja Moisés ñi'ana'am, ja'agøjxp ku tø wya'ach ja mbu'uts. Jade'ents ja jaa'y ja t'ejxtit tnijawidit jøts ku tø mdsø'øky.

¹⁵Yikmøjpikta'adøtsp idø'on ja Jesús, may ja jaa'y ja ñimen'adi'ichiyi, namay ja ñamyukyidi jøts ja pyatmadøyi, jøts ja tnankyiktso'okwa'añidi ja pya'am. ¹⁶Ja Jesús jam ja ñijkxy ma abak et ma niti kya'ity, jamts ja Dios Teety t'ajot'ajty.

Ku ja Jesús tyiktsøøjky ja køxujxpi pakxujxpi

¹⁷Tuk'ojk idø'on, jam ja Jesús wyinaty yik'ixpiky, jamts idø'on ja fariseotøjk møøt ja kajpxwejpitøjk wyinaty chøønidi wine'enin ja wyinaty tø choondi o magajp, pømbi mendip Galileit etjotp, Judeit etjotp, jøts Jerusaléngit etjotp; ku ja Jesús tnankyjay'ijxyi ja Dios Teety myøk'ajtin ku ja pamaa'y ja tyiktsø'øky. ¹⁸Winets ja jaa'y tkiijja'jtøø tu'uk ja pamaa'y pøn køxujxp pakxujxp, jøts ja jap tøjkjøtpy tyiktøkiwya'andi jøts ja ttawingugi'yidit ja Jesús. ¹⁹Nimats kya'awa'adsi ma ja tyøkidit kumi janch mayjaa'y jam wyinaty. Xjats ja tøjkiixpy pyajttøø, jøts ja ojts tnikidyu'utti ja tøjky, japt ja tyikwinajktøø ja pamaa'y jøts ja ttawingugi'yidøø ja Jesús jap mayjaa'y agujkpy. ²⁰Kuts ja Jesús ja ojts jade'en t'ixy kudam ja amumdu'uk ja yjanchja'win tjagyapti, jøts ja pamaa'y ja tnimaay:

—U'nk, nbøkmyee'kxpy mets.

²¹Winets ja wyinmaadyøjkidøø ja kajpxwejpitøjk møøt ja fariseotøjk, yide'en ja wyinmaydi: “¿Pøn yø jaa'y jade'en, tigøjxp ku Dios yø jade'en twingajpxnaxy? ¿Pøn ja pøky ya t'ukmaa'kxp, kidi tu'ugyip Dios pyojkpmee'kxy?”

²²Wa'ats ja Jesús ja tnijawi sa ja wyinaty wyinmaydi, jøts ja tnimaay:

—¿Tigøjxp ku jade'en mwinmaydi?

²³¿Ja ti ne'egi jawaani jajtñi, kuts yø pa'amjaa'y nnøjmit, “Mee'kxpy øts yø mbøky”, uk ku nnøjmit:

“Wa'kuki, pøkmukni yø mmaabajt jøts nøjxni mdigam”? ²⁴Ixyamnim meets inet x'uk'ext mabaat øts idø'on ja møk'ajtñi nmøot'aty ya naxwiñ jøts ø nmaa'kxt ja pøky.

Xjats ja tnimaay ja køxuxpi pakxuxpi:

—Pidøkni, wa'kukiñi, wejtsjø'øk yø mmaabajt jøts mnøjxnit mdigam.

²⁵Jaty ja køxuxpi pakxuxpi pyidi'jky, jøts ja tyanaagyukiyii'ñ jam mayjaa'y agujk. Wyejtsmujk ja myaabajt ja' ma ja jam wyinaty kyo'kni, jøts ja ñøjxnaa tyøjkwindum, møk ja Dios ja ttamøjawi. ²⁶Jøts ja ñigyumaap tja'widøø ni'ijtyi, ojts Dios ja ttukmøjawidi ttukunuu'kxyjawidi, yide'en ja wya'andi ja ñichø'øgi adøtsni:

—Ixyamnim inet ja tø n'ijxyindi midu niwindi kayik'ejxpnim.

Ku ja Jesús tpawaay ja Leví

²⁷Ku ja jade'en y'ukjajty, xjats ja Jesús jam pyidsiimy, ojts chøøn jøts ja t'ejxpaajty tu'uk ja yikugubajtpi, jam ja wyinaty chøøni ma ja ttukugubety ja jaa'y øy tyii'ji, jøts ja tnimaay:

—Møødik øts, møøt widejtk øts.

²⁸Winets ja jaty tyanaagyukiyii'ñ, jøts ja tuki'iyi tum jam tnikakijxy, jøts Jesús ja tmøødiyii'ñ.

²⁹Jøts ja Leví xøøw ttuun jam tyøjkwindum jøts ja twindsø'jkii'ñ

ja Jesús, mayts ja yikugubajtpi jam wyinaty møøt jadu'ukpi jaa'dyi.

Jade'en ja jam møøt twindsøøni ja kaabyajt. ³⁰Xjats ja fariseotøjkti møøt ja kajpxwejpitøjkti tpagajpxniðøjkidøø ja Jesús pyabøjkpi, jøts ja tnimaadyøø:

—¿Tiku meets yø xmøøtkay yø yikugubajtpitøjkti møøt yø ka'øyjaa'dyi?

³¹Winets ja Jesús y'adsøøy jøts ja tnimaay:

—Pøn tkaja'widip ja pya'am, ti tsøøyiði ja t'ukyikwa'andit. Ja' ja tyik'amaadyaktip pøn pamaa'dyi, pøn pya'am tja'wiy'ejttip.

³²Kidi ja'ajipts ø tø nnimiñ pøn niwine'en kanabyøkyja'wiyidip. Ja' ø tø nnimiñ pøn tja'widip ja pyøky jøts ku ja pyøkmyøødiði, jøts tyiktigatstip ja chinaa'yindi.

Ku ja Jesús yiktiibyijky tigøjxp ku ja kya'ayuu'atti

³³Xjats ja tiibyøjktøø ja Jesús jøts ja tnimaadyøø:

—¿Tiku yø mbabøjkpitøjk janch nekim kyaydi tyøjkxti, jøts yø Juan yja' yjanch'amaay'atti møøt yø fariseotøjkti? Ni kyakaydi kyajøø'kxti, janch tsapakjpx'ejttip yø'.

³⁴Winets ja Jesús t'adsøøy:

—¿Ma meets jade'en tø x'ukni'jawi jøts ku tø'øxy ñigaabyi tø'øxy ñi'ukpi winet y'amaay'atti winet kyakaydi kya'uukti ku ja jemyaa'y jamni? ³⁵Abikñimts ja tiempi tyimya'atmit ku ja jemyaa'y wyinaty kya'uk'ejtñi ku ja jam wyinaty tø cho'oni; jaanimts idø'on tiy pøn kya'ukaañit kya'uk'uknit, jaanim idø'on ja y'amaay'attit.

³⁶Jøts ja nay ja'agøjxp ya'at ttanimadyaktøjkiyi'i'n:

—Ka'axi pøn wyetpach tta'agiyi jemwyet midi tyimyjemñim, ku ja jade'en yiktu'unt jøts kumi mujkpi ja jemwyet jøts ja tjaaktyimgyøø'tsni ja wetpach, jaaktyimyiwenip ja kyøøts'ajtin ja'. ³⁷Jøts ka'ap pøn vino tta'adami po'duk midi namii'kxñim, ku ja jade'en ndu'unint jatyi ja tyikmigøødsi ja po'duk, windigøøpyts tuki'iyi, windigøøpy ja vino, windigøømyipts ja po'ak.

³⁸Paty ja vino midi ñamii'kxñim nda'ada'amyin ja jembyo'ak jøts jade'en nimidi kyawindigøø'ty.

³⁹Nayide'ents ka' pøn t'uukwa'añ ja vino midi namii'kxñim. Pøn tø t'uukyujni ja vino midi jekyip mii'kxñi, xumi ja' ja chøjkpy, kumi nømp ja tukajpxy: “Yø jekyip mii'kxyip tyimy'øy, ka'ap yø midi tmi'abaaty.”

Ku ja Jesús ttøjtøø ja ariin yam poo'kxin xøøw

6 Poo'kxin xøøw idø'on, winets ja Jesús jam wyinaty ñaxy jam kamjotp møøt ja pyabøjkpitøjk, ja'ats jam wyinaty ttøjtíp ja ariin tøøm; jøts ja twixatsti ja ariinbajk jøts ja tjøø'kxti. ²Jøts ja fariseotøjk winaagin yiktøøjidøø, yide'en ja yiknimaadyøø:

—¿Tiku jade'en m'adø'øtsti midi ka'ap pyaat'aty yiktu'unt poo'kxin xøøw?

³Xjats ja Jesús y'adsøøy:

—¿Ka'anim meets ja Dios kyajpxy x'ijxy midi tnigajpxp sa ja David tuk'o'jk tmøøt'adiijch ja myigu'uk ku ja wyinaty yjantyimyuu'ookti?

⁴Pø tsaptøjkjøtpyimxi ja tyøjkiiyi'i'n, japts ja tnixajiyi'i'n ja kunuu'kxy tsapkaaky, jøts ja tkaadyøø møøt ja myigu'uk pøn jaty ja jam wyinaty myøøt. Yam ja ka'ap yjapaat'atyidi jøts ja tka'adyit ja'abi tsapkaaky, ja teetyøjkti ja paat'ajtidip kya'adyip.

⁵Nayide'ents ja wyaañ:

—Ngudanaapy øts ja naxwii'ñit jaa'y, jøts øts wamp ti paat'ajtip kapaat'ajtip yiktu'unt ku poo'kxin xøøw.

Ja jaa'y pøn ja kyø' jadi'iñi tøtsnip

⁶Jadu'ukpi poo'kxin xøøwts idø'on ja'agøjmyi ku ja Jesús tyøjkiiyi'i'n jam tsaptøjkjøtp, jamts ja yik'ixpøjktøjkiyi'i'n. Japts wyinaty tu'uk jaa'y midi y'aga'ngyø' xujxp; ⁷jøts ja kajpxwejpitøjk jam tpa'ejxti tpagowdi ja Jesús, ja' ja y'ejxwandip pøni y'ukyiktsøkpy idø'on ja pamaa'y ja' ku poo'kxin xøøw, jade'ents ja tni'øøniwya'andi.

⁸Ti wa'ats ja tñijawi sa jaty ja wyinaty wyinmaydi jøts ja jaa'y ja tnimaay midi wyinaty kyø' xujxp:

—Tani, jøts ixem nøjkx mdani kujk'am.

Jatyi ja jaa'y tyanaagyukiiyi'i'n jøts ja jam ñijkxy tanaabyi. ⁹Winets ja Jesús tnimaay ja mayjaa'y:

—Nyiktø'ødip nyik'amido'odip inet yam: ¿Midi'ibi ndu'unimp ku poo'kxin xøøw, midi'ibi kutuky ku n'ødyu'unint u ku nga'ødyu'unint? ¿ku nyiktsoojkint u ku nyik'o'jkint?

¹⁰Jøts ja twin'ejxkijxy pøn jaty ja jam wyinaty ttamujkiyip, jøts ja tnimaay ja pamaa'y:

—Xajtøw.

Tsoojk ja' jøts ja xyajtiy. ¹¹Jøts ja yjadu'ukpi jaa'y yjanch'ambøjktøø,

jøts ja xem yam ñawyañnidøø,
agø'omyi sudso'ampy ja
tjadyimy'ukyikpøkya'adit ja Jesús.

**Ku ja Jesús twiwijch nimakmajtsk
pøn wyinaty kyudanaabyi'atwampy**

¹²Winet ets ja Jesús ñijkxy
Dios'ajot'ajtpi jam kojpkøjxp, jam ja
Dios Teety ja tmigajpxy tuktsunaxy.

¹³Jøts ku xyiijndyaajky, jøts ja
twaadsogijxy pøn jaty ja pabøjkíp,
jøts ja twiwijch nimakmajtsk pøn
ja tyejtíp kudanaabyitøjkti. ¹⁴Ja'ats
idø'on ja'adi ja Simón midí ja
xyødejtigajts jøts ja tpiaktaajky
Pedro; møøt y'uch Andrés ja', møøt
ja Jacobo, møøt ja Juan, møøt ja
Felipe, jøts møøt ja Bartolomé.

¹⁵Jam ja Mateo, Tomás, Jacobo pøn
ja Alfeo myajnk'ajtpy; jøts ja Simón
ja cananista; ¹⁶jam ja Judas ja
Jacobo y'uch; jøts ja Judas Iscariote,
pøn wyinaty tkøyakwamp ja Jesús.

Ku ja Jesús tyik'ixpijky ja mayjaa'y

¹⁷Xjats ja Jesús tmøøtkidaajky ja
kyudanaabyitøjk, jøts ja tmøøtja'jtjy
jap jøyjøtpy niduki'iyi møøt ja
pyabøjkpitøjk; nay jam wyinaty
øy pøndi pøn jaty tso'ondip
jam Judea, jam Jerusalén, jøts
jam mejy agø'øm jam Tiro jam
Sidón. Ja' ja jam wyinaty tø
tnimendi jøts ja tpatmado'odit
ja Jesús, jøts ja pyamaa'y
ja tñankyiktso'okwa'añidi.

¹⁸Winaagin jam pøn ja miku' tø
tyatøkiyidi, tsokøxtits ja'. ¹⁹Jøts
ja jaa'y ni'ijtyi tñixajiwya'andi
ja Jesús. Pyaatwandip ja' ku ja
ttuktatsøøky ja myøk'ajtin ja
pamaa'y.

Ja xondaajkin jøts ja ayo'owin

²⁰Winets ja Jesús y'ejxji'jky ma ja
pyabøjkpitøjk jam wyinaty jøts ja
tnimaay:

—Tya'øy'ajtidip ja' Dios
kyunuu'kxin pøn ja y'amutsk'ajtin
yja'wíp, ja'ats pyaattip ja Dios
kyutujk midí ja tyanitanaapy ja
yjaa'y.

²¹Nay Dios ja tkunuu'kxp
pøn yu'oo'ktíp xø'oo'ktíp, ja' ja
tyiknajkøjxp.

'Jøts pøn yaxtíp jiidyip, kunuu'kxy
Dios ja nayide'en yik'ityidi, ja'ats ja
ttukpaadidip ja xondaajkin.

²²Mgunuu'kxip meets Dios øy
meets ja jaa'y mjamidsep'atyidi
øts køjxp, øy ja mjabawøpyidi,
øy ja mjaga'ømyigajpxyidi, øy
mjagayiktsokti, øy mxøøw
mguya'axy kamadøyim
yjayikjawidi ja'agøjxp ku ø
xpabøkti. ²³Kidits mjotmay'ookti,
kidi x'ayoojidi, japnim ja tsajpjøtpy
mwingaxø'økxiyidit; pøn jade'en
mduujnidip, yø jade'embí jaa'y
tyeety'ap tka'ødyundøø nayide'en
ja Dios kyugajpxtyi.

²⁴Jøts mjanch'ayøøy mee kumeen
jaa'y, yaayi meets iiy jotkujk
mnsinaagyoti.

²⁵Mjanch'ayøøy meets
pøn tum jaa o ti tmøøt'ajttip,
mjanch'ayuu'ajttip
mjanch'axøøw'ajttip meets nøjkk.

'M'ayøøy meets pøn yam agujk
jotkujk yiknajxtíp, mdaya'axtipts
meets ja mwínmaa'ñ jadigojk.

²⁶M'ayøøy meets ku mee
myik'ødyijy myik'øñøjmi, pø
nayide'ents ojs yiktejtí yik'ødyejtí

pøn ojts nugo ñadyijyi ja Dios kyugajpxy.

Paat'ajtip jøts ja mmidsep yikmijotjimbett

²⁷'Ni'lijtyi madowdi wine'enin mja'atti: Tsokti miyujy'atti ja mmidseptøjki, pudøkidi ja' pøn mjagatsojkidip, ²⁸amidowdi ja Dios jøts tkunuu'kxt ja mmidsep pøn o sagasa mnimaajyidip, ku'amidowi pøni pøn mmi'ambøjkidip pøni pøn sagasa mdunwajnidip.

²⁹Pøni mgojxip mdse'ekip, ja' øy ku xmaa'kxuktit; jøts ku pøn mbøjkxidit ja yukwop, jaaktyimyo'odipts ja mnijan. ³⁰Kidi kanajtsjawim xjawidi ku tigati myik'amidowdi; jøts kidi jatyi o pøn xamatsti ku pøn o ti tø tnixaji. ³¹Kidi meets ja jawyeen jade'en xjøp'ixy pøni sa mee xjatsøky, meets idø'on mbaat'ajtip jawyeen mnajtstunip sa dø'on ja yjawi tsoktin jøts meets ja jade'en xu'unt.

³²'Øy meets ja'ayi møøt mjanamyaawya'añiyidi pøn mee møøt mnachøkyiyi, ¿ti øy'ajtints meets jade'en mdumpy? ¿Ti ja' ja ka'øy jaa'y kyajajtip? Pø tyundipxi ja nayide'en. ³³¿Ti øy'ajtin meets jade'en mdumpy øy meets ja'ayi xjamay'aty pøn mee nayide'en mdunxixiyip? Pø tyundipxi ja ka'øy jaa'y ja nayide'en. ³⁴Uk ja'ats meets o tigati mduk'anuu'kxpy pøn mee m'a'ejxip tyikwimbetp jawaani mayjawi, ¿ti øy'ajtints meets jade'en mdumpy? ¿Ti ja ka'øy jaa'y ja jade'en tka'anuu'kxyajktip o tigati ja yja' jøts ja myiga'øy jaa'y ja nayide'en ttukubatti jawaani may?

³⁵Ka'ats meets idø'on xmidsepøkt

ja mmidsep, tsokti xmiyujy'attit, mdunujnip meets ja may'ajt ja'. Øy meets ja tigati xuk'anuu'kxt jadi'iñi, kidits meets ja xjøp'ijxy'aty jøts ja mmigubajtxidit jawaani møj jawaani may. Møjts meets ja myikwimbetxixiyidit, ja Dios Teety tsajpjøtppyit jade'en meets ja m'u'nktejyit; ti sa ja Dios Teety tmi'øy'aty nayide'en ja ka'øy jaa'dyi ja namyikaxi jaa'dyi. ³⁶Mja'myatstip meets jøts mba'ayo'odip o pøn nayide'en sam ja Dios Teedyin ja tpa'ayøyin.

Kidi pøn o ti xawindsø'ødyi

³⁷'Kidi pøn nugo o ti xapøky'ejxti, jøts Dios ja nayide'en mgapøky'ejxidit. Maa'kxukti, jøts ja Dios nayide'en mmaa'kxukidit. ³⁸Mo'odi o ti pøn, winets o ti nayide'en mmo'ojidit ja Dios. Nayide'en meets ja mmo'ojit mgamo'ojit pøni sa meets ti xyaky xkayaky møj may o ti. Nayide'en meets ja Dios mdunit pøni sa meets mmigu'uk xuñ. Nay ja'ats ja yik'awetsp.

³⁹Xjats ja Jesús ttanimadyaktøjkiyiiñ'ñ jadu'uk ja madya'aky, yide'en ja wyaañ: —¿Ma ja winap jaa'y tø t'uktuu'niway ja myiwinap jaa'y? Pø namajtskxi dø'on ja tyimgyunaxtit ku et'aaw ja ma tpaattit. ⁴⁰Uk kuts pøn, pøn tni'ixpøjkimyidip o ti tunk, ka'axi mibaat twinaxtit ja yik'ixpøjkpidi; pø wan idø'on jaanim wyinaty.

⁴¹'Jøts meetsmi, ¿sudso dø'on ja mmigu'uk pyøky x'ejxpajtiyi jøts ja mja' ne'egi xka'ixy kudam ja jawaani møj? ⁴²Jøts, ¿sudso

mets idø'øn namyikajxibim
 xkajpx'øyiwya'añ yam mets ja
 mdsinaa'yin øy xkayikyø'øy? iMeets
 win'øø'mbi ataadyi! Yik'øyidi
 jawyeen ja mga'øchinaa'yindi,
 winetnimts ja mmigu'uk chinaa'yin
 xkajpx'øyiyidit.

**Pøni sa wyimbidsimy øy
 ti, ja'ats tyikwingaxø'kp
 pøni sa ti y'øyi kya'øyi**

⁴³Ma meets øcha'amguipy tø
 x'uk'ixy jøts ku ja tyiktøømi ja
 ka'øcha'am; uk ja ka'øcha'amguipy
 tyiktøømi ja øcha'am, nima. ⁴⁴Ja
 tyøøm ja kipy yikta'ejxkajp pøni
 sa ja tyøømi øy ka'øy: ka'axi ja iigi
 tsa'am yikwiduky kujp kipkyøjxp,
 ni jam ja uvi tsa'am kyawinaky jam
 kujp aatskøjxp. ⁴⁵Jade'lents idø'øn ja
 øyjaa'y pøn øyjaa'y, ka'ap ja t'aawi
 tjoojti ja ka'øybi winmaa'ñ, ka'ap ja
 yjemwa'añ tyewa'añ kumi øyjaa'y
 ja'; pønts ka'øyjaa'y'ajtp ja ka'øybits
 ja y'aawip yjoojtip, yjemwa'andi
 tyewa'andi kumi jam idø'øn ja
 tyimyøødidi ja kya'øy'ajtindi y'am
 yjotp. Tum jam ja pyidsømguixy
 jøts ja tkajpxnaxti jade'en.

Majtsk jøøjp ja pøch kyojpk

⁴⁶Niti øy'ajtin meets jade'en
 xkatuñ ku mee xjanøjmi,
 “Nwindsøn'ajtim, nwindsøn'ajtim”,
 jøts ka'ats xpadundi pøni sa
 njawa'añ. ⁴⁷Ya net ndukmado'odit
 pønin ja kyaxø'økti ja jaa'y pøn
 ø xnimemp jøts øts n'ayuujk ja
 xpatmadoojidi, jøts ja jade'en
 tpadundi sa nwa'añ: ⁴⁸jade'enin
 idø'øn ja nbiktaajkin sam ja jaa'y
 tyøjkøjyin, jawyeen ja køjnk øy øy
 tnidajiyii'ñ ja tyøjk, jøts ja tsaa ja

amuum ttukpøchkojpk'ajty. Xjats
 ku ja møj nøøgom jam wyinajky,
 aguwani ja tyimyikjø'jtjø'økwa'añ
 ja tøjk, jøts ja niwine'enin
 nisa tkatuuñ, kumi tsaa ja
 wyinaty tyeky'ajtpy. ⁴⁹Pønts ø
 xjapatmadoojidip ja n'ayuujk jøts
 ka'ap jade'en tpadundi sa nwa'añ,
 ja'ats idø'øn jade'endi sam ja jaa'y
 midi tyøjk tkoj xixñaxkijxy. Niti
 ja tkadukpøchkojpk'ajty, jøts ku ja
 møj nøøgom jam wyinaajky jaty ja
 tmimajadaajky, ojts ja tyikiday jøts
 ja tyimyikudigøøy.

**Ku ja Jesús tyiktsø'øky ja
 romanit soldadi ja tyumbi**

7 Xjats ku ja Jesús jade'en
 tnimaagyijxy ja jaa'y, winets
 ja ñijxy Capernaum. ²Jamts
 wyinaty chøøni ja soldadi windsøn,
 romanit jaa'y ja'. Jamts tyumbi ja
 tu'uk midi ja janchkamajtstu'udyim
 yja'wip, mowa'añ ja yjanchpikiyi,
 ookwanip ja wyinaty. ³Ku ja
 soldadi windsøn tñimadøøy ja Jesús,
 winets ja ttaniguejxy winaagin
 ja israelit møjaa'dyøjkti, jøts ja
 t'atstuk'amidoowa'añ ja may'ajt, wan
 tmiñ ja Jesús jøts cho'okt ja tyumbi.
⁴Xjats idø'øn ja tñinøjkxtøø ja Jesús
 jøts ja ojts t'amidowdi ja may'ajt
 møk'ampy, yide'en ja tñimaadyøø:
 —Paat'ajtip xpudøkit yø soldadi
 windsøn; ⁵kumi chøjkpy yø' adøm
 ngajp, nayø'øts tø tñi'ane'emy jøts
 ja tsaptøjk tø kyøjy.

⁶Winets Jesús ja tmøødiyii'ñ. Jøts
 ku ja jam wyinaty yja'atwanidi ma
 ja tøjk jam, jøts ja soldadi windsøn
 ttukjøpkubajtiyiyii'ñ pøn jaty ja
 minamyajyip, jøts ja ttuknimaay
 ja Jesús:

—Mets teety, kidi xka'oyjawi, ka'ap ø xpaat'aty jøts mets ya mdøkit ndøjkjøøjty; ⁷ paty ø kø'øm tø nganay'a'ejxyi jøts mets jeexyip kø'øm tø n'ats'ixa'ay. Ana'am ja'ayi, jøts øts ja ndumbi cho'okt. ⁸ Ane'emy ø nayide'en nwindson xyik'ity, nay ja øts ndumbitøjkmidi pøn ø n'ana'amidip. Ku pøn nnøjmi: “Nøjkx”, nøjkxpts ja'. Uk nnøjmits øts yø ndumbi o ti, jatyits yø jade'en tpaduñ.

⁹ Ja'ayi Jesús ja jade'en tmadøøy ñigyumaap ja tja'wiyii'ñ ku ja jaa'y jade'en, jøts ja tniwa'akjimbijty pøn jaty ja jam wyinaty payø'oyip, jøts ja tnimaay:

—Tyimyjanch, ni Israelit jaa'y øts ya ma jade'en ngapaadynim sam ya'at jaa'y tmøødin ja janchja'win møk'ampy.

¹⁰ Jøts ku ja waabi yja'ttøø møøt ja jøpkuyø'oyibidi jam tøjktotp ma ja pamaa'y jam wyinaty, tødamik ja wyinaty myøkpøjkni ja pamaa'y.

Ku ja Jesús tyikjujkyiky ja ku'økyø'øxy myajnu'nk jam Naín

¹¹ Ukjajts ja jade'en, xjats ja Jesús ñijkxy jam ma kajp txøøwi Naín, mayjaa'yts idø'on ja jam wyinaty pawidejtíp, may ja pyabøjkpítøjk ja jam tmøødi. ¹² Kuts ja yja'jty jam kajpwingon, jøts ja ojts t'ejxpaaty tu'uk ja oo'kpi yikpagi'y jøts ja y'atsnaxøkit, tu'umchi dø'on ja tø'øxyøjk ja t'u'nk'aty, jøts ku'økyø'øxy ja'. Mayts ja yik'oo'kpi pidø'kpi jamdi. ¹³ Jøts ku ja nwindson'ajtim ojts t'ixy ja ku'oogi, yik'ayo'ijxyim, jøts ja tnimaay:

—Amon, kidi mya'axy.

¹⁴ Winets ja Jesús twingunøjkxyii'ñ ja oo'kpi, jøts ja kajuun ja tnixajxyii'ñ, jøts ja oo'kpi kiiby ja tkiidyaktøø, jøts ja Jesús tnimaay ja oo'kpi:

—Mets u'nk idø'on nnimaapy: iPidø'øk!

¹⁵ Xjats ja kyu'xkukiyii'ñ pøn idø'on wyinaty tø y'øøky jøts ja kyajpxpiniðøjkxyii'ñ, xjats ja u'nktaak ja yiktagidøjkxyii'ñ ja y'u'nk, ja Jesús ja kømøøjyiyip. ¹⁶ Jøts ku ja jade'en niduki'iyi t'ejxtøø, jøts ja yjanchø'jkidøø, jøts ja ttukmija'widøø ttukunuu'kxyja'widøø ja Dios, nømdip ja':

—Ya Dios ja myøjkugajpxy tø kyaxi'iky adøm njaa'yjøøjty.

Nayide'en ja wya'andi:

—Dios tø tnimiñ ja kyajp jøts tpuðøkit.

¹⁷ Yiknija'wigyøjx ja jam wine'enin ja jaa'y jam chøønidi jam Judeit etjotp, ku wyinaty ja Jesús tø tyikjujkyiky ja oo'kpi.

Ku ja Juan Bautista tkexy ja kyugajpxy

¹⁸ Xjats ja Juan Bautista ja tnija'wiyii'ñ, nayide'en ja pyabøjkpi ja wyinaty tø tyamimadya'agiyi, winets ja tyajxyii'ñ namajtsk ja pyabøjkpi, ¹⁹ jøts ja ojts ttaniguexy ja Jesús, jøts ja t'atsyiktøødit pøni ja' idø'on janch Cristo pøn wyinaty menwamp yiknitsokpi. Uk kidi ka'ats, winets ja abikpyi ja tjøp'ejxtit. ²⁰ Jøts ja wingon twingunøjkxidøø ja Jesús pøn ja Juan wyinaty tø tyaniguexyidi, jøts ja tnimaadyøø:

—Ja Juan Bautista øø tø xkexy jidsik øø nyiktø'øt pøni janch ja Cristik mets idø'øn midi yiknigajpxp menwamp yiknitsokpi. Pøni ka'ats, winets øøts jadu'ukpi njøp'ext.

²¹Ku ja wyinaty tø yja'atti, winets ja Jesús nay jatyi tyiktsøøjk y may ja jaa'y pømbi pa'am pøjkidip, pømbi o ti ja'ambi tmøøt'ajttip, pømbi ja miku' tmøøt'ajttip, ñayikwin'ejxwa'kxmip ja' ja may winap jaa'y. ²²Jøtsnim ja y'adsojimbijty jøts ja wyaañ:

—Nøjkxti jøts xukmado'odit ja Juan ti jaty ya tø x'ejxti xmadowdi. Tamimadya'akti jade'en sa yø winap jaa'y wyin'ejxwa'kxti, sa yø pakpamaa'y yø'ødyi, sa yø putspi cho'okti, sa jaty yø nat jaa'y myadowdi, sa oo'kpi yjukpyøkti, jøts sa ayoobi jaa'y yiktukmadowdi ja øgyajpxy ja ømyadya'aky midi yiknitsokp. ²³Ejtni xoni ja'adi pøn ø xmibøjktip, ka'ap twinmayimbettit twinmay'adøjt tit sats ø xjanchjawidi.

²⁴Xjats ku ja wyimbejtnidøø midi ja Juan wyinaty tø tkexy, jaats ja Jesús ttamimadyaktøjkiyii'ñ ja mayjaa'y, ja Juan yiknimadyakp, yide'en ja wyaañ:

—¿Ti meets ojts x'ats'ixy jam abak etjotp? ¿Tu'uk ja jaa'y midi jade'en ejxim kapy midi poj yik'ø'yimbejtijp yik'ø'y'adøjijp? Ka'axi ja yjade'eni, pø tu'ukyixi tmi'lity ja wyinmaa'ñ. ²⁵¿Tits idø'øn ojts x'ats'ejxti? ¿Tu'uk ja jaa'y pøn janch øybi wet tø ñadyaxoxiyi? Pø wa'atsxi mee xnijawidi pøn tsuj wet nadyaxoxidip, pøn nekim taxondip pyikta'aky, jamts ja ñachojk'ityidi jam windsøn tyøjkjotpti. ²⁶¿Tits

idø'øn mjanch'ats'ejxtøø? ¿Tu'uk Dios kyugajpxy? Janch ja', ja' midi jawaani møj, nika'ap yjade'eni sam yjadu'ukpidi. ²⁷Yø Juan idø'øn yiktejp ku Dios kyajpxy yide'en wyaañ:

Ixya ngajxjawyeni tu'uk ja nngugajpxy, pøn tyiktøøjijp tyiktuudaajkip ja jaa'y wyinmaa'ndyi jøts myikupøkt ku ixpøjkin xminøjkxt.

²⁸Ndukmadoodip ixyam jøts ku ni madsoo ka'ap pøn jade'en pyidsimñim ja Dios kyugajpxy sam yø Juan Bautista; pøni pønts øts nja' xpaduujnip jøts ku tyøki ma øts ngutujk ndanitanit ja njaa'y, ja'ats ne'egi møj yikpiktakp jøts nika'ap ja Juan Bautista.

²⁹Jøts ku ja jaa'y ni'ijtyi jade'en tmadoodøø pøn jaty wyinaty tø yiknøbetyidi ja Juan, nayide'en ja yikugubajtpidi, jøts ja tjanchmibøjktøø ja Dios jøts kudam ja ka'ap jade'en mibaat wyinmaamya'aty; ³⁰ka'ats ja tmøjpiaktøø ja fariseotøjkti jøts ja kajpxwejpitøjkti sa Dios ja wyinaty tø tyamidsøkyidi, jøts ja ka'ap tkupøjktøø jøts Juan ja yiknøbatidit.

³¹Jøts ja nwindson'ajtim wyaañ:

—¿Pønxi øts jade'en meets n'uktami'ejxip? ³²Jade'en meets ndami'ejxi sam mutsk una'jkindi muum y'adø'øtsti jap maayjøtpy ku myi'una'jk tkagupøjkiyidi ja kyuyajtin midi yjatsøjkpy yjaguyatwampy, jade'ents ja ñawya'añidi: “Tø øø yikxon njaxu'uxy jøts ni mga'atsti; tø øø jotmay'øøgyim nja'øømi, nijade'ents mgajotmay'oo'kmidi.”

³³Kuts ja Juan Bautista tø myiñ jøts ja kyakay kya'uuky ku ja ka'ap vino t'uuky, jøts meets mnimy jøts ku miku' ja myøøt'ajtpy. ³⁴Jøts ku ø tø njamemi jøts ku ø ngaamyi n'ukmi, jøts mnømidi jøts ku øts janch kaxim ngay n'uuky, jøts ku øts ja møøt namyigu'uk'atyiyi ja yikugubajtpidi møøt ja ka'øyyaa'dyi. ³⁵Pøni pønts ja Dios yja' tkupøjkíp, ja'ats tja'gyukíp sam ja Dios yja' ttsøkyin.

Ku ja Jesús jam fariseo tyøjkjotp wyinaty pøn txøøw'ajtp Simón

³⁶Xjats ja fariseit nidu'uk tnimaay ja Jesús jøts ja tmøødit kaabyi tyøjkwindum. Jøts idø'on ja ojts tmøødi, ojts ñijkxy, tyøjkíyíi'ñ jam fariseit tyøjkjotp, ja kaabyajt twinguwa'ljtsiyíi'ñ. ³⁷Winets ja tø'øxyøjk tu'uk pøn ka'øyyaa'y'ajtp midi jam tsinaapy jam kajpjotp, ku ja tnija'wiyíi'ñ jøts ku ja Jesús wyinaty tø ñijkxy kaabyi jam fariseit tyøjkjotp, jamts ja ojts tmija'aty ja pa'akxuu'kpi, tsagueegi tuljtsjotpy. ³⁸Ñiyaxpim ja twingugu'xiyíi'ñ ja Jesús tyeky, jøts ja wyeenøø ja ttuktaxø'jky. Jøts ja nay jatyí ja wyaay ttawibø'ty jøts ja ojts ttsu'kxy, ojts ja ttabakja'axy ja pa'akxuu'kpi. ³⁹Jøts ku ja fariseo ja ojts jade'en t'ixy pøn ja Jesús wyinaty tø wyayi migaabyi, yide'en ja wyinmaa'ñ ja jap tyikyø'øy: "Pøni janch Dios kyugajpxy yø jaa'y jeexyí, tø yø jeexyí tja'wyini pøn yø íxa tojníp majtsíp, pøni pøn tø'øxyøjk yø', pø ejtpts yø yjantympyøktyun'ity yø tø'øxyøjk." ⁴⁰Winets ja Jesús tnimaay ja fariseo:

—Simón, nmigajpxwampy.

Jøts ja fariseo y'adsøøy:

—Yinet Windsøn.

⁴¹Xjats ja Jesús wyaañ:

—Namajtsk idø'on ja jaa'dyi pøn tmiyoj'ajttip tu'uk ja meen'anuu'kxyajkpi. Tu'uk tmiyoj'aty magoxk magø'pxy denario jøts jadu'uk wixijxmyajk; ⁴²jøts kumi ka' idø'on ja tkubatti nipøn tkagubety ja yoj, jøts ja meen'anuu'xyajkpi ka'ap ja sa tijy øy ja tkagubattit, ojts ja ttamee'kxy ja myiyoj. Nigajpxts inet, çpømbi ja jawaani tsojkip, pømbi ja jawaani takajxajkip?

⁴³Jøts ja Simón y'adsøøy:

—Ja' yjawi pøn ja yoj kajaa tmøøt'ajtp.

Jøts ja Jesús wyaañ:

—Janch tiy idø'on mwa'lañ.

⁴⁴Xjats ku ja Jesús ojts t'ixy ja tø'øxyøjk jøts ja tnimaay ja Simón: —M'ijxpxyi yø tø'øxyøjk, ku tø ndøki ya mdøjkjøøjty ka' mets ja nøø tø xmø'øy ja ndekpyujik; tøts øts yø tø'øxyøjk ne'egi xapakpujy ja wyeenøø jøts ja wyaay yø tø ttuktati'ich. ⁴⁵Ka'ats mets ndeky tø xtsu'kxi, jøts ku yø tø'øxyøjk, jaayíp ku tø ndøki íxa øts ndeky yø jade'en xtsu'kxi. ⁴⁶Ka' mets ngubajk aceite tø xpiktaajkxiyi, tøts øts yø tø'øxyøjk ja pa'akxuu'kpi ndeky xpiktaajkxiyi. ⁴⁷Paty mets idø'on nnøjmi, pøni pøn ja tsojkin waani tmøøt'ajtp nayide'ents ja waani yikpojkipimaa'kxt; jøts yø tø'øxyøjk møj ja tsojkin yø tmøøt'aty paty pyaat'atyí jøts ja pøky yikmaa'kxkøxt.

⁴⁸Jøts ja tnimaay ja tø'øxyøjk:

—Nmee'kxpy øts, u'nk, yø mbøky.

⁴⁹Winets ja migaabyidi pøn jaty ja jam wyinaty mөөtsinaajyip yjanchnawyambinaaxwa'lkidөө:

—¿Pøn jaa'y ya'at ndejint, sudso pөky paat yө tmeel'kxy?

⁵⁰Jөts ja Jesús yide'en ja tnimaay ja tө'өxyөjk:

—Ja'agөjxp mets ja mbөky tө nmaa'kxi ku me tө xjanchjawi, nөjkxnits jotkujk.

Ja tө'өxyөjk pøn jaty ja Jesús pyudөjkidip

8 Tөts ja wyinaty y'uknaxy jade'en, jөts ja Jesús t'ayө'өgyijxy ja kajp ja möj ja mutsk mөөt ja pyabөjkpitөjk namakmajtsk, jөts ja tkajpxwa'kxy ja өgyajpxy ja өy'ayuujk midi yjaa'y ja tyanitanaapy. ²Nay jam idө'өн ja yjamyөөt'ajtmiiyidi ja tө'өxyөjkmidi pøn ja wyinaty tө tyiktsө'өky, jөts pøn ja wyinaty tө tkajpxpidsөjmi ja miku' jөts ja ttukmajtstu'uty. Ja María dө'өн jam wyinaty pøn yiktejp Magdalena, pøn ja miku' wyinaty niwixujk tө myajtstu'udyiyi; ³nay jam ja Juana wyinatymi, ja Chuza ñidө'өxy, ja' ñidө'өxy pøn ja Herodes tumbi'ajtip, pøn tuki'iyi t'ejxp tñija'wip ti jam ejtp ka'ejtp ma ja Herodes jam wyindsөн'aty; jam ja Susana wyinatymi jөts may abikpyi jaa'dyi pøn jaty ja tigati tabudөjkiyidip.

Ku ja Jesús tmadyakpaaty ja jaa'y pøn nөjkx neppi

⁴May jaa'y ja Jesús jam ojts ñimiñiyi pøn jaty tsoo'ndip o ma abikyajp jөts ja Jesús yik'ejxwa'añ; jөts ku ja jaa'y may'ampy myujkpejty, jөts ja

ttamimadyaktөjkii'ñ tu'uk ja ejxpajtin madya'aky. Jөts ja wyaañ:

⁵—Tu'uk idө'өн ja jaa'y chөө'ñ tөmtwөjpi. Jөts ku ja twijy, өy ja tөmt o ma ñaxkidaajky. Midi'ibi ñajtswөjii'ñ jam tuu'am, ja'ats yiktaa'nbu'uxkigyөjx jөts ja joon ja wa'ats tpeemujkijxy. ⁶Midi'ibits ñajtswөjii'ñ jam tsaа agujkp, ojts ja jam yjamuxy jөts ja jatyi tyөtsjө'knaа ja'agөjxp ku ja naajx jam kyaneki. ⁷Midi'ibits ñajtswөjii'ñ ma ja magyujp jam wyinaty myuxwa'añ, ja'ats ja ojts ñi'aa'mbajtiniiyi. Ku ja myujxmi winet jөts ja niwine'en kyayikyonmөjkiyөө. ⁸Midi'ibits ñajtswөjii'ñ jam pu'uty ñaxkөjxp, jөts ku ja yөөñ jөts ja ojts yikxon yjantyimdyөөmi, magө'pxy magө'pxy ja pyajkpejty ja tu'ukpi tөmt.

Ku ja Jesús jade'en myadyak'abajtiyi'ñ, jөts ja mөkta'aky wyaañ:

—Pөni pøn ja'gyukiwyamp, wan tja'gyuki.

Tigөjxp idө'өн ja Jesús ejxpajtin madya'akyөjxp ja y'ixpөjkin tyaky

⁹Winets ja pyabөjkpitөjk ja yiktөөjiyөө ti dө'өн jade'en tyijpy, sudso yikja'gyukit ja'abi madya'aky. ¹⁰Xjats ja t'adsөөy jөts ja tnimaay: —Meets yө Dios mduknija'wiiyp ja y'ayu'uch winmaa'ñ sa ja' kyutujk midi ja tyanitanaapy ja yjaa'y, jade'ents meets ja mdyimiyktukmadөy; ka'ats ja abiky jaa'y nayide'en madya'akyөjxp tñijawidit, ejxpajtin madya'akyөjxp өts yө ja'ayi ndamimadya'aktit jөts kө'өm tñimado'odit tkanimado'odit

nayide'en pōni sa ø xpabøkti
xkapabøkti.

**Ku ja Jesús tñigajpxy sudso dō'øn
yikja'gyukit ku jaa'y neppi ñijkxy**

¹¹Yide'en idō'øn yø madya'aky
tjij: Jade'en ja tōmt yikpikta'aky
sam ja Dios kyajpxy y'ayuujkin;
¹²Jøts midī yiknajtswōjyīi'ñ jam
tuu'am jade'en ja yikpikta'aky sam
ja jaa'y pōn ja tpatmadooip ja Dios
kyajpxy, jøts ku ja t'ukja'gyukidi
xjats ja miku' ja jatyī pyōjkxiyidi
jøts ja ka'ap tmibøktit, jøts ja
nisudso'ampy kyanitso'ok'attit.
¹³Jøts ja tōmt jade'en yikpikta'aky
midī yiknajtswōjyīi'ñ jam
tsaa agujkp sam ja jaa'yindi
pōn tmadooip ja øgyajpxy ja
øy'ayuujk, jøts ja ejtni xoni
t'ukpabøjkōjtī y'ukjanchja'widip
ja'; kuts ja yiin waan sa tkujatidi
jøts ja jatyī tmajtstu'utti, jatyī ja
ñayjibikpyikta'agyidi ja'agōjxp
ku ja jade'endi sam ja ujts
kya'aa'tsmiweninim. ¹⁴Jøts ja tōmt
midī ñajtswōjyīi'ñ jam kujp agujkp,
jade'en ja yikpikta'aky sam ja
jaa'dyi pōn tjamadooip ja øgyajpxy
ja øy'ayuujk, yjajanchja'widip
jøts nika'ap t'ukpadunidi, ja'
ja ne'egi yikmajadaktip ja
pyikta'aky, ja myeeñ, ja yjīngaap,
ja yjotkujk'ajtindi. Jade'ents
ja tka'ukyikmōjtōjkinidi ja
øgyajpxy ja øy'ayuujk jøts ja
niti tkayikwingaxø'økti Dios
wyindum. ¹⁵Jøts ja tōmt midī
ñajtswōjyīi'ñ jam pu'uty ñaxkōjxp,
jade'en ja'ami sam ja jaa'dyi pōn
amumjoojt nadyamiyojxidip ja
Dios, jøts ja jade'en tpatmadojidi
ja y'øgyajpxy y'øy'ayuujk. Møk ja

yjanchja'win ja t'pikta'akti, ka'ap ja
juuni ttamajtstu'utti, ja'ats idō'øn
tyikwingaxø'øktip ja øgyajpxy ja
øy'ayuujk.

**Niti jadi'iñi kyatañ, kuwañim
ja tyimyikñijawi**

¹⁶Kidi ja'ajip ja jaj yiktaguno'kp
jøts ja yikumutst uk jøts ja
yikpikta'akt jap maabajt patki'py;
ja' ja wya'añ jøts ja yikpikta'akt jam
kōjxp ma yjajt tyøø'kxt, jøts ku jam
pōn tyøkit ka'ap ja jam kube'ets
kugoots yja'attit. ¹⁷Ti ka'ukyikpatp
ku ti yjaju'uch'ity. Øy kajpxy ayuujk
yjagayikñigajpxwa'añ, kuwanits ja
yikñijawi pōni sa ja y'ejxi tyiī.

¹⁸Jade'ents idō'øn øy
xmado'odit; pōn tpabøjktip
jøts tmadogukiwya'andi øy øy,
jaa'kyikpudøkipts ja yikxondi
jøts ja tja'gyukidit. Pōnts
ka', jaaktyimyikpōjxixidip
ja' ja wyijy'ajtindi midī ja
jaa'kjanadyaja'wiyidip jøts ja
nisudso'ampy tkidyimya'gyukidit.

Ja Jesús tyaak jøts y'uch

¹⁹Winets ja Jesús y'uch yja'ttøø
møøt ja tyaak ma ja jam wyinaty,
nika'ap idō'øn ja tpaatti wingon
kumi janch mayjaa'y jam wyinatyī.
²⁰Xjats ja Jesús yiktukmadøø jøts
ja yikñimaay:

—Ja mdaak mōøt ja m'uchti
ja' mmigajpxwajñip, ixap ja
tōjkwimptyī.

²¹Jøts ja t'adsøøy:
—Ja' øts idō'øn ndaagip, ja' øts
idō'øn n'uchidip nmigu'ugidip,
pōn tmadooip ja Dios y'øgyajpxy
y'øy'ayuujk jøts ja jade'en tpadundi
pōni sa nwa'añ.

Ku ja Jesús tyiknajxy ja møk poj jøts ku ja tyik'amøkiyii'ñ ja mejy

²²Winets ja nay ja'abi xøøw tyøjkiyii'ñ barkijøtpy møøt ja pyabøjkpitøjk, jøts ja tnimaay:

—Wan tjaa'myindi jam jaduktamajñ.

Jøts ja ñøjkxtøø, ²³jam ja wyinaty mejkyujk'amdi ku ja Jesus mya'oo'knaa. Jøts ja møk poj ja jam jotmøn pyaajtidoø, yikxon ja nøø jam barkijotp yjanchtøjkyini øy ja tyiknitigøøñit. ²⁴Jøts ja tyujxtøø ja Jesús jøts ja tnimaadyøø:

—iWindsøn! iWindsøn!
iNøøjøø'kxwaa'nindip!

Winets ja Jesús pyidi'jky jøts ja møk'ampy twingugajpxiyii'ñ ja møk poj ku ja nøø ja tyiktojmi'i'ky adsø'jkibim; jøts ja poj jatyi yjanch'amø'jty, jadi'iñi ja myøøñ.

²⁵Jøts ja tnimaay ja pyabøjkpitøjk:

—¿Ma dø'øn ja mjanchja'windi xyiktunwa'andi?

Tø ja yjanchnichø'jkidyigøøñidi, ñigyumaap ja tyimyja'widøø jøts ja xem yam ñawyajnidøø:

—¿Ti pønims ya'at jade'en, pø mimadojipst ja poj yø', pø mimadojipst ja nøø yø' ku yø t'ane'emy?

Ja Gadarit jaa'y pøn wyinaty ja miku' tø tyatøkiyi

²⁶Jøtsnim ja yja'ttøø jam Gadarit etjotp mido idø'øn ja jaduktamajñ tam Galileit et wingon. ²⁷Jøts ku ja Jesús jam wyinaajky, yø'øpyidsiimy, jøts ja ñimejnøø tu'uk ja kugajp pøn ja miku' wyinaty jekyip tø tyatøjkniyi. Niwa'ats ixwa'ats ja wyidejtni,

ka'ap ja tyøjkjotp y'uktsinaañi, jam ja chinaadyakni ma ja oo'kpi ñaxøkidi. ²⁸Jøts ku ja t'ejxpaajty ja Jesús jøts ja jatyi twinguxanaay, yide'en ja tjantyimñøjmi møkta'aky:

—Jesús, Dios U'nk tsajpjøtpyit, ¿ti ø xanibøjkip? Tun may'ajt kidi xjantyimy'ayo'onduñ.

²⁹Ja' idø'øn ja jade'en tyikwamp ku ja Jesús ja miku' møk'ampy t'ane'emy jøts ja jam pyidsø'ømt ja jaa'y y'am yjotp. Ejtp idø'øn ja miku' ja xyumimi'adi'ichiyi ku ja yjayiktagiwiiñ yjayiktapakwiiñ pujx kadeen; jatyi ja ttapojtiguixy yam ja jaa'y ja jade'en tø yja'uktajotkujk'ajtmiiyi jøts ja nima kyanøjkxt, jøts idø'øn ja miku' ja yikakwidityi o ma jam abak etjotp.

³⁰Jøts ja Jesús yide'en tyiktiiyi:

—¿Ti mxøøw?

Jøts ja y'adsøøy:

—Legión ø nxøøw.

Ja'agøjxp ja jade'en ñaxyøømo'øyi kumi janch may miku' ja wyinaty tø tyatøkiyi. ³¹Ja'axi dø'øn jade'en kø'øm wandip jøts ja tnimaadyøø ja Jesús jøts ja ka'ap kyaxidit jap ma miku' y'ayo'ombaati.

³²Jamts wyinaty ja kuch yjøø'kxwidejtmidi jam kojpkøjxp ku ja miku' ñuu'kxaktøø jøts ja ttatøkidit ja kuch; yikjajt idø'øn ja Jesús ja jade'en. ³³Xjats ja miku' tmajstuttøø ja jaa'y jøts ja kuch ja ttatøjkidoø, winets ja jiyujk niduki'iyi yjanchepkuwo'ongøjxtøø jøts ja nøøjøtpy ñaxkidakøjxtøø, japst ja ojts ñøøjøø'kxkøxti.

³⁴Jøts ja jaa'y pøn wyinaty kuch'ejxtip ku ja jade'en t'ejxtøø yjatt kyubatti ja kyuch, jøts ja yjantyimchø'jkidoø, jøts

ja kyaknøjkxtøø jam mā jaty pøngapøn chøøni kamjotp jøts nayide'en jam kajpjotp, jamts ja tuki'iyi ttamimadyakøjxtøø. ³⁵Jøts ja jaa'y ja tniðso'ongøjxtøø jøts ja t'ejxwa'andi pøni janch idø'on jade'en. Jøts ku ja yja'ttøø jam mā ja Jesús jam wyinaty, xjats ja t'ejxpattøø ja jaa'y pøn ja maamyiku' wyinaty tø myajtstu'udyiyi jøts ku ja jam chøøni wijy kejy, xøxy piky ja jam mā ja Jesús wyinaty tyani, jøts ja yjantymchø'jkidøø. ³⁶Jøts ja jaa'dyi pøn wyinaty kø'øm tø tyimy'ejxti, ja'ats ja tmadyaktøø sudso'ampy ja ja jaa'y wyinaty ja maamyiku' tø myajtstu'udyiyi. ³⁷Ja'agøjxpts ja jaa'y ni'ijtyi ñuu'kxaktøø pøn jaty jam wyinaty tsinaadyip Gadara jøts ja Jesús jam pyidsø'omt etjotp, pø jantymchø'jkidixi dø'on ja'adi. Jade'ents ja Jesús ttatøjkiyi'ñ ja byarki jøts ja chø'lñ. ³⁸Jøts ja jaa'y pøn wyinaty tø myajtstu'udyi ja maamyiku', ja'ats møk'ampy nuu'kxakmaa jøts ja yikmøødit jøts Jesús ja tmøøtnøjkxt, jøts ja ojts t'ane'emy jøts ku ja ne'egi tya'ant, yide'en ja tnimaay:

³⁹—Nøjkx mdøjkwindum, jamts xnigajpxt xnimadya'akt sa Dios tø m'ødyuñiyi.

Nøjkx idø'on ja jaa'y jøts ja ttamimadyaktøjkiyi'ñ amuum ja mayjaa'y sa Jesús ja wyinaty tø yikmøkpiykiyi yik'øy'atyiyi.

Ja Jairo ñøøx, jøts ja tø'øxyøjk pøn ja Jesús wyet ojts ttøjni

⁴⁰Jøts ku ja Jesús wyimbejtñaa ñøjknimaa jam jaduktamajñ, pøkpaat may jaa'y ja jam

yjanchja'wiyøø, pø tum awejxipxi ja jaa'y ja wyinaty. ⁴¹Xjats tu'uk yaa'dyøjk yja'lty pøn txøøw'ajtp Jairo, ja' idø'on jam wyinaty tniwindsøn'ajtp ja tsaptøjk. Jøts ja ñagyuxendyaajkøø jam Jesús tyekyjø'øm jøts ja tnimaay, ojts ja ñuu'kxa'aky jøts ja myøøtnøjkxyit jam tyøjkwindum. ⁴²Jam ja tyu'ukpi nøøxu'nk, makmajtskin ja' yjumøjt ja wyinaty, ja'ats jam wyinaty oo'kp ka'oo'kp. Jøts ku ja Jesús ojts ñijkxy, janch may jaa'y ja pyadso'onøø, janch yikxon ja yik'atejmuky.

⁴³Jamts tu'uk tø'øxyøjk pamaa'y, myakmajtsk jumøjtyip ja tajxnaxyi ja pyaajtniyi. Tø ja tniðya'ayodøjkini ku tsøøyibi ja jadine'en tjamijuy jøts ja nipøn yjanchkayiktsø'øgyiyi. ⁴⁴Xjats ja ojts wingon tjiguyø'øyi ja Jesús, jøts ja wyet pa' ja ojts tjøjxi, jøts ja tyajxnaxyi ja nay jatyi y'adujky.

⁴⁵Jøts ja Jesús yide'en tyiktiiy: —¿Pøn ø tø xøñ?

Kuts nipøn tkanigajpxy, jøts ja Pedro møøt ja myigu'uk wyandøø: —Windsøn, pø mjanchyik'atejmujkpts, nugots mjanchyiktejmiñ mjanchyiktejxipy, jøts mnimy: “¿Pøn ø tø xøñ?”

⁴⁶Jøts ja Jesús wyaañ:

—Tø ø nyiktøñ, tø njawi jøts ku øts nmøk'ajtin tø nduktamøkpiyki tu'ugin ja jaa'y.

⁴⁷Xjats ja tø'øxyøjk, pø ja'axi tam idø'on yiktejp, jøts ja ojts ñimyiðejpni ñichiyuñi ñagyuxendya'agyi jam Jesús tyekyjø'øm, jøts ja ojts ttukmadøy jam mayjaa'y agujkp tigøjxp ku ja wyinaty tø ttøñ jøts ku ja nay jatyi

myøkpijky. ⁴⁸Winets ja Jesús ja ñimaajyøø:

—Ja'agøjxp u'nk tø mmøkpijky ku ø tø xjanchjawí. Nøjkxni amgujk jotkujk.

⁴⁹Íxam ja Jesús wyinaty jade'en wya'añim, ku yja'ljty tu'uk ja jaa'y pøn tsoo'mp jam tsaptøjk windsøn tyøjkwíndum, ja Jairo. Jøts ja Jairo yiknimaay:

—Tøts ja mnøøx y'anuu'kxiñi, kidi yø windsøn nugo x'adsejp'adi'ich.

⁵⁰Jøts ku Jesús ja jade'en tmadøøy, jøts ja tnimaay:

—Kidi mdsø'øgi, møk m'aaw mjoojt xpikta'akt, tu'ugyi ø xjanchjawít, jujkpyøkp ja m'u'nk inet.

⁵¹Jøts ku ja jam tøjkwíndum yja'ttøø, ka'ap ja jap tøjkjøtpy pøn tyiktøjkiyi'iñ, ja Pedro ja ja'ayi myøøtøjkiyi'iñ møøt ja Jacobo møøt ja Juan jøts ja u'nkteety u'nktaak jade'eñi. ⁵²Janchyaxtip ja wyinatyí, ja y'u'nk ja tyimchaachpa'ayoodip. Jøts ja Jesús ja ñimaajyidøø:

—Kidi mya'axti; ka'ap yø kiixy y'øøky, maapts yø ja'ayi.

⁵³Jøts ja yjanchyiknixijky, pø ñija'widípxi ja' jøts ku ja wyinaty tø y'oo'kni. ⁵⁴Xjats ja Jesús ja tmajch kyøjøp'am, jøts ja møk'ampy tnimaay:

—Pidø'øk, u'nk.

⁵⁵Jøts ja yjukpyijky, nay jatyí ja pyidi'jky; jøts ja Jesús ja ojts tni'ane'emy jøts ku ja tyika'adyit. ⁵⁶Ñigyumaap ja møjaa'y ja tyimya'widøø jøts ja Jesús ja tnimaay jøts ka' pøn ttukmadø'odit ku døø'n ja wyinaty jade'en tø tyuñi jyatyí.

**Ku ja ñimakmajtskpi
pabøjkpitøjk yiktanipøkti ja
tunk jøts ja yikajxtsoondi**

9 Xjats ja Jesús tnankñamyujkøø ñimakmajtsk ja pyabøjkpitøjk

jøts ja myøk'ajtin ja tmøøy, ojts ja tkutujkmø'øy jøts ja tyikpidsøjmídit ja jaa'y ja miku', jøts ja tyikmøk'pøktit ja pamaa'y. ²Ojts ja tkexy jøts ja Dios y'øgyajpxy y'øy'ayuujk ja tkajpxwa'kxidit midí ja tyanitanaapy ja yjaa'y jøts ja tyiktso'oktit ja pamaa'y. ³Jøts ja tnimaay:

—Ka' mniyø'øyik xko'ondit, niti xkako'ondit, ni tajk, ni pejn, ni tsapkaaky, ni meeñ. Tu'ugyi mwet xminøjkxtit midí íxja mwet'ajttip. ⁴Jøts ku mdøjk'amído'odit o ma pøni ma mja'atti, tu'ugyits jam mja'ta'aktit kunim jam mdsoonditnim. ⁵Jøts ku ma pøn mgagupøkidit, tanaxtits ja kajp, ja'ayi ja pu'ux x'ukwinaptit jøts jade'eñi xuk'ejxtit jøts ku jade'eñi tø mnañiwa'achidi.

⁶Jøts idø'øn ja yø'øwya'kxtøø, ñøjkxtøø o magajp, jøts ja jam tkajpxwa'kxti ja øgyajpxy ja øy'ayuujk jøts ja pamaa'y ja tyiktso'okti o madsoo.

Ku ja Juan Bautista ja o'jkin tpaajty

⁷Xjats ja windsøn Herodes ku ja tnija'wiyii'iñ sa jatyí ja Jesús wyinaty y'adi'ich, jøts ja ka'ap ti tabyajtin tpaajty pømbi ja nimaajyip jøts ku ja Juan wyinaty tø yjukpyiky, ja' wyinaty tø pyidsimy jadigojk jap oo'kpi jutjøtpy. ⁸Pømbits wandip jøts ku ja yja'aji ja Dios kyugajpxy Elías, jøts ku ja' wyinaty tø kyaxi'iky; pømbits nømidip jøts ku ja yja'aji ja Dios kyugajpxy pøn wyinaty windi'ixyip tø y'atsmendí, ja' nidu'ugin tø pyidsimy jadigojk. ⁹Jøts ja Herodes wyaañ:

—Pø øtsimpts ja Juan kyubajk kø'øm nanikyikwinajkøø. ÷Pønts

idø'øn ndejin yø' ixa njamado'ity
yiknimadya'aky janch ñigyumaap?

Jøts idø'øn Herodes ja
tjadyimwyin'ejxwaañ.

**Ku ja Jesús yikaay ja
nimagoxk milbi jaa'y**

¹⁰Xjats ku ja Jesús

kyudanaabyi wyimbejtøø, ojts ja
tyamimadyakixyi ti jaty ja wyinaty
tø ttundi. Winets ja ojts twaadsøøñ
jøts ja tmøøtnijkxy ma nipøn
kya'ity jam Betsaida kajp wingon.

¹¹Kuts ja jaa'y ja tnija'widøø, jøts ja
ojts tpanøjkxti; kyupøjkts ja Jesús
ja' jøts ja ojts ttamimadya'aky sa ja
y'ejxi tyiyi ja Dios kyutujk midi
ja tyanitanaapy ja yjaa'y, jøts ja
tyiktsøøjkxy may ja pamaa'y.

¹²Jøts ku ja et chuu'ña, xjats
ja ñimakmajtskpi kudanaabyi ja
ñimejnøø jøts ja ñimaajyøø:

—Kajxni yø mayjaa'y, jøts nøjkk
pyoo'kxnidi jøts nøjkk t'ixaañidi ja
kyaajyk yjøø'kxik o magajp midi
ya wingon tãmp, nitits ya kya'ity ma
adøm yaadi.

¹³Jøts ja Jesús ja ñimaajyidøø:

—Yikaydi meets.

Jøts ja tnimaadyøø:

—Ja'ayits tsapkaaky jap
jamagoxkyi jøts ajkk majtskyi,
pø winet inet idø'øn pøni
nda'ajuu'yigyøjxp øøts inet yø jaa'y
ja kaaky ja jii'kxy.

¹⁴Nimagoxk milin ja jaa'y jam
wyinaty. Xjats ja Jesús tnimaay ja
pyabøjkpitøjk:

—Yik'ixa'akti tukpik jaty
niwixijkxmyajk jaty.

¹⁵Jøts idø'øn ja jade'en
tpadundøø, ojts ja jaa'y y'ixakøxti.

¹⁶Winets ja Jesús tnixajiyi'ñ

magoxk ja tsapkaaky jøts majtsk
ja ajkk. Ojts chajp'ixy jøts ja
ttamøja'wiyii'ñ ja Dios Teety. Jøts
ku ja t'adujkajky, jøts ja ojts
ttagødøki ja pyabøjkpitøjk jøts ja
mayjaa'y ja ttaguma'adyit. ¹⁷Ojts
idø'øn ja niduki'iyi kyay'abidsømdi,
niduki'iyi ja kyujxidøø; jøts ja
kaaky wyindank ja makmajtsk kach
ujts ujts yikpøkmujky.

**Ku ja Pedro wyaañ jøts ku ja
Jesús yja'aji pøn yiknitsokp**

¹⁸Tuk'ojk idø'øn ku ja Jesús
jam wyinaty ja Dios Teety
t'ajot'aty nadyu'uk, jamts idø'øn
pyabøjkpitøjk ja pyawidityiyi jøts ja
tyiktiiy:

—¿Sa jaa'y wya'andi kyajpxti,
pønik øts idø'øn?

¹⁹Xjats ja y'adsoodøø:

—Pømbi wandip jøts ku mets Juan
Bautista; pømbits wamidip jøts ku
mets m'Elías, nømidipts jadu'uk jøts
ku me mja'aji ja Dios kyugajpxy pøn
mendøø jekyip jøts ja' nidu'ugin tø
wyimbity jadigojk.

²⁰Jøts ja tjaakyiktiiy:

—Jøts meets, ¿sa mee mwaa'ñ,
pøn øts yjawi?

Jøts ja Pedro wyaañ:

—Cristoxi mets, ja yiknitsokpi, ja
Dios U'nk.

Ku ja Jesús tnigajpxy ja y'o'jkin

²¹Winets Jesús ja ojts
møkta'aky t'ane'emy jøts ja ka'ap
tmadyakyo'ødyit. ²²Yide'en ja
yiknimaadyøø:

—Møk øts ja ayo'on nbaatt, ka' øts
ja møjaa'dyøjk xkupøktit, ka' øts
ja teetywindsøndøjk xkupøktit, ni
ja kajpxwejpitøjk ø xkagupøktit.

Xyik'ooktip øts ja', ja kidigøøk xøøwts ø nbidsø'ømt jadigojk oo'kpi jutjøtpy.

²³Jøts ku ja jade'en wyaañ, winets ja tnimaay niduki'iyi pøn jam wyinatyi:

—Pøni pøn ø xpabøkwamp, jaween ja kø'øm kyanabya'ayowit, jabom jabom øts ja xku'ayowit, ja'ats øts idø'on xpabøjkp.

²⁴Pønts kø'øm nabya'ayojip, pøn kasaduñim nay'ejxip, windigøøpyts y'anmija'win ja y'ity; pønts ø xku'o'jkip xkudigø'øyip, ja'ats ja yja' nøjkx nitso'ok'ajtp. ²⁵¿Ja ti ja ñiwyala'ant øy ja jaa'y tjaja'bøjkixy ja naxwiiñ'ajtin jøts ja y'anmija'win ne'egi wyindigøy? ²⁶Jøts pøni pøn ø xatsø'ødyump, pøni pøn øts n'øgyajpxy n'øy'ayuujk xatsø'ødyuujnip, nayide'lents øts ja tsø'ødyumbi nøjkx ndatsø'ødyuñ, ku ø nme'ent yikutujkpi, ku øts ja ndeety kyunuu'kxy'ajtin nmimejnit møøt ja ankilistøjk yja'adi. Øts idø'on ja naxwii'ñit jaa'y nmøjkudanaabyi'ajtpy. ²⁷Tiy janch mee nnøjmi jøts ku jaa ja jaa'y ya winaagin tyanidi, pøn ka'ooktip kunim ja tyimy'uk'ejxtit sa Dios kyutujk tmime'ent midi ja tyanitanip yjaa'y.

Ku ja Jesús adsu'jky y'atstigajch amuum chamambøjkijxy

²⁸Tø dø'on ja wyinaty tyuktujkxøøwip jade'en y'ukjaty, jøts ja Jesús pyatøjkii'ñ jam kojpkøjxp Dios'ajot'ajtpi, myøødiyii'ñ ja Pedro ja', møøt ja Jacobo jøts ja Juan. ²⁹Kuts ja Jesús jam wyinaty Dios'ajot'aty, xjats ja wyeen y'aaw ja tyigajch, jøts

ja wyet ja ñaamy ja pyoobiyii'ñ tøø'kxpim tsamambim. ³⁰Winets jam kyaxøktøø namajtsk ja jaa'y, ja'ats ja jam møøt myadya'aky, ja Moisés idø'on ja' møøt ja Elías, ³¹nabejk'ampy aju'uk ja ñi'awidityidi jøts ja tkajpxy'atti ja o'jkin midi ja Jesús wyinaty pyaatwampy jam Jerusalén.

³²Øy ja Pedro møøt ja myigu'uk yjamaa'y'ookti, wijy'ejttip idø'on ja'. Jøts ja ojts t'ejxidi ja Jesús y'aju'uk møøt ja ñamajtskpi yja' nayide'endi pøn ja jam wyinaty møøt tyani.

³³Jøts ku ja jaa'y jam wyinaty jagamnidi, jøts ja Pedro tnimaay ja Jesús:

—Windsøn, ityimy'øy'ajtp ku øø nyam'aty! Nyik'øyip øø tigøøk ja ujts'aadyøjk; tu'uk mets mja', tu'uk Moisés yja', jøts tu'uk Elías yja'.

Ka'ap idø'on ja Pedro y'aaw tjawi pø ti dø'on ja kyajpxy. ³⁴Íxam ja jade'en wya'añ ku yoots jam ñaxkidaajky, jøts ja yjanchø'jkidøø ku ja jap yoots agujkpy ñay'ejxpajtidøø.

³⁵Winets ja tmadoodøø ku jap yoots agujkpy kyajpxy ku jap ñimy:

—Øts idø'on ya'at n'u'nk njanchøjkpy; mimadojidip pøni sa wya'añ.

³⁶Ku ja wyinaty jade'en tø tmadowdiwya'añ, xjats ja t'ejxpattøø ja Jesús jøts ku ja jam nadyu'uk. Amøni ja y'ejttoø, ka'ap ja pøn ttukmadowdi ku ja wyinaty jade'en tø t'ejxti.

Ku ja Jesús tyikmøkpjky tu'uk ja mixyu'nk pøn wyinaty ja miku tø tyatøkiyi

³⁷Jøts ku kyimjabom'ajty, ku ja ojts kyidaknidi jam kojpkøjxp, jøts

mayjaa'y ja Jesús yjòpkubajtiyòø.

³⁸Jòts ja jam nidu'ugin mòk'ampy ñimaajyòø:

—Windsòn, tun may'ajt, win'ejxik òts n'u'nk, yò'oyi ø tu'ugyi n'u'nk'ajtpy; ³⁹miku' idò'òn yò xumitatòjkiyìp, jòts yò yjanchxumiyiktsabaayi, yikmo'jtniyìp yò', jòts janchyik'a'oo'pniyìp tnankwyinwòpyi tnankjyòpwòpyi. Nijade'ents kyamajststu'udyi, am'ijxyim tsaach'ijxyim yjaty. ⁴⁰Tò òts yò mbabòjkpi njanòjmidi jòts jeexyìp yò miku' tyikpìdsòmdi, nika'ats yò tò myayidi.

⁴¹Xjats ja Jesús wyaañ:

—iMee kajanchja'wibìdi, yò mbòky nugo myikmajadaktip! ¿Ma windemnim meets ngajpxy n'ayuujk xpabòjkit? ¿Windemnim meets yò yjade'embì xuktatso'okt ku òts yò ejtp njanchjanigajpx'ity? Mets, yikmen yò m'u'nk.

⁴²Xjats ku ja mixy wingon myiìñ, jòts ja miku' ja ojts yiknaxkida'agyiyi jòts ja tyukpatkojmiyi ja mò'òdyi; winets ja Jesús ja miku' twingugajpxiyiì'ñ jòts ja tyikòmòoy mòk mòjaaw.

⁴³Ñigyumaap ja jaa'y ja ni'ijtyi tja'widòø ku ja Dios ja myòk'ajtin jade'en tyikwingaxi'iky.

**Ku ja Jesús tniğajpxy
jadigojk jòts ku ja y'ookt**

Ixam idò'òn ja jade'en wyinaty ku ja Jesús tniimaay ja pyabòjkpitòjk:

⁴⁴—Madowdi ya'at, jòts kidi xja'dyigòydi nijuuni; òts, yikòyàkp òts jòts òts ja mayjaa'y nyiktagòðòkit.

⁴⁵Jòts ja pyabòjkpitòjk ka'ap ja tja'gyukidi ku ja jade'en wyaañ, jòts nika'ap idò'òn ja ttuknimadòy; tsò'jkimidipts ja' jòts ja tyiktò'òdit ti dò'òn ja jade'en tyijpy.

**Pòn idò'òn jawaani mòj ma Dios
ja yjaa'y ja kyutujk ttanitani**

⁴⁶Xjats ja tkajpxy'ajtpinibòjkidòø pòmbi jadyimy'ukmòjtòkip,

⁴⁷wa'ats ja Jesús ja tnijawì sa ja wyinaty wyinmaydi. Winets ja ojts tsa'anji'iky tu'uk ja mutsku'nk jòts ja ñadyawingudsaa'niyòø, ⁴⁸jòts ja wyaañ:

—Pòni pòn òts ya'at mutsku'nk xkupòjkxip, òts idò'òn ja wyinaty xkupòjkp; pòni pònts òts jade'en xkupòjkp, ja'ats idò'òn ja wyinaty kyupijky pòn ø xkajxp. Pònts kanamyòjpiktaajkip wine'enin meets ixaaadi, ja'ats idò'òn nòjkx mòjtòjkp.

**Ku ja Jesús wyaañ: Adòm
ja' nbudòjkibi pòni ka'ap
adòm ja xmidsep'ajtyindi**

⁴⁹Xjats ja Juan tniimaay ja Jesús: —Windsòn, tò øø n'ixy tu'uk ja jaa'y tyikpìdsimy ja miku' mets mmòk'ajtingòjxp; tòts øòts ja ndukmajststu'uty kumi ka'ap adòm ja xmòøtwidijtyim.

⁵⁰Jòts ja Jesús ja ñimaajyòø:

—Kidi xuktamajststu'utti; adòm ja' nbudòjkibi pòn ka'ap adòm ja xmidsep'ajtyindi.

**Ka'ap ja Jesús tyikjajty sa wya'andi
ja Jacobo mòøt ja Juan**

⁵¹Jòts ku ja et ja xòøw tpaajty ku ja Jesús wyinaty ñòjkxwani tsajpjòtpy, xjats ja jotmòk'ampy

chøø'n jøts ja ñijkxy jam Jerusalén. ⁵²Ojts ja tkajxjawyeni kyugajpxy, jøts ja ñøjkxtøø jam Samariit etjotp jøts ja jam t'ixaajyidit ja yja'taajk; ⁵³ka'ats ja Samariit jaa'y ja tkupøjktøø ja'agøjxp ku ja tnija'widøø jøts ku ja ñijkxy jam Jerusalén. ⁵⁴Kuts ja Juan ja jade'en t'ejxtøø møøt ja Jacobo midi ja pyabøjkip'ajtpy, jøts ja ojts ñii'mxyi: —Windsøn'ajtim, çtuñ øø nayide'en sam ja kugajpxy Elias y'adiijch, n'amido'op øøts ja jøøn tsajpøtpy, wan yø jaa'y tkudigøøgyøxti?

⁵⁵Jøts Jesús ja nugo twin'ijxy jøts ja møk'ampy twingugajpxiyii'ñ, yide'en ja tnimaay:

—Ka' meets yjawi xja'gyukidi pøn meets myøk'ajtin mmøøt'ajtxiyip.

⁵⁶Nmøjkudanaabyi'ajtpy øts ja naqxwii'ñit jaa'y, kaja'ajip ø tø nnimiñ jøts øts ja jaa'y nyik'ookt nyiktigøøty, ja' ø tø nnimiñ jøts øts ja jaa'y nyiknitso'ok'att.

Xjats ja choo'ndøø jøts ja ñøjkxtøø abikyajp.

Ja jaa'y pøn tpawidetwandip ja Jesús

⁵⁷Jøts ku ja wyinaty jam tyuu'yø'ødyi, jøts ja Jesús ja jaa'y tu'uk ñimaajyøø:

—Windsøn, tsoomp øts, nbanøjcxp mets o madsoo pøni ma me mnijxxy.

⁵⁸Jøts ja Jesús y'adsøøy:

—Ne'egi jaa ja waajx ja yjut, ne'egi jaa ja joon ja pya'an; jøts øts niti ø xka'ejtxi øyik øts idø'on ma n'ønø'ønt.

⁵⁹Xjats ja Jesús jadu'ukpi jaa'y tnimaay:

—Møødik øts.

Jøts ja wyaañ:

—Windsøn'ajtim, wan øts ndeety jawyeen t'atsyiknaøxi.

⁶⁰Jøts ja Jesús y'adsøøy:

—Majtstu'ut, wan ja tyikpidø'økti ja myi'oo'kpi pøn y'anmija'win jajujkyi tø tyik'oo'knidi; jøts mets, nøjcx mets ja Dios y'øgyajpxy y'øy'ayuujk xkajpxwa'kxi.

⁶¹Jøts ja jade'en ñimaajyøø:

—Windsøn'ajtim, nmøødiwyampy mets, nijxxy øts nmigu'uk t'atstukmadøy, nijxxy øts t'atsnagayajpxpidsimyi jawyeen jap ndøjkjøtpy.

⁶²Jøts ja Jesús ja tnimaay:

—Ku jaa'y yu'uy, ja' ja y'ijxy ja tyunk; pønts ejxjimbejt'adøtsp, tits ja nyikwa'anint. Jade'ents idø'on ja Dios wyingujkp ma ja ttanitani kyutujk ja yjaa'y; pøn ja tu'ugyi amumjoojt kamiduujniyip, tits ja jam ñiwyā'ant.

Ku ja Jesús tkajxwa'kxy ja ñidugui'pxmyajkpi jaa'y

10 Jøts ku ja jade'en y'ukajjt, jøts ja nwindson'ajtim twiwijch ja nidugui'pxmyajk ja yjaa'y, jøts ja tpagejxy namajtsk jaty. Jade'en ja ojts tyiknijxxy o magajp ma dø'on ja kø'øm wyinaty ñøjkxwa'añ, ²jøts ja tnimaay:

—Janch may pikta'aky pyidø'økwa'añ, ka'ats ja tumbi myayidi. Paty mee x'amido'ot ja kubikta'aky jøts tjaaaxt ja tyumbi jøts pyidø'økt ja pyikta'aky.

³Nøjkxtits meets; jade'enxi mee mnøjkxt sam borreek nijxxy ma may miy'uk jamdi. ⁴Ni mbejn xkawetstít, ni mmeen'abøjk'ii'ñ, ni mgø'øk, niti xkako'ondit; jøts kidi

pøn xmi'øømayidi xmigajpxmayidi ku pøn xkajxpoo'kxtit tuu'ajy. ⁵Jøts ku ma mja'taajk x'amidowa'andit yide'en jawyeen mgajxpoo'kxtit: "Ma meets, Dios mjagyepyidi." ⁶Pøni jamts pøn jotøjkijip ja Dios, ja'ats idø'on Dios janchjagyapip; pøni ka'ats pøn m'adsojimbejtixiyidi ja mgajxpoo'kxindi, anaxtits ja tøj. ⁷Jøts jam mda'andit ja' tyøjkjotpti pøn Dios jotøjkijidip, mga'adyip mjøø'kxtip idø'on pøni ti ja mmøøjyidip, mbaat'ajttip ku jade'en myikmo'odit. Kidits tøjkp tøjkp nugo mwidetti. ⁸Ku o magajp mja'attit, pøni ma myikupøkti mga'adyipts mjøø'kxtipts ja' pøni ti myikmøødyip; ⁹myikmøkøktip ja pamaa'y jam, jøts ja jaa'y xnøjmidit: "Jaani Dios kyutujk ya midi ja tyanitanaapy yjaa'y, ja adøm ja nmøøt'ajtna'andi." ¹⁰Kuts ma ja kajp xpaattit ma mgayikupøktit, yø'øpyidsømdits jam jøts tuu'am mnøømdit: ¹¹"Pu'uxpaat øø ndekyjxy tø tya'tspøjkni midi ya kajpøøjty, icyamts øøts nyikwa'ach meets køjxp, ejxti sa x'ejxti, nañiwaajtsip øøts jade'en. Ja ti winets xkanijawidit, jaa Dios kyutujk wyingøn midi ja tyanitanaapy ja yjaa'y." ¹²Ixyamts mee ndukmadøy jøts ku nøjkk ja tiidyu'unin ñaxy, ne'egi kajaa yø yjade'embj jaa'y ja ayo'on tyimbyaattit, jøts nigidi jade'en y'ayo'ombaattit ne'egi ja kawindiy jaa'dyi pøn jam Sodoma kugajp'ajttø.

Ja ayo'on midi tyanaxtip ja ka'øgyajp

¹³'Icorazingit jaa'dyi, Betsaidit jaa'dyi, mjanch'ayøøy meets, ti

jade'en mnadyatuujnidip! Ku jeexyip jam kajpøtjam Sidón jam Tiro ne'egi yiktuñ ja milagri'ajtin midi meets ya tø myiktu'unxi, windi'ixyip ja jeexyip ja chinaa'yin tyiktigajtsnidi, ku ja pyøky jeexyip tyimchaachjawidi. ¹⁴Kuts nøjkk ja tiidyu'unin ñaxy, mgu'ayowipts meets ja jinaxy, nika'ap ja ne'egi jadine'en y'ayo'odit ja jaa'dyi pøn tsinaadyip jam Tiro jøts jam Sidón, ¹⁵jøts meets Capernaumit jaa'dyi, ¿ma mee xijy tø mdyimyja'aty, tsajpøtjy? Pø japxi meets ayodaajkjøtjy mnøjkxtit.

¹⁶Jøts ja Jesús ja pyabøjkpitøjk ja tñimaay:

—Pøni pøn mbatmadojidip, øts idø'on ja wyinaty xpatmadoodip; pønts mgagupøjkidip, øts idø'on ja wyinaty xkagupøjktip; pønts øts jade'en xkagupøjkp, ja'ats idø'on ja wyinaty kyagupøjktip pøn ø xkajxp.

Ku wyimbejttø ja ñidugui'pxmyajkpi jaa'y

¹⁷Xjats ja ñidugui'pxmyajkpi jaa'y ejtni xoni yjanchwimbejtnidøø, jøts ja wyandøø:

—Windsøn'ajtim, tøbaat øøts ja miku' xmimadøy ku øøts ja tø ngajpxpidsimy mets mmøk'ajtingøjxp.

¹⁸Jøts ja Jesús ja tñimaay:

—Janch jade'en, ojtsts øts ja miku' n'ixy ku ja kya'ukmajadəkni ja myøk'ajtin ja'agøjxp ku ja pyidsiimy jap tsajpøtjy. ¹⁹Øtsts meets ja nmøk'ajtin tø nmøø'y jøts ka' sa mjattit. Øy meets ja tsaa'ñ øy meets ja kajpy xjadawa'kpety, øy meets ja miku' ja myøk'ajtin sa mjadatunwa'añidi, mimajadaajkip

meets yja' ja' jøts meets ja ka' sa mdunit. ²⁰Kidits yø'øyi tu'ugyi xajotkujk'atti ku yø miku' mmimadøyiidi, ja' mdajotkujk'attip ku ja Dios m'ejxkapyidi xemikøjxp jap tsajpjøtpy.

Ku ja Jesús xyonda'aky

²¹Wïnets ja Jesús tjantyaxondaajky ja Espíritu Santo, jøts ja wyaañ:

—Dios Teety tsajpjotpit, yikjujky'ajtpi ya naxwiiñ, nmøja'wip ngunuu'kxyja'wip ja'agøjxp ku tø xamidsøky o pøn ja mnitsoojkin, jøts yø wijyjaa'y ja tø tkaja'gyukidi kø'øm, ne'egi tøts ja xuk'ixy xuknijawi pøn idø'on ka'ejxiyimdi. Jade'ents Teety tø xuiñ sa kø'øm xamidsøky o pøn.

²²Tum ja' øts nDeety xuktump midi ja kø'øm tyunwampy. Ka'ap øts pøn wa'ats xnijawi sam øts nDeety kø'øm xnijawin, nika'ats øts nDeety pøn wa'ats ñijawiyi sam øts ja kø'øm nnijawin. Jøts pøni pøn øts ja nduknijawiwampy, ja'ats tnijawidip ja Dios Teety.

²³Wïnets ja pyabøjkpitøjk ja twin'ejxji'jky jøts ja yide'en ja'ayi yiknimaadyøø:

—Janch nekim meets ku meets ja kø'øm xtyimy'ijxy xtyimñijawi midi meets ixa kø'øm mdyimy'ijxpy mdyimbyatpy; ²⁴may Dios kyugajpxy, may windsøndøjk yø kø'øm tja'ejxwåndøø tjanijawiwya'andi midi meets ixyam kø'øm m'ijxpy mnija'wip, nika'ats ja t'ejxtøø; ojts ja tjamadowa'andi midi meets ixyam kø'øm mmadøøpy, nika'ats ja tmadoodøø.

Ku ja samariit jaa'y yjotwa'añ

²⁵Xjats tu'uk wya'kukiyii'ñ ja kajpxwejpidi jøts ja nugo kajpxy'ejxwa'añ ja Jesús, yide'en ja tyiktiiy:

—Windsøn, ¿sudso ø ndu'unt jøts øts n'anmija'win ñitso'ok'att xemikøjxp?

²⁶Jøts ja Jesús ja y'adsojimbejtøø: —¿Kidimts jap tø x'ixy nøkyjøtpy midi ja Moisés kyutujk myøø'tajtpy, sa ja xja'gyuki?

²⁷Jøts ja kajpxwejpi y'adsøø y jøts ja wyaañ:

—“Amumjoojt x'ajot'att ja Dios, ma'in m'anmija'win ma'in mwinmaa'ñ myajada'aky jade'en ja xwindsø'øgit; jøts nayide'en ja mmigu'uk xpa'ayo'ot sam kø'øm mnabya'ayøyin.”

²⁸Wïnets ja Jesús ja ñimaajyøø: —Tiy janch idø'on mjanchwa'añ. Pøni mbadumpy yø jade'en, nitso'ok'atpts ja m'anmija'win.

²⁹Jøts ja kajpxwejpi ka'ap ja ttajotkuki ku ja jade'en yik'adsøø, jøts ja tnimaay ja Jesús:

—¿Pøndsik øts idø'on ndsaachmigu'uk'ajtpy?

³⁰Jøts ja Jesús y'adsøø y jøts ja tnimaay:

—Tu'uk idø'on ja jaa'y, jam ja wyinaty kyida'aky ma ja Jerusaléngit tuu' jøts ja ñijxxy Jericó, xjats maa'tspi ja pyajtøø jøts ja wa'ats yikwimaa'tskijxy, wyet ñaamy yikpøjkijxy; øy øy yikwinwøjpy yikjøpwøjpy jøtsnim ja yiknikejky, jawaani ja tkayik'oo'knidi. ³¹Xjats jam jotmøn wyinaajky nay jam tu'uk ja israelit teety; øy ja tja'ijxy, wyininaajk

ja'. ³²Jøts jadu'uk kyidakmøø ja Leví yjaa'y jøts ja nayide'en twininaajkmaa, øy ja tja'ijxy. ³³Winets jadu'uk ja tuu'yø'øbyi kyidaajky Samariit jaa'y, jøts ku ja ojts jade'en t'ixy xjats ja wyinmaa'ñ ja tyimchaachmiiñ ku ja jade'en yik'ayowim. ³⁴Jøts ja wingon twingunøjkxiyi'ñ ja tsaachibi, xjats chaachi ja tsøøyi, ojts ja tpiktaajki ja aceite møøt ja vino jøts ja t'adsujmi ja chaachi. Winets ja ojts tyikpety kyø'øm jiyujkøjxp jøts ja ojts tyikja'aty ja'taajkjotp, jamts ja tpa'am'ejx tsunajxy. ³⁵Jøts ku kyimjabom'ajty ku ja samariit jaa'y wyinaty choonwani, jøts ja tju'ljty majtsk ja myeeñu'nk jøts ja tkømøøy ja kudøjk, yide'en ja tnimaay: "Ejx'et yø jaa'y, mo' pøni ti ka'ejtxip, jøts pøni ka' yø meen' tpaaty ixa nmø'øy, yiktunts mgø'ømeeñu'nk, ja øts ja ngubatt ku nwimbett jadigojk."

³⁶Xjats ja Jesús tyiktiyi:

—¿Pønts me m'a'ejxip migu'uk'ajtip ja jaa'y pøn ja maa'tspi yiktsaachidyøø?

³⁷Jøts ja kajpxwejpi wyaañ:

—Ja' ja migu'uk'ajtip pøn ja ojts y'ayo'ijxyi.

Jøts ja Jesús ja ñimaajyøø:

—Nøjkxts jøts nayide'en xu'unt, jøts nayide'en mjaa'y'att sam ja jaa'yin pøn ja myigu'uk ojts t'ayo'ixy.

Ku ja Jesús yja'aty jam Marta jøts María tyøjkwindum

³⁸Xjats ja Jesús jade'en wyidity jøts ja yja'ljty ma kajp wyinaty tu'uk, jamts ja tø'øxyøjk ja tu'uk wyadsoojøø jøts ja ojts

wyayi tyøjkjøtpy, Marta dø'øn ja xyøøw. ³⁹Jamts myiga'ax ja tu'uk, María'ajtp ja', ja'ats twingu'ixajkiyi'ñ ja Jesús jøts ja tpatmadøy pøni sa ja wya'añ. ⁴⁰Jøts ja Marta, ja' ja jam kyami'awatsip ja tyøjktunk, jøts ja tnimiñ ja Jesús jøts ja tnimaay:

—Windsøn'ajtim, ¿kidi sa mwa'añ ku øts yø nmigu'uk nadyu'uk xuktunwanguixy yø tunk? Nøjmi waani jøts ø xpudøkit.

⁴¹Jøts ja Jesús y'adsøøy:

—Marta, Marta, yø' me nugo mdajotkixpy mdajotmay'øø'kpy yø mdunk. ⁴²Ka' mets yø ne'egi x'øyjawi yø øybi winmaa'ñ midi xemikøjxp tamp, ja'ats yø María tø tja'gyuki midi paat'ajtip. Ti pønts yø xijy ukpøjkxiinyip jadigojk.

Ku ja Jesús tnanky'ixpiky ja Dios'ajot'ajtin

11 Xjats idø'øn ja Jesús jam ja wyinaty ja Dios Teety t'ajot'aty, jøts ku ja y'abajtiyi'ñ, winets ja pyabøjkpitøjk ja nidu'ugin ñimaajyøø:

—Windsøn'ajtim, tukjajtk øøts ja Dios'ajot'ajtk, ti sa ja Juan ttukjajty ja Dios'ajot'ajtk ja pyabøjkpitøjk.

²Jøts ja Jesús y'adsøøy jøts ja wyaañ:

—Ku mdsapkaajpxtit, yide'en mwa'andit:

Dios Teety tsajpjotpit, kuuyi mets jadu'uk øy wa'ats. Øyts ku xmimiñ ja mgutujk midi mdanitaanaapy ja mjaa'y. Yikjatts ya naxwiñ nayide'en kø'ømdsojkingøjxp pøni sa xamidsøky nayide'en sam jap xuñin tsajpjøtpy.

³Møøkyts øøts ixyam ja ngaajyik n'uujkik midì øøts xka'ejtxip.

⁴Maa'kxik øøts nbøky, kumi tø øøts nayide'en nmaa'kxuky pøn øøts xjemdump xedump. Agidyujk øøts axajtujk øøts, kidi øøts xmajtstu'uty, jøts kidi myajada'aky ja miku' yja'.

⁵Jøts ja yjaakwaañ:

—Jade'enin n'ukpiktaajkin jøts ku o pøn ja myigu'uk jam tu'uk, jøts ja tñidsøñ møjtsuu'm jøts ja t'atsnøjmi: “Migu'uku'nk, tun may'ajt t'uk'anuu'kxk øts tigøøk ja mdsapkaaky, ngubatp øts.

⁶Nmigu'uk øts idø'øn tø yja'aty ndøjkjøtpy, ja'ats øts idø'øn njadukaawyampy, ka'ap øts nja'tyimñiti.” ⁷Jøts ja yjadu'ukpi yide'en n'ukpiktaajkmant y'adsøy japyi tyøjkjøtpy: “Kidi øts jadine'en nugo xjanchne'emy; aduky yø tøjik jøts ixyp øts n'una'jk nmøøtma'ay maabajtkijxpy; ka'ap øts yap nbidø'økwa'añ, jade'ents øts inet ka' ti nyakt.”

⁸Yide'ents øts ja ndyimy'a'ejxi pø myigu'ukxi ja', øy ja yjagabidø'økwa'añ jøts ja t'atmo'ot midì ja myigu'uk ja amidojyiyip, kuwanits ja tjanchjatu'unt jade'en, y'atsmøgyøxp idø'øn ja' pøni ti jaty ja chøjkpy jøts ja jade'en ka'ap y'ukna'amniyt, pø naña'amixi ja kyatsøjkpy. ⁹Paty mee yikxon ndukmadøy: Jøts x'amido'odit xpøktso'odit ja Dios, mmo'ojipts meets ja'; mdukpaadip meets ja' pøni ti meets mga'ejtxidip; myik'awaajtsxiyidip meets tøjka'aw ja' ku øy ma mgugajpxidit. ¹⁰Paty ku pøn o ti t'amidøy, yikmøøpyts ja'; ku pøn o ti t'ixa'ay, pyatpyts

ja'; ku pøn tøjka'agaj twingøxy, yik'awaajtsxiyipts ja o pøn.

¹¹'¿Ku mee wyinaty m'uk'u'nkteety'aty jøts ku m'u'nk m'amidowidit ja tsapkaaky, wan meets m'aaw mjooit ndejin myajada'akt jøts meets tsaa ja xkøjyit? ¿uk xmo'odit ja tsaa'n yam meets ja ajkx ja mja'amidøyiyi? ¹²¿uk xmo'odit ja kajpy yam meets ja tutu'uty ja tø mja'amidøyiyi? ¹³Øyts mee mabaat mjagatyimy'øyjaa'y'atti, mjaajtipts ku xmo'odit ja m'u'nk m'una'jk midì øy tsuj pidsømp, itits ja Dios tyungip, pø tsajpjøtpyxi ja', myo'opts ja' ja Espiritu Santo pøni pøn ja amido'oxiyip!

Ku ja Jesús yiknimaay jøts ku ja miku' myøk'ajtin ja tyiktuujni

¹⁴Xjats idø'øn jade'en ngøjmyi, jam ja Jesús wyinaty tyikpidsimy ja miku' midì jam wyinaty tyik'ejtnip uum tu'uk ja jaa'y; jøts ku ja miku' pyidsiimy jøts ja jaa'y jatyi kyajpxpijky. Jøts ja mayjaa'y janch ñigyumaap ja tyimyja'widøø ku ja jade'en, ¹⁵jøts ja winaagin ñømdøø:

—Ja møj miku' yø jaa'y ja myøk'ajtin yiktuujnip, ja' yø tyuktapidsimpy yø myimiku' midì yø jaa'y myøøt'ajtp, yø' wyindsøn myøk'ajtindi yiktuujnip.

¹⁶Pømbits nugo ttatundip jøts ja tjøt'ejxwa'andi, ja milagri'ajtin ja y'amidoodip jøts ja tyimdyuk'ejxidit midì kidakp tsajpjøtpy. ¹⁷Wa'ats ja tñijawi sa jaty ja wyinaty wyinmaydi, jøts ja tnimaay:

—O pøn windsøn, ku kyutujk ja chepta'aky jøts yjaa'y ja

ñawya'kxyi kawinakpiky jøts ja xem yam cheptundi agø'omyidi, nankyøjxidipts ja jade'eñi jøts ni ja kutujuk niti kya'ukwani, uk kuts tu'uk migu'uk agø'omyi cheptundi jøts ja ñawya'kxniyidi, agø'omyits ja xem yam ñankyudigøyidi. ¹⁸Nayide'ents miku'mi pøni nawyanwa'kxip ja kø'omyi jøts ja agø'omyi ñanky'ayo'ombaadyi, çwindemts ja jeky y'ejtnit ja myøk'ajtin, kidi ja jaty kyudigøñit? Yø' øts idø'on jade'en xyikwamp ku meets mwa'añ jøts ku øts ja miku' myøk'ajtin nyiktuujniyi ku øts yø jaa'y ja miku' ngajpxpidsøjmiyi; ¹⁹pøni ja'ats øts ja myøk'ajtin njanchyiktuujnip, çpønts meets mmigu'uk yja' yiktuujnidip ku ja tkajpxpidsømdi ja miku'? Pø yø'øxi mee kø'øm mni'øø'niyip jøts ku mee nugo mgajpxigøy. ²⁰Diosts øts ja myøk'ajtin nduktapidsøjmip yø miku'di, yide'en idø'on xja'gyukidit jøts ku ja Dios tø tyikmeni ja kyutujuk mididi ja tyanitaapaapy yjaa'y.

²¹Ku tu'uk jotmøkjaa'y t'ejx'lity tyøjk, janch yikxon ja ta'tspiky tø tsøøjmjø'kixy ja ta'o'jk, pønts ja mayip jade'en, jade'ents pyikta'aky ja jap tøjkjøtpy jotkujuk tyik'lity, ka'ap ja ti tkumay. ²²Jøts kuts jam jadu'uk jawaani jotmøk yja'aty jøts ja myimajada'agiyi, tuki'iyi tya'o'jk ja pyøjkxiyi mididi ja y'uktamøj, jøts pyikta'aky ja yikja'abøkøjxni ti jaty ja jam yjagyeypy.

²³Pøñ ø xkabudøjkkip, ja' øts idø'on xmidsepwamp; jøts ku øts pøñ ti møøt njapøkmukwa'añ jøts ja jinaxy tøkwa'kxy.

**Ku ja miku' jadigojk t'awimbeti
ja chinaadyaajk**

²⁴'Ku ja miku' tmajtstu'uty ja jaa'y, jøts ja nugo wyidity o

mā tø'øts etjøøjtjy, tja'ixa'ay ja pyoo'kxaajk; jøts ku ja nima tkapaaty, jøts ja wyinmay: "Tiku øts ndøjk jadigojk nga'awimbeti mā tø ndsøøñ." ²⁵Jøts ku ja wyimbity, jade'ents ja jaa'y ja tpaaty sam tu'uk ja tøjk tawa'ats, pe'ety jaaxy ja jap. ²⁶Winets ja çhøøñ jadigojk jøts ja janixwujuk tjaaktyimy'atsway ja myimiku' jawaani ka'øydi sam ja kyamajada'agiyin, jøts ja jadine'en ttatøkidi ja jaa'y, tsinaadyaajk ja tyikwa'andi, jøts ja jaa'y jade'en jinaxy myøwa'añ, nigidi ja y'ijty jade'en øyim idø'on wyinaty ja miku' ja jam tjamøøt'aty tu'umchi.

**Pøñ ja xemikøjxpit
xondaajkin myøøt'ajtpy**

²⁷Ixam idø'on ja Jesús wyinaty jade'en wya'añ ku tu'uk tø'øxyøjk jam jaa'y agujkp møk'ampy wya'añ: —iJanch kawinmaañi tmøøt'aty ja xondaajkin pøñ tø myike'exyi jøts pøñ ja che'tsk tø mduktayeegy!

²⁸Xjats yide'en ja Jesús y'adsøøy: —iJanch nekim ja'adi pøñ tpatmadoodip ja Dios kyajpxy jøts ja jade'en tpadundi!

**Ku ja ka'øyjaa'y ttamidowdi
jøts yiktuk'ejxtit ja milagri**

²⁹Namyuk'adøjtsidip ja jaa'y jam wyinaty mā ja Jesús, jøts ja tnimaabyinaxwa'jky:

—Niwine'en ja yambi jaa'y kya'øyidi, ñadyiyi tñijawiywa'andi pøni janch ku nDios U'ngi, paty t'amidowdi jøts yiktuk'ejxtit ja milagri'ajtin; niwine'ents kya'ukyiktuk'ejxnidit, wan ja'ayi mididi ja kugajpxy Jonás øjts tyuk'ijxyidi. ³⁰Nayide'ents sa ja

Jonás ojts t'ejxpajt'aty ja Nínive jaa'dyi, nayide'ents óts ya'atpi jaa'y x'ejxpajt'att. ³¹Ku wyinaty kyutuky ja et ja xøøw, ku ya'atpi jaa'y nøjkkx yiktiidyundi, jøts ja windsøndø'oxy yø ñidanaagyukiyidit jøts ja ñi'øøniyidit pøn tñidso'on jagam et ja Salomón, jøts ja t'ejxøø tñija'wiyøø ja wyijy'ajtin; ix'yats jadu'uk tø kyaxi'iky jawaani wijy midi tjinajxp ja Salomón, nayide'ents meets ja xkagupiky. ³²Nay jats ja Nínive jaa'y wya'kukidit ku ja tiidyu'unin ñaxt ku yiktiidyu'undit ya'atpi jaa'dyi, jøts yikni'øønidit; ja'agøjxp ku ja Nínive jaa'y ne'egi tyiktigajtstøø ja chinaa'yindi ku ja Jonás ja ojts tyukmadøyiidi ja Dios kyajpxy ja Dios y'ayuujk; ix'yats jadu'uk tø kyaxi'iky pøn tyimñija'wip wa'ats, nigidi ja Jonás y'ijty jade'en tñijawi, nayide'ents meets ja yam xkagupiky.

Ja øy jaj midi jaa'y tyikja'gyukip

³³'Ka'axi pøn jaj ttuknidøøbyøki jøts ja yikyu'utst o ma, uk jøts ja yikujupt kajuun patki'py, ja'agøjxp ja tyøøbyiky jøts ja yikpikta'akt ma yjajt, kuts jam pøn tyøkit tyuk'ejxpaatpts ja o ti. ³⁴Jade'en idø'on yø mween n'ukpiktaajkint sam jajin, yø'øts tyikujajtaajkip tyikudøø'kxaajkip amuum ja mne'kx ja mgojpk; kuts ja mween y'øy'aty nayide'ents ja amuum tjagyejpy ja ne'kx ja kojpk, ka'ap ja ttuktuñ kya'øybi. ³⁵Øyims x'ejxtit jøts kidi xyik'ookti ja jaj midi wa'ats jajp, jøts kidim jade'en mjatti sam jaj kya'ityin, sam ja jajin midi kawa'atsjajp

jøts yik'ayowin kube'ets kugoots.

³⁶Pøni mwinmaa'nbyattipts øy yikxon, ja jajts idø'on ndejint mgayik'oo'ktip jøts ka' jade'en m'etti sam o pøn kugootstujpy chøønin niti winmaa'ñ, o nugo chaachjawin'ejx'ookti. Kuts meets, wa'ats meets ja mduk'ejxpaadyidi pøni ti dø'on m'ejxwandip, ka' ti jadu'uk chøkyi, jade'en ja myikujajtaagiyidi myikudøø'kxaagiyidi sam jaj wa'ats mduk'ejxpaadyidi o ti.

**Ku ja Jesús ttamigajpxy
sá y'adø'øtsti ja fariseotøjkti
møøt ja kajpxwejpitøjkti**

³⁷Kuts ja Jesús jade'en kyajpx'abajtiyii'ñ, xjats fariseo ja tu'uk wyaajøø tyigam kaabyi. Kuts ja jam tyøjkiiyii'ñ jøts ja y'ixaajky, kaabyajt twinguwa'atsiyii'ñ.

³⁸Jøts ja fariseo janch ñigyumaap tyimya'wiyii'ñ ku ja t'ijxy ja Jesús kyagøbujy yam ja kyaawya'andi, jade'en idø'on ja tsinaa'yin'atti ka'ap ja nugo kyøbujti, yide'en ja tyikajpxti jøts ja' ja tyaniwa'ats'ajttip ku ja kyøbujti, jøts ja kyapøkp'yatti. ³⁹Yide'ents nwindson'ajtim ja tñimaay ku ja jade'en t'ijxy wyinmay:

—Jade'en mee fariseotøjk mjaa'y'aty, ja'ayi mee mjanchkamijotkukip sudso ja texy ja tas nikijxyi nadyijyi wa'ats y'ett, jøts ka'ap ja xunk'atti pøni sadam ja yjøtpy. Ni xkaja'gyukidi kudam m'amp mjotp tum ja axøøkp'i yigaappi xjamøøt'atti ku jaa'y nugo xwin'øøndi xwimaatsti. ⁴⁰iNugo mee mdyimyø'øty! ¿Ka' xnijawidi ku tu'ugyi ja kojpi tø tyik'øyi ja

m'anmija'windi jøts ja pikta'aky?
⁴¹Jade'eñi Dios mgupøkiyidit
 ku amumjoojt mdsøjkingøjxp
 xunk'attit ja pudøjkin. Jade'en
 ja m'anmija'win ja wa'ats'ajtin
 tpaattit.

⁴²'iMjanch'ayøøy me
 fariseotøjkiti! Køx kidā'ak meets
 xjanchkugubatkiyx jøts ka'ap ne'egi
 xpadu'unxidi midi ja Dios kyutujk
 jawaani ne'egi yjani'ane'empy,
 ku ja ttsøky ja øy tiidyu'unin, ja
 pa'ayo'ejxk, jøts ja janchja'win.
 Ya'atpi meets idø'on ne'egi jawaani
 mjapaat'ajtip mbadu'ump.

⁴³'iMjanch'ayøøy mee
 fariseotøjkiti!, ku mee tum jam
 mnachøkyidi mdsinaawya'andi
 tsaptøjk'okp windsønin. Jøts
 ku tuu'ajy, øy paat meets
 ja nagyajxpoo'kxi xtsokti,
 myikwindsø'øgip myikwinjawip
 meets, ejxim meets jadi'iñi
 myikwinajxni.

⁴⁴'iMeets tsaach'ataayjaa'dyi, jøts
 m'ayøøy mee kajpxwejpitøjkmidi!
 Jade'en mee mnankyaxji'igy sam ja
 oo'kpi kajuunin øy nikøjx kyaxji'iky
 jøts ka' nadyijyi tyikaxji'iky pøni
 sādām ja yjøtpty.

⁴⁵Xjats ja kajpxwejpitøjk nidu'uk
 y'adsøøy jøts ja wyaāñ:
 —Windsøn, ku jade'en mwā'añ
 xuk'ayojip øøts yø nayide'en.

⁴⁶Jøts ja Jesús yide'en y'adsøøy:
 —iMjanch'ayøøy mee
 kajpxwejpitøjk nayide'endi!, ku ja
 kutujk xyik'øyiidi kamaabyim, ka'
 meets ja kø'øm x'uktuni, ja pujx
 ja kajp meets ja mdukmidanaapy,
 kamadøyim meets ja x'ukja'wiñi.

⁴⁷'iMjanch'ayøøy meets!, ku yam
 xjanch'ukyik'øyiidi xyikpaadidi

ja oo'kpi nipots pøn ja m'apteety
 yik'ooktøø, ja Dios kyugajpxy.

⁴⁸Jade'en yø yikja'gyukiñi sam o
 ti pøn kajpxy'aty tyik'ity, kajpxy
 meets ja yjawi xyik'ejtni møøt ja
 mdeety'apti ku ja tyik'oo'ktøø ja
 Dios kyugajpxy, jøts meets icyam
 xyik'øyimi xyikpajtimyi mā ja
 ñaxøjkidøø. Mdsaachpa'ayøøpy
 meets ja xijy jade'en.

⁴⁹'Paty tam idø'on ja Dios kyajpxy
 wya'añ yide'en: “Ndanigaxp meets
 ngugajpxy møøt ngudanaabyidi,
 myik'ookpts meets ja winaagin;
 jøts pønts jaakjata'andip,
 myik'ayo'ombaattipts meets ja!”

⁵⁰Meets Dios ja mdagubatidip
 wine'enin ixa mnaxwii'ñitjaa'y'atti
 ku ja m'apteetyi tø tyik'ookti
 ja Dios kyugajpxy. Tuki'iyi
 ja tpayø'øgyøxt, jaayip ja
 tpayø'øbyinaxwa'akt kuuyip ja
 naxwii'ñit cho'ondaajky, ⁵¹kuuyip
 ja Abel t'oo'k'awiyiñ'ñ jabaat ku
 ja Zacarías y'o'jky, ku jaa'y ja
 yik'o'jkøø jap tsaptøjkjøtpty mā ja
 altajr jap. Paty me ndukmadøy jøts
 ku Dios ja ttabayø'ty ja yamit
 naxwii'ñit jaa'y.

⁵²'iMjanch'ayøøy mee
 kajpxwejpitøjkiti!, ku x'ama'at'ajtidi
 ja Dios kyutujk; kø'ømyi meets ja
 mnadyamidsøkyi, ni xkabadumidits
 ja', jøts ni xkaduknija'wimidits ja
 abikpyidi pøn ja tjanijawiwandip.

⁵³Ku ja Jesús jade'en wyaāñ,
 jøts ja kajpxwejpitøjk møøt ja
 fariseotøjk yjantyim'ambøjktøø.
 Jantyimyikmi'ambøjk ja
 Jesús jøts ja tanejkin'ampy
 tjantyimyiktøwdi ñadyijyi tigati.
⁵⁴Øyik idø'on ja ti t'ukmado'odit,
 y'amaa'tsk'ejxwāndipxi ja' jøts

ja jatyi ttani'oonidit pøni ti ja
kya'uk'ømyadoodip.

**Ku ja Jesús tnigajpxi ja fariseotøjk
kya'øwyinmaa'n jøts yikjøpjawit**

12 Yikxon ja jaaly
yjantyimñañimujkpajtidøø
mil'ampy, nugo yjanch'adøtsnidi,
xem yam yjanchnadyateeniidi.
Jøts ja Jesús ja pyabøjkpitøjk
tnimaabyinaxwa'jky:

— Øyim mnay'ejx'etidit ejxim
yø fariseotøjk kya'øwyinmaa'n
mdawin'iinidi ti sa yø iiy wyanidi,
jabi wa'atsts yø iiy nadyijyidi.
²Wants uk jade'en, ka'axi ma ti
yu'uch'ity, kuwanixi ja øy juuni
yjadyimyikpaaty; uk kuts o ti
yjayik'amaa'tsk'aty, kuwanits
ja yiknijawi. ³Jade'en'ampy ja
wa'ats nøjkx yiknijawi ti jaty mee
mdumpy amaa'tsk, ti jaty mee
mgayiknigaxji'kpy, adsu'jkyts
ja y'uknigaxjø'knit sam o ti
xinaxy wa'ats kyaxji'iky. O me
ti amaa'tsk xjakajpxy, øy meets
ja pøn xjadukmadøy, wa'ats ja
nøjkx yikajpxnaxy ejxim ti tøjkøjxp
yikajpxwa'kxyin jøts yiknijawit.

**Ku ja Jesús tnigajpxy jøts ku
ja tu'ugyi pøn yiktsø'øgidip**

⁴Mee migu'uktøjkti pøn
jaty ø xpabøjpk, meets idø'on
nnimaapy jøts kidi xtsø'øgidi
ja yikjaa'y'oo'kpidi, pø ka'axi
anmija'win ja tjadyimyik'ookti øy
ja wyinaty tø tjayik'øøky ja ñine'kx.
⁵Ja'ats mee ndukmadoowampy
jøts ku ja' xtsø'øgidit ja Dios
pøn tyikutujkp jøts mnøjkxtit
ayodaajkjøtpy yam meets ja o'jkin
tø xja'ixy. Ja'ats idø'on mdsø'øgidip.

⁶Ka' meets Dios m'ejxigøyi, ðti
sa ja nimagoxkpi joon chobaaty jøts
ja yiktagujuy majtsk ja puxmeeñ?
⁷Machøybaat meets mwaay ja
myik'ejtniyyi. Paty ka' mdsø'øgidit, ti
sa ja mutsk jonuna'jk ja tkaja'dyigøy;
mats meets ja ndejint mja'dyigøø'niyyit.

**Pøn jaty t'øñigajpxp t'øñimadyakp
ja nwindson'ajtim Jesucristo
jam mayjaa'y agujkp**

⁸Yikxon mee x'ukmado'ot,
pøn ø xpukajpxip, pøn wamp
mayjaa'yjøøjtjy jøts ku øts ja xpabiky,
nayide'ents øts ja møk nnitanit jam
Dios wyingujkp ma myay'ankilis ja
jam møøt; ⁹pønts ø xkabukajpxip,
pøn wamp mayjaa'yjøøjtjy jøts ku
øts ja ka' xpabiky, nayide'ents øts ja
niwine'enin nga'ejxkapt, niwine'enin
nganitanit jam Dios wyingujkp ma
may'ankilis ja jam møøt.

¹⁰Jaakyikmaa'kxtip ja ne'egi pøn
ø tø xkaguidyimy'ødyejti, ja'ats
nimā niwindem ja kyayikmaa'kxtit
pøni pøn tka'ømyigajpxtip ja
Espíritu Santo.

¹¹Kuts pøn myiknøjkxidit jam
tsaptøjkjotp uk myikwaa'njøkxtit ma
kutujktaajk ma kudunk ma tiidyumbi,
kidits meets ja xajotmay'oo'kni, kidi
meets ja xkumayjawi sa dø'on jap
mwa'andit, sa dø'on jap m'adso'odit,
¹²pø ja Espíritu Santoxi meets ja
mda'awa'aniiyip pøni sa dø'on jap
mwa'andit, ja' meets jap myikajpxiyip
ku tpaatt ja et ja xøøw juuni mgajpxtit.

**Sa ja kumeeñ'ajtin
xyikwinmaa'nmya'jtint**

¹³Xjats jam tu'uk wyaan jam
mayjaa'y agujkp jøts ja tnimaay ja
Jesús:

—Windsøn, nimaajyik øts yø nmigu'uk jøts wan ø xmø'øy ja nmaay.

¹⁴Jøts ja Jesús wyaañ:

—Yikxon me waani m'ukjaa'y'att. Ka'axi ø pøn tø xpikta'aky jøts meets ja mbikta'aky nyikwa'kxiyit, uk jøts øts jade'en ndu'unt sami kudungin.

¹⁵Nayide'en ja wyaañ:

—Øyim x'ejxtit, nay'ejx'etidim jøts kidi o ti kayakyim x'ejxti, kaja'ajip jaa'y ja y'anmija'win tyajuky'ajtpy xemikøjxp ku pyikta'aky ja may'ampy tmøø'taty.

¹⁶Jøts ja yide'en tmadyakpaajty tu'uk ja ejxpajtin madya'aky midi ja kø'øm ñajtsja'wip jøts ja yiktamija'gyukit midi ja ñimadya'akwampy, jøts ja wyaañ:

—Jaa dø'øn wyinaty tu'uk kumeeñ jaa'y jøts jantyimy'ejtp idø'øn pyikta'aky ja jam kyamjotp.

¹⁷Winets ja tniwinmaa'yiyii'ñ jøts ja wyaañ: “¿Ti sudso nda'yaatt, sudso øts yø nbikta'aky ndu'unt? Ka'ats øts n'abøjk'ii'ñ ma øts yø nbøkjø'økt.” ¹⁸Jøts ja yjaakwaañ: “Tø nniwinmayi sudso øts yø ndu'unt. Yø ndsa'ljx tam ø nyikida'ap jøts ø nyik'øyit jawaani møjpi, japts øts ja nbikta'aky nbøkjø'køxt ti jaty øts ja nmøø'tajtpy. ¹⁹Winets ø kø'øm nnañø'ømxiyit: Ja tidsik winmaa'ñu'nk xijy mjadyimyjadsøjkpy jabi ixysats may pikta'aky midi kawinaak jumøjt m'ajot'atp; poo'kx pøk mets, kay uuk mets jotkujk xoni.” ²⁰Yam ja wyinaty jade'en wya'añ jøts Dios ja ñimaajyøø: “Jaa'gyumo'tpi, ixyam koots inet m'ooknit; jøts midi jap

tø xpøkj'i'iky, ¿pøn yø tja'atp?”

²¹Jade'en idø'øn jaa'y yjaty pøn ja pyikta'aky nugo tniøkpaajtp jøts ja ya jotkujk ttuktanaxy ja et ja xøøw, ayoopts ja y'anmija'win ja yjaty jam Dios wyingujk ja'agøjxp ku pyikta'aky ja ya kø'ømyi tø t'ajot'aty.

Ku ja Dios t'ejx'ity pøn jaty ja y'u'ngip y'una'jkip

²²Xjats ja Jesús oojknim tniimaay ja pyabøjkpitøjk:

—Yikxon ndukmadowdi: Kidi nugo xpamaydi xpadajti ja mgaajyik m'uujkikti, ti mnidsøønidip, ni ja mwet ni ja mnaamy mee xkaguma'aty ti mwet'attip. ²³¿Ti jade'en ja juky'ajtin yikpaaty sam ja kaaky jii'kxyin? Pø ka'axi. ¿Jøts ja wet ja naamy mibaat ja t'uk'amibaat nayide'en pøni sa dø'øn ja ne'kx ja kojpk yikmøø'taty?

²⁴Ejxti yø jøøky, ka'axi yø ñe'lepti kyøjti, ka'axi pyikta'aky yi tyikpidø'økti, ka'axi pyikta'aky yø tpøkjø'økti jøts tpikta'aktit jap tsa'ljxøtpy; øy yø jade'en yjagatundi, ja Diosts yø yikjuyk'ajtidip. iTits mee mdsow sa ja jiyujk jade'en ja yja' yikmo'odi! ²⁵¿Pøn kø'ømdsøky tyimy'uknankyojnip jagujk metrin øy ja mabaat jade'en tjadyimyjatsøky? ²⁶Pøni ka'ats tam ja jade'en yjaty, ¿tigøjxpts ja yikmijotmay'ookt?

²⁷'Uk'ejxtim sa o ti pijy yøñ, ¿ti pee'tip kojtip yø'? Jøts tiy janch meets idø'øn nnøjmi jøts ku ja windsøn Salomón nijade'en kyanaxyøjxøø sam yø pijyin, øy ja mabaat tjabiktakijxy ja xyox.

²⁸Sats idø'øn ja Dios jade'en txøxy

ja pijy midi jaty ixyam o madsoo yondip oy ja jabom yjayiknitsaañit; kuts meets, ɛtiku meets id'ɔn ja mgaxoxit? ɛSudso meets ja xpmay xpadajy ti jaty mga'ejtxiyidip?

²⁹Paty wingujk jotkujk mwidettit, kidi meets ja xkumayja'wiñi ma xpøktit ti mga'adyip m'uuktip.

³⁰Jade'en naxwii'ñit jaa'y ixyamdi pøn ja Dios yja' tkaja'gyukidip, ja' pyawidejtip tpamaydi tpadajti ja pikta'aky ti jaty chojktip; kuts meets, wa'ats meets Dios Teety mnijawiyidi ti jaty mga'ejtxidip.

³¹Ne'egi kupøjkidits ja Dios chinaa'yin ja kyutujk midi ja tyanitanaapy yjaa'y, jade'ents meets ja mmo'ojidit ti jaty mga'ejtxidip.

Ja kunuu'kxy jujky'ajtin midi jap tsajpjøtpy

³²'Kidits mdsø'ogidi, jade'en me n'ejx'ity sam pøn ja byorreegu'nk t'ixy; o meets id'ɔn mganamay, mdanitaniyipts meets Dios Teety ja kyutujk, jade'en meets ja mdamidsøkyi. ³³Tookti pøni ti jaty jam mmøøt'ajttip jøts ja Dios jade'en'ampy xamiyoxtit ku xmo'odit pøn jam ti ka'ejtxidip pøn ayoodip; jade'en y'øpyidsø'ømt ku xpaattit ja jujky'ajtin midi jap tsajpjøtpy, midi ka'ap mwindigø'xyidip. ³⁴Pøni ma xnajtsjawidi xpaatwa'andi ja jujky'ajtin, nay japts meets ja mwinnmaa'ñ y'ity.

Ku ja Jesús wya'añ ku jøp'ejx'ity n'ejtindit

³⁵'A'ejxi abaadi mnanky'etidit. ³⁶Jade'en sam tumbi tjøp'ixy ja wyindsøn ku ja ñijkxy tø'øxñi'ukpi,

jøts kuts ja wyimbett jøts ja jaty tyik'awaajtsit ja tøjka'aw ja'ayi ja yja'att, ja'ayi ja kyugajpxit.

³⁷Nekim ja tumbidi pøn kajxa'aky pidsømdip ku ja wyindsøn ja pyaadyidi wijy kejy, ku ja kyama'adi kya'etti yam ja yja'aty; jøts tiy janch meets id'ɔn nnøjmi, wan ja tka'uknagyumayi kø'øm jøts ja tyik'ixa'akt ja tyumbitøjk jøts ja ttukwinguwaadsit ja kaabyajt, wan ja tka'uktawindsø'øgi ja kaaky ja tojkk. ³⁸Oy ja juuni yjaja'aty, yjaja'aty ja tsuu'm yjaja'aty ja jøpkyoots, kuts ja kyayikmaa'gyubaadidi ja'abi tumbits id'ɔn nekim t'ejxtip. ³⁹Ku o pøn pyikta'aky t'ejx'ity tyøjkjøtpy, ejtp ja tjøpja'wigyunaxy ja maa'tspi, ka'ap ja ñagyumaadigøyi pøni juuni dø'øn ja y'ukja'att. ⁴⁰Nayide'ents meets id'ɔn mjøp'ext ejtp; ku øts jade'en jotmøñ nme'ent yam ø ngayikumay, pøn ja naxwii'ñit jaa'y ja myøjkudanaabyi'ajtpy.

Ja tumbi pøn oy ejx'ejtp

⁴¹Winets ja Pedro wyaañ jøts ja tyiktiiy:

—Windsøn'ajtim, ɛøøts yø dø'øn yø jade'en xamimadyakp, uk niduki'iyi dø'øn xnøjmi?

⁴²Jøts ja nwindsøn'ajtim wyaañ:

—Ja tumbi pøn yiktump ku ja myadøy ku ja yja'gyuki, ja'ats ja wyindsøn tanipøjkip pøn jaty ja jap tyøjkjøtpy jøts ja tyika'aty sa pyaat'atyin. ⁴³Nekimts ja'adi pøn jade'en tpadundip ti jaty ja wyindsøn ja tø tyanipikyidi. Oy ja juuni yja'aty, ixapts ja jade'en ttayø'øbyety, ixap ja jade'en tyundi. ⁴⁴Ndyimñajtsja'wip øts

jøts ku ja wyindsøn ja pyikta'agit jøts ja tyuk'ejx'tetit tuki'iyi pøni ti jaty ja jam yjagyeyjy. ⁴⁵Pønts tkajøp'ejxp ja wyindsøn, pøn jade'en winmaapy, jekñim ja tijy yja'att, ku ja yiktaminikaagi ja myøøtumbi jøts ja jatyi øy sagasa ttuñ ja myøøtumbi, ja yaa'y ja tø'øxy, ja'ayi ja chøøn ja wyindsøn nekim ja winet kyay y'uuky, jøts ja myuktigøøni, ⁴⁶kuts ja wyindsøn wyimbity øy juuni yam ja ka' tjøp'ixy yam ja niwine'enin tkagumay; ixjadam ja yja'aty jøts ja tyagubetyi ja'agøjxp ku kya'ø'y'aty, čma dø'on ja yiktumbi jade'en?

⁴⁷Pønts wa'ats tjanija'wip sa dø'on ja wyindsøn tjatsøky jøts ja nika' tjøp'ixy jøts ja nika' tmimadøy pøni sa ja yjawa'añ, yikxonts ja nøjlx yiktagubety, yikxon ja yjantyimyikwojpmatst. ⁴⁸Pønts tkidyimñija'wip pøni sa tam idø'on ja wyindsøn ja tjatsøky, jøts ja ka'ap tjøp'ixy jøts ja ka'ap tmimadøy, ñiwyaanits ja ne'egi yiktagubatt, ka'ap ja ne'egi jadine'en yikwopt. Ti sa o ti jade'en pøn o ti may yikmøøpy, nayide'ents ja yik'amido'oxit may'ampy; pønts o ti yiktami'ajot'ajtip, jinaxyts ja yikxon yiktabayø'ty.

Jesús køjxp jaa'y ñawya'kxyidi

⁴⁹Ja tiidyu'unin øts ya tø nmimiñ naẏwiiñ; ijanch tyimjyawamp øts idø'on jøts ja jeexyip yam nyiktunkpatni! ⁵⁰Nniija'wip øts ku ndanaxt ja møj ayo'on, indajotmay'oo'kunaxp øts ja jaanim kunim øts ja wyinaty tø ndanaxy! ⁵¹Sa mee m'ukwinmay, čøy'ajtin xondaajkin ti øts yjawi tø

ndanimiñ naẏwiiñit jaa'y? Nømp øts jøts ku ka', nankñawya'kxip øts jaa'dyi. ⁵²Yamnim inet tø cho'onda'aky, nøjlxp naxpts idø'on jade'en tukmigu'uk xyiktsept'a'aktit øy ja tu'ugyi yjatsøonidi, nideety nidaakti, ni'u'nk ni'una'jkti. Pøn nimagoxkti, nawya'kxidipts ja', jøts ja ñayjibøkidit jagam ixkø'øm namajtsk jaty nidigøøk jaty. ⁵³Øts køjxp ja kawin'ijxyim ñayjawiyidit ja u'nkteety ja u'nktaakti møøt ja y'u'nk y'una'jkti, ja yaa'y ja tø'øxy, tum jade'en y'adø'øtstit ja tsu' ja xa'kxy, ja u'nk ja møj't.

Ja ejxa'an sudso yiknijawit jøts ku wyinaty tø tmibaat'aty jøts kyøxt ja naẏwiiñit

⁵⁴Ñayi ñimaamyøø ja Jesús ja mayjaa'y:

—Ku x'ejxti ja yaak pyidi'iky ma xøøw yjexy winets mnømdi, tu'up tam inet, janchjajpts idø'on ja jade'en. ⁵⁵O kuts ja poj wimbet'ampy yø'øy ku kyaxuxpyøjy, jats mnømdi, janch'anwamp tam, janch tøødipts idø'on ja m'ayuujk, janchjajtpxi dø'on ja jade'en. ⁵⁶iMee win'øø'mbidi! Pøni mnija'widip tam sa kyaxi'iky ja et ja tsajp ku ti tyunwa'añi, čtikuts nayide'en xkanijawidi pøni ti dø'on tunwajnip ya'atpi xøøw ya'atpi jumøjt ku ja møk'ajtin wyingaxi'iky jøts ja øy sagasa mjayiktuk'ejxti?

Kajpx'øyidi jøts mnamyijotjimbetidit møøt ja mmidsep

⁵⁷'čTiku yikxon xkawinmagyukidi pøni sa dø'on chøkyi, pøni sa dø'on pya'at'aty? ⁵⁸Ku pøn mni'øøniwya'añidi jøts ja

myiknøjkxwa'añidi jam kudunk wyindum, namga'anım jam myiknijkxyidi tiku yixxon xkakajpx'øyidi jøts ja møøt mnamyijotjimbetit jadigojk, jøts kidi myiknijkxyidi jam tiidyumbi wyindum; ¿ja ti nø'ømp ja windsøn jam? Pø mgøyakidipxi ja jam jøts mee myikøyakt ma ja tajk ma ja mayojr jamdi, ja'ats mee myikpuxøktøkiyip jøts mee myiktsu'umt. ⁵⁹Øts idø'on wamp jøts ku jaanim mbidsø'ømdit ku wyinaty tø ja multa xkubatkøxti.

Yajkpy øy'ajtin ja' ku ja tsinaa'yin tyigach

13 Nayi winet et idø'on ja Jesús jam ñimejnø wingaagin ja jaa'dyi jøts ja ojts tyamimadya'agyi ku ja Pilato wyinaty tø tyik'øøky ja Galileit jaa'y, jøts ku ja jaa'ñi'jpy ja ttukmiyø'øyiñi'ñ ja jiyujkni'jpy midi ja wyinaty kø'øm tø t'ukyik'ookti midi ja wyinaty kø'øm tø tyoxti. ²Jøts ja Jesús wyaañ:

—Jade'en mee mwinmay jøts ja' ja Galileit jaa'y kyujajtidip jade'en ku ja yjantyimbyøkyundi sam jam jade'en ka' pøn jam y'etjotpti kyajpjotpti. ³Øts wamp jøts ku ka'; ti pøn idø'on ka'ookp, nayide'en mee m'ookt pøni ka' mdsinaa'yin xyiktigatsti. ⁴Jade'en meets yjawı mwinmaañi, ja jaa'y pøn oo'ktø nimaktuktujk ku ja pøch ja pyajtidøø midi wyinaty janch køjxp tanaapy midi yiktejp Siloé, jade'ents meets yjawı mwinmay jøts ja' ja kyubajtip ku ja jawaani pøky tyaja'adyidi sam ka' pøn pøn jaty jam Jerusalén tsinaadyip. ⁵Nømpst

øts ku ka'; nayide'en mee m'oo'køxt sam ja'ajindi pøni ka' mdsinaa'yindi xyiktigatsti.

Ku ja Jesús tmadyakpaaty ja iigi kipy midi' katøømip

⁶Xjats ja Jesús ttamadyakpaajty tu'uk ja ejxpajtin madya'aky jøts ja wyaañ:

—Tu'uk idø'on jaa'y, jamts ja y'iigi tsa'am kam ja', ja'ats ja y'ats'ijxpy pøni tø dø'on ja wyinaty tyøømi, jøts ja ni tu'ugin tkapaajtøø ja tyøøm. ⁷Jamts idø'on tyumbi tu'uk pøn ja kam t'ejx'ejtp jøts ja tnimaay: “Ukmadowim, tigøøk jumøjt øts ixyam kujk njamiyø'ø y jøts øts ja iigi tsa'am njatukwa'añ, nijuunits ø ni tu'uk ngapaatynım. Yikidaagøjxnits yø ñiguipy; nugots ja naajx yø yjawı tyikwindujkni.” ⁸Jøts ja kam ejx'ejtpi y'adsøø y jøts ja wyaañ: “Wanımst, windsøn, tjaak'uk'tiy jadukjumøjt; n'ukuyu'up øts, n'uktajyuu'ngip øts yø naajx jøts øts ja pu'uty nbiktaajkit. ⁹Kidi wan jade'en tyøømi; pøni ka'ats, winets yikpo'jtjø'økt.”

Ku ja Jesús tyikmøkpiky tu'uk ja tø'øxyøjk poo'kxin xøøw et

¹⁰Jøts idø'on ngøjmyi, poo'kxin xøøw wyinaty, jøts ja Jesús yik'ixpiky jam tsaptøjkjotp. ¹¹Jamts idø'on tu'uk tø'øxyøjk myaktuktujk jumøjtıp pa'am ja wyinaty tø pyaajtniyi. Jøts ja jadine'en kyatsø'øky, tø ja yjigujxkidyigøøñi, miku' idø'on ja wyinaty jade'en tø tyuñi jøts ja niwine'enin kya'ukoogukini. ¹²Ku Jesús ja y'ejxi, winets ja yaajxiyi, xjats ja ñimaajyøø:

—Tø mba'am mniwaajtsniyi, møk møjaa'wni mets.

¹³Jøts ja ojts tkønixajy, jøts ja tø'oxyøjtk nay jatyi kyoogukiyii'ñ jøts ja tiy tyaañ jadigojk, winets ja ttukmija'wiyii'ñ ttukunuu'kxyja'wiyii'ñ ja Dios. ¹⁴Jøts ja møjaa'y midi tniğubajk'ajtp ja tsaptøjk tjantyami'ambijky ja Jesús, tigøjxp ku ja yiktsø'øky poo'kxin xøøw, jøts myigu'uk ja tniimaay:

—Paty tu'unin xøøw jaa tudujk xøøw tø yikpikta'aky jøts jaa ndu'unindit; mendits øy juuni nugo ku kyapoo'kxinxøøwi, jade'en mme'endit pøn jaty ja nankcho'ogi ttsojktip.

¹⁵Jøts nwindson'ajtim yide'en t'adsøøy:

—Mee win'øø'mbidi, ðm'ukyik'ijtpy meets mjiyujk mdsakaa miwø'ømbety, jøts adøødsi xyik'etti ku pyoo'kxinxøøwi? ¿Ti kidi meets ja xyikwinaky jøts meets nøø ja xaniwøpy? ¹⁶Tits ya'at tø'oxyøjtk kyubatp ku yø kyatso'okt ku poo'kxin xøøw, pø Abrahamts yø tyeety'apip jøts ja miku' yø myaktuktujk jumøjtíp yikpa'ambajtniyyi, ¿sudsø'ampyts yø kyamøkpøkt øy yjapoo'kxinxøøwi?

¹⁷Ku ja Jesús jade'en wyaañ, jøts ja myidsep chø'dyunbattøø; jøts ja mayjaa'y tyaxondaktip ja' ku ja t'ejxti jade'en ja Jesús myøk'ajtin tyikwingaxi'iky.

Ku ja Jesús tmadyakpaaty ja mortas tømt

¹⁸Yide'ents ja wyaañ:
—¿Tixik ja y'ukyiktami'ejxip ja Dios Teety kyutujk midi ja

tyanitanaapy yjaa'y? ¿Tixik jade'en? ¹⁹Jade'en idø'øn n'ukpiktaajkin ja' sa møj mortas tømt midi ja jaa'y wyøjpy kyamjøtpy, kuts ja myuxy jøts ja jade'en yøñ sam o ti møj kipy yøñ paxax paxax, jamts ja joon kyøxke'eky jøts tyik'øyiabaat pya'an ja jam ma jaty y'awaj y'axeñ ja jam.

Ku ja Jesús tmadyakpaaty ja levaduri

²⁰Nayinøøm ja Jesús:
—Tixik øts jadu'uk n'uktami'ejxip ja Dios kyutujk midi ja tyanitanaapy yjaa'y. ²¹Jade'en idø'øn ndejint sa ja levaduri midi yiktamimøø'kxip ja ariin way jøts ja amuum tyakaagiyit, jøts ja jich yaakt.

Ja mutsk tøjk'aaw

²²Xjats ja Jesús ñajxy jøts ja jam ojts ñijkxy Jerusalén, yik'ixpøjkp yik'ixpøjkp idø'øn ja', pøni ma jaty kajp ja tpaaty ja møj ja mutsk. ²³Winets ja jaa'y ja tu'uk yiktøøjøø:
—Windsøn'ajtim, ¿janch niwaani dø'øn ja jaa'y ñitso'ok'att?

Jøts ja Jesús ja t'adsøøy:
²⁴—Janch jade'en jaa ku jap ka' pøn nugo ajaw'i ñaxti, øyimts x'ejxtit ma mdøkidit, jade'en ja n'ukpiktaajkin sam jaa'y ttanaxy mutsk tøjk'aaw; øy jap pøn yja'uktøkiwyanidi, ka'ats ja y'uknajxnidit. ²⁵Kuts ø ndanaagyukit, jade'en ø ndanaagyukit sam kudøjk tyanaagyukin jøts tyøjk'aaw ja t'atsyik'aduky. Pøni tøts meets jap wyinaty mðandi tøjkwimpy, mjagugajpxidi mjatøjkwingoxti meets jap, uk mjanømdi meets

jap: “Windsøn'ajtim, yiktøjkik øøts.” Jade'ents mee nnøjmít sá ja kudøjk wya'añin: “Ka' mee nnijawi pø mbøn meets, pø mā mee mdsøñ.”²⁶ Jats mee mwinambinaxwá'akt: “Tiku me ndejint øøts xka'ixjyi, jabí tøts adøm ngaamyujkin n'uukmujkin, jabí mets ojts o mādsø myik'ixpiky.”²⁷ Yide'ents mee n'adso'ot: “Tø nwá'añ jøts ku mee ka' nnijawi pøni mbøn meets. Jiwa'akti ya, kidi øts ya xwin'ejxti, çpønxiç ø x'abajtip, kidi meedsip?”²⁸ Japts mjø'ødit mya'axtit, m'amdøtskaattit mdaachtøtskaattit ku x'ejxtit ja Abraham, ja Isaac, ja Jacob jøts ku ja jap ne'egi møøt niduki'iyi ja Dios kyugajpxy y'etti, mā Dios kyutujktaajk mā yjaa'y ja ttanítani kyutujk. Ka'ats meets jap jade'en mdøkit.²⁹ Yø'ømyujkøxtip naxwii'ñit jaa'dyi, o mādsø choondit, jøts ja tpaajtidit ja Dios myøjkunuu'kxin midí nípøn kyapatpynim, midí ja tya'awijpxy ja yjaa'y.³⁰ Pøn yam yik'ejxtip ka'ejxiyimdi, pyadundipts ja ne'egi sá nwá'añ, ja'ats idø'øn ne'egi nøjkx yikmøjpiktaktip, pønts ñadyijyi ixyam møj nija'wibimdi jøts ja ka' tpadundi sá nwá'añ, ja'ats idø'øn yik'ayowim jattip.

Ku ja Jesús t'ayo'ijxy ja Jerusaléngit kajp

³¹ Jøts ja fariseotøjk nay ja'abi xøøw yajtøø mā dø'øn ja jam wyinaty jøts ja ñimaajyøø:

—Jade'en ne'egi tyim'yøy'att ku mnøjkxnit, myik'ookwajnipts ja Herodes.

³² Jøts ja t'adsøøy:

—Nøjkx x'atsnøjmidi ja tsaach wyax'atøøy jøts ku yamyi jabomyi wixøjkpyi njaakajpxidsimy ja miku', njaakyiktsø'øky ja jaal'y jøtsnim ø n'abaadit.³³ Nøjkxpimts øts jam Jerusalén, tuu'døjkíp ø tsojk, ti mā Dios kyugajpxy abikyajp y'uk'øøky.

³⁴ iMets Jerusaléngit kajp, meets Jerusaléngit jaa'y, pø meetsxi myik'øø'kpy Dios kyugajpxy, meetsxi mnankya'ljtsip pøn Dios kyajpxy y'ayuujk tyikyø'øyip ku Dios ja ya mjadaniguexyidi! iTø njapeemukwá'añ njakonmukwá'añ ja m'u'nk ja m'una'jk sam tsikuna'jk tyaak ñimu'uxyí tu'ugyi, ka'ats jade'en tø xkupiky!³⁵ Ejxtits inet ja mdsaptøjk abak tyandi; øts idø'øn wamp jøts ku meets xka'uk'ejxnit tsojk jøts ku meets jaanim x'ext pøni juuni ja xøøw ja jumøjt wyinaty yja'aty ku mnø'ømdit: “Ejxik Dios kyunuu'kx u'nk ñadyaguguexyi midí mmimejníp ja kyutujk.”

Ku ja Jesús tyikmøkpiky ja jaa'y pøn wyinaty kexp

14 Xjats idø'øn yide'en yjajty ku poo'kxin xøøw tpaajty, ojts ja Jesús kaabyi ñijjxy jam windsøn tyøjkwindum pøn ja fariseotøjk wyindsøn'ajtip. Jamts idø'øn ja'adi ja ti mā ja y'etti, jam ja tpa'ejxti tpagowdi.² Jamts wyinaty tu'uk jaa'myi pøn ke'expa'am pøjkíp.³ Jøts ja Jesús tnimaay ja kajpxwejpitøjkti møøt ja fariseotøjkti, yide'en ja tyiktiy: —çKutuky jøts ja pamaa'y cho'okt poo'kxin xøøw u ka'?

⁴Jøts ka'ap ja y'adsowdi, amøñi ja y'etti. Winets ja tnixajiyi'iñ ja pamaa'y jøts ja tyiktsøøjky, yide'en ja tnimaay jøts ku ja ñøjkxnit.

⁵Winets ja tnimaay ja fariseotøjkti: —¿Pøn yjiyujk chakaa jatyi tka'ukyikpidsømp ku ja ja'ljøtpy kyunaxy øy yjapoo'kxinxøøwi?

⁶Nika' idø'on y'adsojimbetti, nisa ja kyawa'andi.

Ja tø'øxñigaabyi tø'øxñi'ukpidi

⁷Jamts idø'on ja Jesús t'ijxy ja migaabyidi jøts ku ja twi'ejxti ja chinaabyajti ku ja twinguwaadsidi ja kaabyajt jam, jam ja y'ixa'akti ma dø'on ja myøjtøkidit jøts ja ojts t'ane'emy:

⁸—Ku pøn mwawidit tø'øxñigaabyi tø'øxñi'ukpi, kidi jam jatyi m'ixa'akti ma ja tsinaabyajt jam ja windsøn tø yiktanibiktaagi, jaa ku ja wyinaty yja'aty yam meets jam tø m'ixajkni; ⁹jøts ja kujøøn kudøjk mnøø'mxiyidit pøn wyinaty tø mwayidi: “Tani me waani, wan ya'at jam tsøøni.” Xjats kuwani mjanchjajiwa'aktit tsøødyumbim jøts jam m'ixa'aktit ma o pøn y'ixa'akti. ¹⁰Ku pøn jade'en mwawidit, ne'egi øyts ku m'ixa'aktit ma o pøn y'ixa'akti; kø'ømnimts ja kujøøn kudøjk ja mdukmadowidit ku ja jam wingon mye'ent, jøts ja mnøø'mxidit: “Ya, migu'uk, na x mdsøønidi ma jam yik'ayowim tø mdyimy'ixa'knidi.” Jade'ents meets ja xajotkujk'attit ne'egi ku jade'en kø'øm myiktukmado'odit, yam ja jam chøønidi pøn jaty ja kaabyajt tø twinguwaadsidi.

¹¹Pøn kø'øm namyøjpiktaajkip,

yik'amutskpiktaakpts ja nøjkk, pønts kanamyøjpiktaajkidip pøn ka'ejxiyimdi, ja'ats ne'egi møjtøkidip, ja' yikmøjpikta'aktip.

¹²Ñayi ñimaay ja jaa'y ja' pøn ja wyinaty kaabyi tø wyayi:

—Ku pøn xyikaawya'ant, kidi ja'ayi nugo xway pøn jaty møøt mnamyayiyi, ni ja mmigu'uktøjk xkawa'at, ni ja kumeeñ jaa'y xkawa'at pøn jaty jam mmigujøøn'ajtpy mmigudøjk'ajtpy. Ka'ap ja'ayi xwa'at pøn jaty myiwimbejtxiyip pøni ti jaty mets myajkpy. ¹³Ja ne'egi mwa'ap ja ayooobi jaa'y, ku ti xøøw xu'unt, waw ja' pøn katiejtxidip, pøn kyø' tyeky ma'atti, uk y'ejxidi sagasa, pømbi tyeky ka'ejtp, pømbi jam winap. ¹⁴Ne'egi nekimts jade'en mnayjawiyyit, pø ka'axi ja mdunwimbejtxiyi nayide'en pøni ti mets ja tø xmø'øy, jaanimts ja xwin'ext sa ja mwingaxøjkxiyyit ku jadigojk jujky'ajtpi pyidsø'ømdit pøn jaty tø tpadundi pøni sa jaty pyaat'aty.

Ku ja Jesús tmadyakpaajty ja møj a'ux

¹⁵Xjats nidu'ugin ja fariseotøjk wyaañ pøn jam wyinaty tø twinguwaadsidi ja kaabyajt, jøts ja tnimaay ja Jesús:

—Nekim xøñim ja'adi pøn ka'adyip jade'en ku Dios ja kyutujk ttanitanit ja yjaa'y.

¹⁶Ja'ats ja Jesús tnimaay:

—Tu'uk idø'on jaa'y t'aejxiyi'iñ ja a'ux møj'ampy, tøts ja wyinaty ttukmadøy ja mayjaa'y pøn jaty idø'on ja wyaa'wampy. ¹⁷Kuts ja a'ux'aats tpaajty, xjats ja tkejxy

tyumbi jøts ja t'atstukmadoowa'añ pøn jaty idø'on ja wyaawampy jøts ja t'atsnojmit: "Jamsttik, jamik tuki'iyi a'ejxi abaadi y'ejtnei." ¹⁸ Jøts ja tum jade'en ña'nikajpxu'udyidi jøts ku ja ka' ñøjkxtit, yide'en ja yjawyeembi wyaañ: "Naajx ø tø njuy, ja'ats ø n'ats'ejxwampy, mee mjanch'ukmaa'kxp." ¹⁹ Jøts jadu'uk yide'en wyaamaa: "Ndsakaa ø magoxk yuundi tø njuy, ja'ats ø n'ejxmatxwampy pøni yuup idø'on uk ka'; mjanch'ukmaa'kxp inet idø'on, ka' øts inet ndsoont." ²⁰ Jøts jadu'uk wyamøø: "Tyimyjemy'amajtskipnim øts, patyts øts inet ka' nmajada'akt jøts øts inet ka' nnøjkxt." ²¹ Kuts ja tumbi wyimbijty jøts ja ttukmadøøy ja wyindsøn sa jaty ja wyinaty tø yiknøjmi. Jøts ja windsøn yjantyimy'ambijky jøts ja tnimaay ja tyumbi: "Tsojk nøjkx nøø'ajy tuu'ajy wine'en yø kajpjojt, jøts xwaame'ent ja ayoobi jaa'dyi møøt ja'adi pøn sagasa ejxidip, pøn kyø' tyeky ma'atti, pøn winapti." ²² Jøts ja tumbi yjatso'ongojmi jøts ku wyimbijty jøts tnimaay ja wyindsøn: "Tø øts windsøn idø'on jade'en nduñ sa tø mwa'añin, jaakwindampys ja tsinaadyaajk ja poo'kxaajk." ²³ Winets ja windsøn ja tyumbi tnimaay: "Nøjkx tuu' xkyuø'øy ma jaty paduu' ma jaty ti, jøts pøn jaty mbatpy møk'ampyts ja xwaame'ent jøts ya xkuwawit, ujts øts yø ndøjkjojt n'ejxwa'añ. ²⁴ Tyimñømp øts ixyam, kawindem xøøw øts ja xja'gyajpidi ja n'a'ux pøn jaty øts ja jawyeen tø njadaniway."

**Tuki'iyi nnadyamiyoxant
ku Cristo nbadu'unint**

²⁵ May jaa'y ja Jesús o maðsoo padso'onip jøts ja pyawidityiyi; jøts

ja tuk'ojk tniwa'k'awidijty jøts ja tnimaay:

²⁶ —Pøn jaty øts ya xpawidejtip, pøni jaa pøngapøn, pøn tpa'ayoodip tyeety tyaak, y'u'nk ñidø'øxy, chø' y'uch, myigu'uktøjk, uk kø'øm paat ñabya'ayøyi, ka'ats øts ja mibaat nbabøjkpi'att.

²⁷ Kaja'ajip ø nbabøjkpi'ajtpy pøn ja ayo'on tkamidanaadyip pøn ø xkabaduujnidip ja nja', xjapawidetwandipts øts, ka'ats øts yjade'embi jaa'y nbabøjkpi'aty. ²⁸ Ti ka' meets ja jawyeen xanipaaty, ku pøn pøch køjxp t'ukyikpidø'økwa'añ pøni ti jaty idø'on tsojkip jøts ja y'abaadit pøni wine'enin ja chøkyi ja gasti, jawyeents ja yiktanipatkixy. ²⁹ Kuts nugo ja pøchkojpk pyidø'økixy jøts ja nika' y'abaadi, janch nigajpxy nimadya'akts ja yjaty ku ja jade'en pøn t'ixy, ³⁰ jøts ja wya'andi: "Tø yø jaa'y y'ukpojtsøñ jøts yø nika' tø t'ukyik'abajtiñi."

³¹ Uk kuts o pøn windsøn tsep t'uktunwa'añ møøt jadu'uk ja myiwindsøn midi ja syoldadi ja tyikmemp ni'ee'px mil, ðti kidits ja jawyeen ttanibiktaagit pøni sudso dø'on ja ttukwa'kto'ot pøni ja'ayi tam ja syoldadi tmøøt'aty nimajk mil? ³² Pøni ka'ats ñay'a'ejxiyi, jøts ku jagamnim ja myidsep myiñ, kyaxpts ja tu'uk ja kyugajpxy jøts ja t'amido'ot jøts ka' cheptu'undit. ³³ Nayide'ents meets pøni ka'ap jawyeen xpawinmaadyi pøni ti jaty idø'on m'ixmatstip øts køjxp, ka'ap meets jade'en mibaat nbabøjkpi'att.

Sa kaañ amuum tyik'øyigyijxy

³⁴ Kaañ amuum tyik'øyigyøjpx o ti, nayide'en meets idø'on

ndejint m'odyu'unt ku mmigu'uk xukmado'ot ja Dios yja' sudso y'anmija'win kyawindigø'odyit. Kuts ka'ap jade'en mdu'undit, tø wyinaty mbidsømdi ejxim ja kaanin midi kawa'ats midi katump. ³⁵Nima ja jade'en kyatu'unt ok naajx ok ti tyiktu'unt, ja ti nøø'mimp ok idø'on ja nda'abu'lja'tant, pø nugoxi ja jadi'iñi ñiyik'ixkø'oy. Ja'gyukidi pøni mja'gyukiwyandip.

Ku ja Jesús tmadyakpaajty tu'uk ja borreegi midi' tigøøpy

15 Nimejnip idø'on ja Jesús jam ja yikugubajtpitøjkti, ja jaa'dyi pøn amuum tyimyiktejtíp pøkytumbi jaa'dyi, jøts ja jam myendi amidodujkpi, ²patyts ja fariseotøjkti møøt ja kajpxwejpitøjkti tjanchpagajpxti ja Jesús, jøts ja wya'andi:

—Tum ka'øy jaa'y yø kyupijkpy jøts yø jotkujk tmøøtkay tmøøt'uuky.

³Ja'agøjxpts ja Jesús ttamadyakpaajty tu'uk ja ejxpajtin madya'aky midi yide'en wamp:

⁴—Ku meets wyinaty x'ukyiktigøy tu'ugin ja mborreek midi nimagø'pxy, ÷ti kidi meets ja ñimakta'pxy myaktaxujkpi borreek jam xyikta'ant jam pejyotp, jøts ja tyu'ukpi x'ats'ixa'adit kunim meets ja xpaatt? ⁵÷Jøts kidi meets ja xaxonda'akt ku meets ja xpaatt? ÷Ti kidi meets ja xkøxkapt mguejnkyøjxp? ÷Pøn kidi jade'en xyonda'aky ku ja nbaajtin jadigojk midi tø y'uk'atstigøy? ⁶Kuts jam mdøjkjotp mja'atti, ti kidi meets ja mmigu'uktøjk, ti kidi meets ja mgudøjk ja xukmadøy, jøts ti

kidi meets ja xnøjmi: “Xonda'akti meets, tøts øts ja nborreek nbaaty midi tø y'atstigøy.” ⁷Janch øts idø'on nwa'añ jøts ku nayide'en yiktaxonda'aky jap tsajpjøtpy ja pojkpitumbi jaa'y ku ja tyiktigach ja chinaa'yin, jøts ja' ne'egi yiktaxonda'akp midi tu'uk jøts nigidi ja myakta'pxy myaktaxujkpi jaa'dyi pøn chinaa'yin tø tyiktigatsnidi, ñadyijyi øy ñayjawiidi.

Ku ja Jesús tmadyakpaajty ja meeñ midi tigøøpy

⁸÷Uk pøn tø'øxyøjkts myeeñ tka'uk'ixaapy ku ja tyiktigøy tu'ugin yam ja majk t'ukmøøt'aty? Kuwanits ja tyiktøøbyiky ja yjaj jøts ja pyøknaxy yja'axnaxy jap tyøjkjøtpy, yikxonts ja tyimy'ixaadyøki jøts kunim ja tymbyaatt. ⁹Kuts ja tpaaty, jøts myigujøøn myigudøjk jøts myigu'uktøjk ja ttukmadøy, yide'en ja tnøjmi: “Tø øts ja nmeeñ nbaaty midi tø y'atstigøy.” ¹⁰Janch øts idø'on nwa'añ jøts ku Dios møøt y'ankilis ttaxonda'aktit ja pojkpitumbi jaa'y pøn tyiktigajtp ja chinaa'yin.

Ku ja Jesús tmadyakpaajty ja jaa'y y'u'nk pøn tyik'o'jkøjxp ja tyeety myeeñ

¹¹Nayide'en ja Jesús wyaañ: —Tu'uk idø'on jaa'y, namajtsk myajnku'nk, ¹²jøts ja mutskpi ja ñimaajyøø: “Teety, møøñik øts ja pikta'aky midi øts idø'on nmaay'atp.” Winets ja u'nkteety ja ojts tyikwa'kxy ja pyikta'aky jøts ja ttagumaay ja y'unajk. ¹³Ñiñamnim idø'on ja wyinaty jade'en yjaty

ku ja myutskmajnk t'pökmujkni t'ejxmujkni ja pyikta'aky tuki'iyi jöts ja ojts ttoo'kni, jöts ja ojts abikyajp abikñaajx tminijky jam jagam, jamts ja ojts tyik'o'jkixy ja myeeñ kyawindiy'ajtingøjxp.

¹⁴Kuts ja wyinaty tuki'iyi t'ö tyikøjxni, jöts ja yuu jam winet et yjantyimdyøjkiyi'ñ mā dø'øn ja naajx ja kajp jam, jöts ja y'ayodøjkiñaā. ¹⁵Winets ja t'ixaay tunk mā ja kugajp jaa'y jam, jöts ja ojts kyexyi kyamjøtpy kuch'ejxpi.

¹⁶Janch tsojk jøø'kxkixyim ja t'ejxi ja kuch yji'kxy, kumi niti ja kyayikmø'øy. ¹⁷Jöts jotmay ja tyatøjkiyøø, yide'en ja ojts ñawyinmaa'nxiyi: "iJanch ku'uxyi ndeety tyumbi net jam kyaydi yjøø'kxti, yikwindandip paat ja o ti, jöts øts ya yuu njanch'oo'kni! ¹⁸Tiku øts ndeety nga'awimbeti mā ja jam chøøni, jöts øts ja jam nnøjmit: Tø teety Dios nmidundigø; jöts mets, t'ö me nayide'en nmidundigø; ¹⁹ka'u'nk'atyim ø t'ö njantyimyjaty; yiktunkts ø nayide'en sam o pøn tumbi xyiktuñin." ²⁰Jöts idø'øn ja yjanchtuu'døjkiyi'ñ jöts ja wyimbijty jam tyeety wyindum.

'Jöts kuts tyeety ja jagamyi y'ejxpajttøø, xjats ja ojts y'am'ijxyi chaach'ijxyi. Jöts ja ñibujtj'ø'jkøø jöts ja ojts pyatsøyi, jigøxy jibi'kxy ja yja'jty. ²¹Winets ja tnimaay ja tyeety: "Teety, t'ö øts Dios nmidundigøy møk'ampy, jöts nayide'en me t'ö nmidundigøy; ka'u'nk'atyim ø nnayjawiyi."

²²Jöts ja u'nkteety tnimaay ja tyumbitøjk: "Tsojk nøjkk xjuutti ja øybi wet jöts xuktatøkidit,

piktaajkidi kyøjeets, tuktawa'agidi kyø'øk. ²³Nøjkk x'atswetsti ja tsakaa midi yaa'kpidsømpnim jöts xyik'ookit. iWan txøduu'ñindi, wan tkaa'yint t'uujkyindi! ²⁴Tø øts yø n'u'nk ndijy tyimy'oo'kni, ixyats jujky xwindanaa'yindi; t'ö jeky y'atstigø'yity, ixyats jadigojk t'ö nbaajtyindi." Jöts ja xyødundøjkidøø.

²⁵Jöts ja myøjmajnk jam wyinaty wyidity kamjotp; kuts ja wyimbijty, yja'jty wingon mā ja tøjck jam, jöts ja tmadøøy ja iy ja ech. ²⁶Winets ja tu'uk tyaajxiyi'ñ ja tumbi jöts ja ttiibyijky ti d'ø'øn jam jade'en tuujnip. ²⁷Jöts ja tyukmadooøø, yide'en ja ñimaajyøø: "Tøts ja m'uch yja'aty; t'öts mdeety ja tsakaa tnankyik'øøgyiyi midi y'ity yaa'kpety, ja'agøjxp ku møk møjaaaw t'ö yja'aty ja m'uch." ²⁸Jöts ja myøjpi yjantyimy'ambijky, jöts ka'ap ja twa'añ jöts ja jap tyøkit, tyeetynim ja ojts k'ø'øm ñibidsimiyi jöts ja møk ñimaajyøø jöts tyøkit tøjckøtpy. ²⁹Xjats tyeety ja tnimaay: "Mnija'wipxi teety winaak jumøjt me t'ö nmiduñ, jöts juuni me nga'ukmimadøy, nijade'ents me tu'ugin xkamø'øy øyik chivi'u'nk øyik ti, jöts øts nmigu'uk jeexyip nmøøtxøduñ. ³⁰Aa kudamts yø m'u'nk t'ö yja'aty, mduknio'jkip tam meets yø' mdsakaa winet midi yikxon t'ö yaa'kpety, ku mmeeñ yø t'ö myik'o'jkxiyi kawine'en møøt kawindiy t'öøxyøjk." ³¹Winets ja u'nkteety wyaañ: "Ti sa u'nk mjaty, pø yaayimpts me nmøødi, ti jaty øts ixa nmøøt'ajtpy tum mets yø' mja! ³²Kuwanits pyaat'aty, çti ja ti nguidyimdyu'uñin? çti jadam yø

nguidyimdyaxondaajkyim? Patyts ixyam nxødu'uñindi ku yø m'uch tø yja'aty, pø nøø'mimpts adøm jøts ku yø tø y'oo'kni, ixyats juky xwin'ijxyim, jeky tø y'atstigø'y'ity, tøts inet nbaajtyim jadigojk."

Ku ja Jesús tmadyakpaajty ja ka'ødyumbi'ejx'ejtpi

16 Ñayiiñmaay ja Jesús ja pyabøjkpitøjk:
—Ja dø'øn wyinaty tu'uk kumeen jaa'y midi yiktump, jøts jats idø'øn ja' tyumbi tu'uk wyinaty midi t'ejx'ejtp ja myøøtumbi, jøts ja windsøn yikniimaay jøts ku pyikta'aky ja nugo yikwindigø'øxyiyi ja tyumbi.
²Winets ja windsøn tnajtswa'wiyii'ñ ja tyumbi jøts ja tnimaay:
"¿Janch idø'øn ku dø'øn jade'en myiknimadya'aky ti øts jade'en nnimadøøpy? Køyajkøjxni mdunk, ka' me n'ukyiktumbi'ejx'ejtnit."
³Jøts ja tumbi'ejx'ejtpi yjanchmaañi yjanchtajni, yide'en ja kø'øm ñawya'añi: "¿Tits ø ndu'ump, ejx øts yide'en nwindson xka'ukyiktunwani? Ka'ats ø n'ukmajadaqni øyik øts idø'øn nyu'ut ndu'unt, tsø'ødyumipts øts ku øts inet njayiklimunsimujkmit."
⁴Xjats ja tyabyaajty jøts ja wyaañ:
"Tø ø nnijawi sudso ø ndabyaatt, sudso øts pøngapøn xkupøkt tyøjkjøtpy ku øts yø ndunk wyinaty tø yikpøjkni."
⁵Winets ja tu'uk jaty tnajtswa'wiyii'ñ pøn jaty ja wyindsøn wyinaty miyoj'ajtip. Jøts ja yjawyeembi ja tyiktiy: "¿Wine'en øts nwindson xmiyoj'ajti?"
⁶Jøts ja y'adsøøy jøts ja wyaañ: "Magø'pxy tambi øts aceite ja ndamiyoj'aty."

Winets ja tumbi'ejx'ejtpi wyaañ:
"Íxya ja ñinøky; pe'tpy ixa'ak jøts xjaadyigatst, wixijkxmyajk tambi ja'ayi xpikta'akt."
⁷Jøts yjadu'ukpi ja tnimaay: "Jøts mets, ¿wine'en mets ja xmiyoj'aty?" Jøts ja ñimaajyøø: "Magø'pxy kyunchi ariin." Xjats ja tnimaay: "Íxya ja ñinøky midi ojts xja'ay; wants tkajtswijchim jøts makta'pxy kyunchi nbiktaajkin."
⁸Jøts idø'øn ja windsøn tjanchnija'wiyii'ñ jøts kudam ja tyumbi'ejx'ejtpi yikxon o ti tniwinmayi ku dø'øn o ti ttuñ. Jade'eñimts yiknijawidi pøn jaty Dios yja' tkababøjkidip, yikxon ja ne'egi tyimyikuyati ja tyaaay yam nigidi jade'en wyinmaa'nbyaatti pøn Dios ja'ajtidip.

⁹Kajpxwejin øts idø'øn nyajkpy jøts kidi mbikta'aky nugo x'amnipøjkpatti xtsaañipøjkpatti; pøni jam mbikta'aktyi, yikxon xyiktunkpaattit, øy yø' ka' kya'øyi. Ku yaayi, xabudøkidit o pøn, nugo ku xnijawidi tigøjxp idø'øn ja jade'en xundi. Øy ja yjakixy, wa'atsts meets ja xnijawi jøts ku meets m'anmija'win yikupøkt jap tsajpjøtpy.

¹⁰Pøn øyjaa'y'ajtp, øyjaa'y'ajtpimpts ja øy ma, wan o ti tmayi tkamayi nayide'ents ja øy yikxon tyiktunkpaaty; pønts kidyim'øyjaa'y'ajtpim, jade'eñimts ja øy ma, nayide'en ja ka'ap tyik'ødyunkpaaty ja pyikta'aky øy ja wine'en myayi kyamay. ¹¹Pøni ka'ats yikxon xyiktunkpaatti ja mmeeñ ja mbikta'aktyi sa pyaat'atyi, ¿ti sudsots meets Dios yja' mjaakmo'ojiyit midi ja yakwampy? ¹²Pøni ka' meets

mmigu'uk yja' xwingudsø'jkiyi, çpõnts meets ja mja' jade'en xijy tsø'øgiyip, pøn meets ja xijy mmo'owajnip o meets ja xjakø'mja'aji?

¹³'Ka' pøn tumbi namajtsk wyindsøn tmiduñ; ku ja jade'en ttu'unt, tu'ukts ja pyidsø'ømt pøn ja wyinjawip jøts ja yjadu'ukpi tkawinjawit, tu'uk t'ømyidu'unt jøts jadu'uk tka'ømyidu'unt. Jade'ents ka' y'øyi ku Dios yikmiduñ, ixyaptamts meen nayide'en myøjtøjkyimi. Paty ka' y'øyi adsow aduuk, tu'ugyi Dios n'ajot'ajtin.

¹⁴Tyimyjade'ents idø'øn ja fariseotøjk yjaa'y'atti, ja meen ja yjanchmøjmigu'uk'ajttip, ixamts idø'øn ja wyinaty jade'en pyatmadowdi jøts ja jam tjanchpagajpxti ja Jesús. ¹⁵Winets ja Jesús wyaañ jøts ja tnimaay:

—Meets idø'øn jade'en mjaa'y'ajttip, ñadyiyi mjanch 'uknawya'atspikta'agyidi, ka' meets yjawi mbøkyuñ, jade'en ja mayjaa'y xwin'øøndi, wa'atsts ja Dios mnijawiyidi sa jaty mwā'andi mgajpxti m'am mjotp; yø' idø'øn Dios kyatsøjkpy, ka' Dios jade'en tkupiky jøts ku jaa'y jade'en kø'øm ñamyøjpikta'agyidi.

Ja Moisés kyutujk jøts ja' midi Dios tyanitanaapy yjaa'y

¹⁶'Ku ja Juan Bautista ya myiñ, jaayip ja kugajpxtyøjk ja y'aaw y'ayuujk y'aduujktø. Nay jaabaat ja Moisés kyutujk kya'pxy sa Dios ja wyinaty tø myø'øyi. Jøts nay jaty cho'onda'aky ja Dios y'øgyajpxy y'ø'y'ayuujk, yiknigajpxy yiknimadya'aky ja kyutujk midi ja

tyanitanaapy yjaa'y, xjats jade'en kuwani o pøn tjanchjadatøkiwya'añ ja'abi kutujk.

¹⁷'Kuwani dø'øn jade'en yjatt kyubatt sa Dios kyutujk wya'añ, nijuuni ja jade'eñi kyakixy kyanaxy pø ne'egi køjxp najxp naajx tsajp jøts niwine'enin kyagudigøy ja kyutujk.

Ku ja Jesús kyajpxwijy sa amajtsk'ajtin ñaxy

¹⁸'Ku pøn tmajtstu'uty ñidø'øxy uk ja tø'øxy tmajtstu'uty ñiyaa'y, ja'ats idø'øn møj pøky; uk kuts pøn yaa'dyøjk tmøøt'amajtski ja tø'øxy midi tø yikmajtstu'uty, møj pøkyts ja nayide'en.

Ja kumeeñ jaa'y jøts ja Lázaro

¹⁹'Tu'uk idø'øn ja jaa'y janch kumeeñ, janch xøxy piky idø'øn ja', tum ja y'øybi ja yikpejtpy jøts idø'øn ja xyumixøduñ jabom jabom, pijy xuugyiñ tpikta'aky ja xyox. ²⁰Jamts idø'øn jaa'y jadu'ukmi pøn txøw'ajtp Lázaro, janch ayoop janch pøktsoop ja' jøts janch amuum pu'uts ja', ka'ap ja myøjki jøts idø'øn ja jam xyumi'ixa'aky jam kumeeñ jaa'y tyøk'agø'øm, jam ja kyu'uxnay'ity. ²¹Tsojk kaagyixyim ja tja'ijxy ja kaaky abu'xk midi jam kumeeñ jaa'y kyaabyajt patkø'øm najtska'jip; jøts idø'øn uk ja jam yjanchnimiñiyi jøts ja twiweedyi ja pyu'uts. ²²Jøtsnim idø'øn ja ayoobi y'ø'jky, winets ja ojts yiknijkxyi tsajpjøtpy ja ankilistøjk ma ja Abraham jap. Jøts ja kumeeñ jaa'y nayide'en y'oo'knimaq, ojts ja ñaxøki. ²³Kuts idø'øn ja jap ayodaajkjøtpy tja'ejxni jøts kudam ja Abraham jam jagam møøt ja Lázaro. ²⁴Winets ja

møk'ampy wyaañ: “Teety Abraham, ayo'ejxk øts, kax yø Lázaro, wan tmiñ, wan yø kyø' tyikxøøky jøts øts yø ndoojts xuktaxujxit; janch møk øts yap jønjøtpy n'ayøy.” ²⁵ Jøts ja Abraham ja ñimaajyøø: “Ja' u'nk mja'myatsp, tøxi me xaxøñ ku me tø m'atsøøni m'atstani, ka' mets jade'en mjaty sa yø Lázaro tø y'ats'ayøyin, wants yø taxoni jøts me m'uk'ayoomit.” ²⁶ Jøts ti tits nnidyu'unim, abikyxi meets jami, abikyts øøts yami; ma pøn y'uknaxt øy yam pøn yjamenwa'añ nidu'ugin, uk øyts jam pøn yjanøjkwami, nisudso'ampyts pøn kyamajada'aky.” ²⁷ Winets ja kumeen jaay'ly wyaañ: “Tixi teety Abraham, pøni jade'en tunts may'ajt jøts yø Lázaro xkaxt jam ndeety tyøjkwindum, ²⁸ jaak jam øts nmigu'uk ja nimagoxk, jøts t'atstukmado'ot jøts kidi ya nayide'en myendi ayoobi ya ayodaajkjøøjty.” ²⁹ Jøts ja Abraham wyaañ, yide'en ja tnimaay: “Jøts timts ja wya'ant midi ja Moisés yjaa'y midi ja Dios kyugajpxtyøjk tø tñigajpxti. iTi wan ja jam tñijawidi pøni myøjpiktaktip!” ³⁰ Jøts ja kumeen jaay'ly y'adsøøy: “Janch ja jade'en teety Abraham ja, yjayiktigatstibik chinaa'yin ja y'ijtyi ku ja pøn jam jujky ñinøjkkxidit pøn tø y'oo'knidi.” ³¹ Jøts ja Abraham ñimyy: “Tixi pøni ka' ja tkupøjkti midi ja Moisés yjaay jøts sa jaty ja Dios kyugajpxy wyandøø, çti ja'ats ja yjaakjanchjawidip øy oo'kpi ja jujky janinijxyidi?”

Ja' midi yikpøkpyajtp

17 Yide'en ja Jesús tnimaay ja pyabøjkpitøjk:

—Juuni øy ti kya'ukyikpøkytuñ, kø'øm tsøkyts ja'. Pønts myigu'uk tyikwinmaa'nmya'atp jøts ja tyikpøkytuñ, ipø tinim sanim ja yjanchjatt y'anmija'win!

²Ne'egi tyimyjapaat'ajtip jøts ja mejyotp yikniwibejpatt ku møj paandaak ja y'ukyiktayukxøtsit, jøts øts n'u'nk n'unaj'k ja kidi mibaat xyikpøkytuujni. ³Øyimts mnay'ejx'etidit jøts kidi nayide'en m'adø'øtsti sam o pøn y'adi'ichin.

'Pøni m'ejxtip ku ja mmigu'uk mmidundigøyidi, tukmadowdits jøts kidi jade'en y'adø'øtsti, uk pøni nagyumaajyidipts, maa'kxuktits ja'.

⁴Øy ja wixujk øjkin tjayiknipati, øy ja jade'en mjamidundigøyidi, pøni nadyagumaajyidipts ja nayide'en wixujk øjk pøni mnimaajyidip ja': “Ka' øts jade'en n'uktunit”, maa'kxpts meets ja'.

Ja møj janchja'win

⁵Xjats ja nwindsøn'ajtim ja kyudanaabyitøjk ñimaajyøø:

—Møøky øøts janchja'win møj.

⁶Winets ja tnimaay:

—Kuk meets jeexyip wine'enin xmøøt'aty ja janchja'win sam tu'uk mortas pajkin, tøts meets ya'at kipy jeexyip xnimaañidi: “Pidø'øk ya jøts mejyotp mnøjkxt, jamts myo'ont”, nay jatyits meets ja jeexyip tø mmimadøyi.

Ja tumbi tyunkjøøjp

⁷Ku pøn ja tumbi t'ukyiktuñ kyamjotp, tyikyu'uy tyiktuñ uk tyiktsakaa'ixy ja jam, kuts ja wyimbity jam wyindsøn tyøjkjotp, ku ja jam yja'aty, çti jatyi ja jam tyimyknojmi: “Ya tyimñax jøts

mga'aty"? ⁸Pø ka'axi ja jade'en yiknøjmi, pø yiknimaapyxi ja jam: "Yik'øyik øts n'a'ux jøts ø xwindsø'øgit, wan øts jawyeen tkay t'uuky jøtsnim me mga'aty m'uukt." ⁹Kuts ja tumbi ja jade'en tø tja'uktumi pøni sã dø'øn ja tø yik'ane'emy, ¿ja ti winets ja yiktakajxã'aky? Pø ka'axi. ¹⁰Nayide'ents meets idø'øn Dios xmidu'unt, ku ti xun'abaadidit pøni ti ja mduktuujnidip jøts meets ja xnøjmit: "Ti tumbi øøts idø'øn, ja'ayi øøts iiy tø nduñ, mididi paat'ajtíp øø ndu'ump."

Ku ja Jesús tyiktsøøjky nimajk ja jaa'y pøn jadi'iñi putsnidip

¹¹Kuts idø'øn ja Jesús tyuu'døjkigyojmi jøts ja ñijkxy jam Jerusalén, najx idø'øn ja Samariit etjotp jøts nayide'en jam Galilea. ¹²Jøts kuts ja yja'jty jam mã tpaajty tu'uk ja kajp, jamts ja pyajtøø nimajk ja jaa'dyi pøn pu'uts pa'am wyinaty pøjkidip, jøts ja jagamyi wyã'k'øydøø, ¹³jamts ja møk'ampy ñimaajyøø:

—iWindsøn Jesús, ayø'ejxk øøts, ejx øøts yide'en njaty!

¹⁴Kuts ja t'ejxpaajty jøts ja tnimaay:

—Nøjxk x'ats'ejxti ja teetyøjkti.

Xjats ja jatyi nøjxktøø, jamnim ja wyinaty ñaxti ku ja tsø'øky ñayja'winiyidi. ¹⁵Winets nayjatyi tu'uk t'ejxpaajty ja pyu'uts jøts kudam ja tø tyaagyøjxni, jøts ja jatyi wyimbijty, møk ja Dios ja ttukmøja'wiyii'ñ ttukunuu'kxyja'wiyii'ñ, ñiyaxni niyjojkni ja wyimbijty. ¹⁶Jøts ja twinguxanay'øyiyii'ñ

ja Jesús jøts ja jamyi ñamyujtstaajkøø, ttukmøja'wiyii'ñ ttukunuu'kxyja'wiyii'ñ ku ja wyinaty jade'en tø yiktsø'øgyi. Samariit jaa'y idø'øn jade'en tump. ¹⁷Xjats ja Jesús wyaãñ:

—¿Ti kidimts meets nimajk tø mdsokixy? ¿Mã net ja yjanidaxujkpidi? ¹⁸Jabyøø'kxyik øts ya ne'egi xnimemp nadyu'uk, yø'øjik øts ya ne'egi x'atskajxajkp.

¹⁹Jøts ja tnimaay ja jaa'y: —Wa'kuki jøts mnøjxknit; ja'agøjxp tø tyay yø mbu'uts ku ø tø xjanchjawi.

Sã ja Dios ja kyutujk tyikme'ent mididi ja tyanitanaapy ja yjaa'y

²⁰Xjats idi'ingøjmyi, ja fariseotøjk tyiktøødøø ja Jesús juunin idø'øn ja yja'att ja Dios kyutujk mididi ja tyanitanaapy ja yjaa'y, jøts ja t'adsøøy:

—Ka'ap ja ti ejxin pøni sã Dios ja kyutujk tyikja'aty. ²¹Kidi xjøp'ijxy'atti jøts pøn wya'ant: "Ixya ja", uk ñø'ømdit "Ixem ja"; ka'ats, pø jaanixi meets ja ya xjamøøt'ajtñi.

²²Jøts ja tnimaay ja pyabøjkpitøjk:

—Ja'atp ja xøøw ja jumøjt ku mee tsojk ejxpaadyim xja'ejxwã'ant ja naqxwii'ñit jaa'y ja myøjkudanaabyi, ka'ats meets ja jatyi x'ext.

²³Mjadyimyjayiknøjmididi meets: "Ixya ja", uk møknojmididi meets "Ixem ja". Kidits xmibøkti. ²⁴Ku ø nme'ent, wa'ats x'ejxtit xnijawidit jade'en sam ja et wyidsukyin xem yam tyikjajta'aky, jats idø'øn wyinaty tmibaat'aty. ²⁵Jawyeents ø n'uk'ayo'ot øy øy, ka' øts ja jaa'y xkupøktit pøn jatyi ja ixyam

jukya'ajttip. ²⁶Nayide'en ø njatt sam ja Noé yjajtyin ku ja ya y'atsinaay, nayide'en øy pøngapøn y'adø'tøst.

²⁷Kya'adyit y'uuktit sam ja y'adøstøø, y'amajtskidi ja jotkujk, ja y'u'nk ja ñøøx ja tyik'amajtskidi tyimyjaakja'abi xøøw ku ja Noé tyøjkiyiñ jam barkijotp, kuts ja møk tuu myiñ xjats ja ojts ñi'ljtyi y'oo'køxti. ²⁸Nayide'ents yjajty ku y'atsja'ajty ja Lot: jotkujk kyaydi y'uukti, yjuydi kyajpxti, yakti tyookti, ñe'epiti kyojti, ña'adi pyotsti, ja tyøjk tyik'øiyidi jotkujk; ²⁹kuts ja Lot jam Sodoma kajpjotp ja'ayi pyidsiimy, jøts ja jøønduu jatyi myiñ jøkmøøt, jøts ja niduki'iyi tyiknax'o'jkijxy ja jaa'y. ³⁰Nayide'ents idø'øn winet et yjatt ku ø x'ejxpaattit jotmøñ.

³¹Pøni jam wyinaty øy pøn jam tøjkojxp tø pyety, ka'ats ja t'uk'atsnidøjkinit pøni ti jaty ja jap tyøjkjotpy myøøt'ajtpy jøts ja tøkpkidsømwā'ant; pøni pønts jam wyinaty widejtp kamjotp, ne'egi tø'øpts ku ja ne'egi kya'ukwimbejtnit tyøjkwindum.

³²Ja'myajtsidi ja Lot ñidø'øxy sã ja yjajty. ³³Pøn kagu'øøgyim pyikta'aky t'ejxp, windigø'øpyts y'anmija'win ja' Dios wyingujkp; pønts tkayikmøjtøjkip øy ti, pøn ø ne'egi tu'ugyi xnadyamiyojxp, ja'ats idø'øn y'anmija'win nøjkx nitso'ok'ajtp.

³⁴'Øts idø'øn wamp jøts ku jam wyinaty o pøn namajtsk ttamaamukti tu'ugyi ja maabajt, tu'ukts ja ja'ayi yikpøkjø'økt jøts ja yjadu'ukpi wyindigø'øty. ³⁵Pøni jam tø'øxyøjk wyinaty namajtsk yjøjtsmukti, tu'ukts ja nayide'en

yikpøkjø'økt ja y'anmija'win jøts ja yjadu'ukpi nayide'en wyindigø'øty.

³⁶Nayide'en ja yaa'dyøjkmidi, pøni jam ja namajtsk wyinaty jam kamjotp, tu'ukts ja yikpøkjø'økt jøts ja yjadu'ukpi ka'.

³⁷Kuts idø'øn ja jade'en tmadoodøø jøts ja ojts tyiktøwdi: —¿Ma windsøn'ajtim idø'øn ja jade'en yjatt?

Jøts ja y'adsøøy:
—Kidi mwā'andi ku ja kyayiknijawit, jabi niduki'iyi meets ja xnijawit ku ø nme'ent.

Ku ja Jesús tmadyakpaajty
ja ku'øktyø'øxy jøts ja
kudunk tiidyumbi

18 Xjats Jesús ja ttamadyakpaajty tu'uk ja ejxpajtin madya'aky. Ja' idø'øn ja tyukmadogukiwyampy jøts ja Dios'ajot'ajttittit jøts nijuuni kya'amutsk'attit. ²Jøts idø'øn ja tnimaay:

—Jam idø'øn kudunk tiidyumbi wyinaty tu'uk jam kajpjotp, niwine'enints idø'øn Dios ja tkidyimwyindsø'øgi, nipøn ja tkamøj'ijxy øy yjapøni. ³Nayjamts idø'øn ku'øktyø'øxy tu'uk chinaamyi, ja'ats ja kudunk tiidyumbi jam tmiyø'øy'ejtp, ejtp ja yja'øø'ngunaxy, jøts idø'øn ja tja'amidøy ja tiidyu'unin, ja myidsep tjani'øøni jøts ja yikpayø'øty. ⁴Jeky idø'øn kudunk tiidyumbi ja tkamøjpikta'aky jøts ja ka'ap tpayø'øy, xjanimts ja wyinmaay: “Øy øts idø'øn Dios ngawindsø'øgi, øy øts idø'øn nipøn ngatunk'aty, ⁵kuwanits øts idø'øn jade'en ndu'unt, pø ejtpts øts yø

xjanchmiyø'øy'ity, janch møk ø xyikjotkixy, tikuts øts yø nganitani jøts jade'en kya'ukmenit jøts øts yø xka'ukyikjotma'tnit."

⁶Jøts ja nwindson'ajtim yide'en yjaakwaañ:

—Ja ka'øy kudunk tiidyumbi dø'øn jade'en wamp. ⁷Kuts idø'øn Dios, çti jaa ja tkidyimñitanit ja yja' pøn ja xinaxy tsunaxy ja'myajts'ejttip? çTi kidi ja jatyi tpudøjkiñit? ⁸Øts idø'øn wamp jøts ku ja jatyi tñitanit ku ja jatyi tnikajpxu'utt. Kuts ø nme'ent, çwindem øts naxwii'ñit jaa'y n'ukpaaty tum jade'en tu'ugyi ja yjanchja'win?

Ku ja Jesús tmadyakpaajty ja fariseotøjk jøts ja yikugubajtpi

⁹Jøts ja Jesús ttanimadyaktøjkii'ñ jadu'uk ja madya'aky, jøts ja ttukmadøy pøn namyikaxi jaa'y'ajttip, kø'ømyi ñay'ødyiyidi ñay'øbyikta'agyidi jøts ja myigu'uk ja kawin'ijxyim tjawidi. Ja'ats idø'øn ja ñimaay:

¹⁰—Namajtsk idø'øn ja jaa'y ñøjkxtø Dios ajot'ajtpi jam tsaptøjkjotp: tu'uk fariseo, jøts ja yjadu'ukpi yikugubajtpi jaa'y.

¹¹Tanaapy ja fariseo jøts ja yide'en tmiagajpxy: “Dios Teety, ndukmøja'wip ndukunuu'kxyja'wip mets ku ø ka' nayide'en nduñ sam o pøn myaatsti kyawindiyjaa'y'atti, sam øy pøn axøøk pyøkyundi; ni ngajade'eni paat øts sam yø yikugubajtpi ixa tyani. ¹²Majtsk ojk me n'amaay'aty tuksamaañ, ngagugayi ngagu'uugi mets, jøts ndamiyøjxpy mets nbikta'aky wan jaty ti jaty ø nbatpy n'ijxpy.” ¹³Jøts

idø'øn ja yikugubajtpi jagam ja ne'egi wya'k'øyyii'ñ, ka'ap ja jadine'en y'laaw yjoojt myajada'aky jøts ja wine'enin y'ejxjø'økt jøts ja wine'enin chajp'ext, jøts ja ne'egi ñagyachkoxi, yide'en ja wya'añ: “iDios Teety, ayo'ejxk øts, janch pojkpitumbijaa'y øts!”

¹⁴Xjats ja Jesús yide'en wyaañ: “Øts nømp jøts ku ja yikugubajtpi ojts ne'egi yikmee'kxy, jøts ja ojts wyimbejtni ñøjkxni tyøjkwindum, tø ja yiktamee'kxy ja pyøky. Jøts ja fariseo nigidi yikmee'kxy pøn namyikaxi jaa'y'ajtip, pøn kø'ømyi nay'ødyejidip nawya'atspiktaajkidip, ka'ats ja mibaat tminaxti ja wyinmaa'ñ jam Dios wyindum. Pønts tøkja'widip ja pyøky, pøn yik'ayowim tminuu'kxaktip ja Dios, ja'ats idø'øn ne'egi møjtojkidip jam Dios wyingujkp.”

Ku ja Jesús ojts tkunuu'kxy ja mutsk una'jk

¹⁵Nayi yiktanimemp idø'øn ja Jesús ja mutsk una'jk jøts ja tkønixajt; jøts kuts ja pabøjkpitøjk jade'en t'ejxtø, winets ja ojts møk twingugajpxidi pøn jaty ja mutsk una'jk tyikmendip. ¹⁶Winets ja Jesús ja mutsk una'jk tyaaajxmiñ, jøts ja pyabøjkpitøjk ojts tñøjmi: —Wan yø mutsk una'jk tmeñdi, kidi meets yø xkadukñimiñ; ja yjade'embi jaa'y idø'øn Dios kyutujk nitanaajyidip. ¹⁷Janch meets idø'øn nnøjmi, pøn tkagupøjkip ja Dios kyutujk midi ja tyanitanaapy yjaa'y sam ja mutsk una'jk ja tkupikyin, niwindems ja tkapaaty tka'ixy ja Dios ñitsø'ok'ajtin pøni ka'ap ja tkupøkti.

Ja kumeen̄ jaa'y

¹⁸Jøts idø'on ja Jesús tu'uk ja kumeen̄ jaa'y ñimaajyøø:

—Mets øyjaa'y yik'ixpøjkpi, çti ø ndu'ump jøts øts ja n'anmija'win tpaatt ja nitso'ok'ajtin xemikøjxp?

¹⁹Jøts ja Jesús wyaañ yide'en:

—çTi jade'en myikwajniip jøts ku øts øy? Ka'ap ma pøn tu'ugin y'øyi sam Dios. ²⁰Mniija'wipts ja Dios kyutujk sa ja wya'añ: “Kidi mmigu'uk ñiyaa'y ñidø'øxy xpøjkxi; kidi myikjaa'y'øøky; kidi mmeech; kidi mmigu'uk xwin'iiñ; windsø'øgi mdeety mdaak.”

²¹Jøts ja jaa'y wyaañ:

—Jaayim øts yø jade'en nbaduñ ku nmutsk'aty.

²²Kuts ja Jesús ja jade'en tmadøøy, xjats ja tñimaay:

—Jap jadu'uk midì mgabadumpñim: too'køx ti jaty jam mmøøt'ajtpy jøts ayooði jaa'y ja xabudøkit, jøts ja jap tsajpjøtpy nøjkx mwingaxø'jxki ja jujky'ajtin; winets mdsoont jøts øts xmøødit.

²³Kuts ja jade'en tmadøøy jøts ja jaty yjanchjotmadyøjkii'ñ kumi janch kumeen̄ idø'on ja', ka'ap ja tmajtstu'utwa'añ ja pyikta'aky.

²⁴Kuts ja Jesús t'ijxy jøts ku ja jaa'y jade'en yjotmay'øøky, jøts ja wyaañ:

—iWindemnim ja kumeen̄ jaa'y jade'en tpaajtniyidi ja Dios kyutujk midì ja tyanitanaapy yjaa'y!

²⁵Ne'egi tsojk ñaxt tu'uk møj jiyujk jap xuu'ñ jutjøtpy, jøts nigidi tu'uk kumeen̄ jaa'y tyøkit jade'en ma Dios kyutujk tñitani tuki'iyi.

²⁶Pøn jaty ja jade'en tmadoodip, ja'ats wandøø:

—çPømbits idø'on nitso'ok'atp?

²⁷Winet Jesús ja ñimaajyidøø:

—Ka'ap yø øy pøn jaa'y kø'øm ñankñitso'ogiyit, ja Dios ja'ayi myøøt'ajtpy ja møk'ajtin sudso xyiknitsoojkint, niti Dios tkatsepjawi.

²⁸Jøts ja Pedro wyaañ:

—Windsøn'ajtim, tøts øøts nbikta'aky tuki'iyi nmajtstutkixy ti jaty øøts y'ijty nmøøt'ajtpy, ixys øøts jade'en nwidity møøt mets.

²⁹Jøts ja t'adsøøy:

—Janch øts idø'on nwa'añ, pøn yjøøn tyøjk tkaba'ayoop, pøn tyeety tyaak, y'uch myigu'uk, y'u'nk ñidø'øxy tkajotmay'ajtp, ja'agøjxp ku ja ne'egi tyikmøjiyi ja Dios kyutujk midì yjaa'y ja tyanitanaapy; ³⁰pøni wine'enin ja ya naxwiñ yjaaktsøøni, pyaajtipts Dios kyunuu'kxin ja' jøts nitso'ok'atp y'anmija'win ja xemikøjxp ku ja Dios jadu'ukpi tsinaa'yin ja myo'ojiyit.

Ku ja Jesús jadigojk tñigajpxy jøts ku ja y'ookt

³¹Xjats ja Jesús abiky tyaajxyii'ñ ja nimakmajtskpi pabøjkpitøjk, jøts ja tñimaay:

—Yamñimts inet jam Jerusalén nnøjkxindit, ma jade'en yjatt sa jaty ja kugajpxtyøjk tjaadyandøø jøts ja tñigajpxti ti ø ndu'ump, ti nbaatp.

³²Yikmatp øts jøts ø nyikøyakt nyiktagøðøkit pøn ø ngamigugajp, nyiknix'e'ekt nyiktaxe'ekt øts, nyikwidsujt nyikjøptsujt, kawine'en nyikjemnøjmìt nyiktenøjmìt. ³³Ku øts jawyeen n'ukyikwinwopt n'ukyikjøpwopt, jøtsnim øts ja xyik'ooktit; pidsø'ømppts øts jap oo'kpi jutjøtpy kidigøøk xøøw.

³⁴Jøts ja ka'ap tja'gyukidi nisudso'ampy, pø ti ja jade'en yiktamimadyaktip, nisudso'ampy ja tkaja'gyukidi.

Ku ja Jesús tyikwin'ejxwa'kxy ja winap jaa'y

³⁵Kuts ja Jesús jam wyinaty Jericó yja'atwani, jøts jam tuu'pa'am tu'uk chøøni ja winap jaa'y, jam ja yiklímunsimuky. ³⁶Kuts ja tmadøøy jøts ku ja mayjaa'y jam yjanchnaxti, jøts ja ojts tyiktiy ti dø'on tuujnip jajtíp. ³⁷Jøts ja yiktukmadøøy jøts ku ja Jesús jam wyinaty ñaxy pøn jam Nazaret tsoo'mp. ³⁸Winets ja møk'ampy wyaañ:

—iJesús, mets m'aats'ajtpy mgugoj'ajtpy ja David, ayo'ejxk øts!

³⁹Pønts jam wyinaty jawyeen yø'ødyip, ja'ats ja møk'ampy nimaajyøø jøts y'amo'ont, jøts yjaaktyimyikjinaxpy ja', ka'ap ja y'amøn, jinaxy ja wyan'adi'ich:

—iJesús, ayo'ejxk øts!

⁴⁰Winets ja Jesús wya'k'øyiñ'ñ jøts ja wyaañ jøts y'atsyikwa'at ja winap jaa'y. Kuts ja wyingume'enyøø wingon, xjats ja tyiktiy jøts ja tnimaay:

⁴¹—¿Ti dø'on mdsøjkpy, ti øts idø'on xuktunwamp?

Jøts ja winap jaa'y y'adsøøy:

—Windsøn'ajtim, win'ejxwamp øts.

⁴²Jøts ja Jesús ja ñimaajyøø:

—iWin'ejxts inet! Ja'agøjxp yø mween tø y'øyi ku ø tø xjanchjawi.

⁴³Jøts idø'on ja winap jaa'y jade'en wyin'ejxpiky, jøts ja tpadsø'jñ ja Jesús, møk ja ttukmøjawi ttukunuu'kxyjawi ja Dios. Jøts ja nayide'en wyamidi pøn jaty jam ja jade'en t'ejxtøø.

Ja Jesús jøts ja Zaqueo

19 Xjats ja Jesús yja'jty jam Jericó, kyajptøjkii'ñ, ²jamts kumeeñ jaa'y wyinaty tu'uk, Zaqueo ja xyøøw midi ja yikugubajtpitøjk wyindsøn'ajtip. ³Ja'ats idø'on tyimyjawin'ejxwamp ja Jesús jøts ja t'ejxkapt. Janch mayjaa'yts jam wyinaty nisudso'ampy ja tka'ext, jaa ku ja kon yjaaktyimtyanaañimi. ⁴Xjats ja ojts jawyeen putyi t'anøjkxi mā dø'on ja Jesús jam wyinaty ñaxwa'añ, jøts ja jam kipkyøjxp kyøjxpejty. ⁵Kuts ja Jesús jam ñajxy, ixam ja Zaqueo kipkyøjxp, jøts ja Jesús pyat'ejxøø, yide'en ja ñimaajyøø:

—Zaqueo, putyi winak, jap øts ixyam mets mdøjkjtpy nja'da'akwa'añ.

⁶Jøts ja Zaqueo jaty wyinaajky, janch ejtni xoni dø'on ja tyikja'jty ja Jesús jam tyøjkjotp. ⁷Pøn jatyts ja jade'en t'ejxtøø, jøts ja pyagajpxpinaxwa'ktøø, ja' ja kyajpxtip jøts kuk ja Jesús jam wyinaty tø ñijkxy mā ja ka'øyjaa'y tyøjk jam. ⁸Jøts ja Zaqueo wya'kukii'ñ jøts ja nwindsøn'ajtim yiknimaay:

—Windsøn'ajtim, ndamay'atp øts ayoobi jaa'y kujkwa'kxy ti jaty øts ixja nmøøt'ajtpy; pøni tøts øts o pøngapøn o tigati nbøjkxi awin'øøni'ampy, nyik'u'nkipts øts ja' jøts øts ja jawaani may nyikwimbejxtit, maktaxk øjk tukjadine'en jaty y'u'nk'att pøni sa ja kyøjkp.

⁹Xjats ja Jesús wyaañ jøts ja tnimaay:

—Ix̄yam ja nitso'ok'ajtin t̄o
yja'aty ya t̄ojkj̄ōjty, kumi nay
Abraham meets m'aadsip mgugojip.
¹⁰P̄o ja'abixi ø t̄o nnimendi j̄ots
øts ja ndukpaattit nduk'ejxtit ja
nitso'ok'ajtin p̄on ja y'anmija'win
y'lijty tiḡoy'ejt̄nidip.

**Ku ja Jesús tmadyakpaajty
ja meeñ kyojpk**

¹¹Ix̄am ja mayjaa'y ja
pyatmad̄oyiyi ku ja jade'en wya'añ,
j̄ots ja t̄tanimadyakt̄ojkiȳiñ tu'uk
ja ejxpajtin madya'aky, ku ja
jam wyinaty kujk wyingoni jam
Jerusalén. N̄ompxi d̄o'øn ja jaa'y
wyinmaydi, ja'ayi ja jam y'ukja'att
j̄ots ja jaty wyinds̄ond̄okit, j̄ots
Dios kyutujk ja tyiktuujnit midi ja
tyanitanaapy yjaa'y. ¹²J̄ots id̄o'øn ja
tnimaay:

—Jaa d̄o'øn jaa'y y'lijty
tu'uk, jotkujk jaa'y. Ja'ats ojs
abikyajp t'an̄ojkxi j̄ots ja jam
y'atswinds̄ond̄okit. Ku ja wyimbett,
m̄ojwinds̄on ja wyinatyni. ¹³J̄ots
id̄o'øn tyumbi ja nimajk twaads̄ōy
ku ja wyinaty choonwa'añ, j̄ots ja
nidu'uk jaty ttaḡod̄ojkiȳiñ tu'uk
m̄oj mukmyeñ, j̄ots ja tnimaay:
“Mda'aju'udyip mda'agajp̄xtip
id̄o'øn ȳo mmeeñ, wan tmayi
kunim ø nwimbett.” ¹⁴Mi'ajkiyipts
id̄o'øn ja jaa'y ja' p̄on jaty jam
tsinaadyip, j̄ots ku ja ch̄o'jñ j̄ots
kexy ȳo'øbyi ja yiktabaguejxy
j̄ots ja jam yide'en y'atswa'andit:
“Ka' øts ya'at jaa'y nds̄oky j̄ots
øøts ȳo nwinds̄on'att.” ¹⁵J̄ots
yikpiktaajkim id̄o'øn ja' j̄ots ja
wyinds̄on'att, winets ja wyimbijty
jam ma ñaajx kyajp. Ku ja jam
yja'jty j̄ots ja twaads̄ōy ja tyumbi

p̄on jaty ja wyinaty t̄o tk̄om̄o'oy ja
meeñ, ja' ja ñijawiw̄yampy wine'en
jaty ja wyinaty t̄o tyik'u'ngidi.

¹⁶J̄ots ja yjawyeembi myiñ j̄ots
ja tyukmadoōj̄o: “Winds̄on,
majk ojk øts ja jadukjadine'en
jaty t̄o nyik'u'nk'aty ja mmeeñ.”

¹⁷Xjats ja wyinds̄on y'ads̄ōy:
“Øy'ajtp, øyxi d̄o'øn jade'en mduñ,
m̄jotwampxi d̄o'øn jade'en; ti sa
metsxi yjadini'iñibi meeñ jade'en
t̄o xyikmayi, ja'aḡojxpts mets
ndukwinds̄on'atwa'añ majk ja
kajp.” ¹⁸J̄ots jadu'uk myiñ, ja'ats
waan: “Winds̄on, magoxk ojk øts
jadukjadine'en jaty t̄o nyik'u'nk'aty
ja mmeeñ.” ¹⁹J̄ots ja nayide'en
yik'ads̄oom̄ō: “Winds̄on'atp
mets ja magoxkpi kajp.” ²⁰Winets
jam jadu'uk myiñ j̄ots ja wya'añ:
“Winds̄on, ix̄yaani ja mmeeñ.
Konji'iky øts ȳo nbaayj̄otpy t̄o
nyik'ity; ²¹kumi nnija'wip øts j̄ots
ku mets ka' ti jadi'iñi xnajtsjawi,
ja'aḡojxpts øts nds̄o'øgi, ja'abaat
me xpaȳo'oy øy mets ja xjagaja'aji,
myikpid̄o'øk̄wambyaat mets ja
pikta'aky øy me mjagani'ipy.”
²²Winets winds̄on ja ñimaajȳō:
“Mets ka'øm̄yidumbi, k̄o'øm ȳo
m'aaw mnadyani'ø̄oniyi, ȳo'
me k̄o'øm mdiidyujnip. P̄oni
mnija'wip tam ku øts jade'en
njaa'y'aty ku øts ja nb̄okmuky
midi ø ngabiktakpy, ku øts ja xijy
nyikpid̄i'ik̄pyaat midi njaganipy,
²³j̄ots, ÷ti kuts øts ja nmeeñ
t̄o xka'anuu'kxyaky, j̄ots øts ja
meengyojpk jeexyip t̄o nbaaty
m̄ōot ja meeñu'nk?” ²⁴J̄ots ja
tnimaay p̄on jaty jam wyinatyi:
“P̄ojkxidi ȳo meeñ, j̄ots ja xmo'odit
p̄on øts ja nmeengyojpk majk

ojk tɔ xyik'u'nk'ajtiyi.” ²⁵ Jɔts ja wyandøø: “Pø jamimts windsøn ja' myeeñ, pø majkts meeñ muky ja jam tmøødi.” ²⁶ Jɔts ja windsøn y'adsøø: “Øtsts idø'on wamp, jɔts ku ja yjaaktyimyikpudøkit pøn tyikmøjtakp ku ja o ti yiin waan yikmø'øy; pønts kø'øm o ti tkidyimyikmøjtakp ku ja o ti yiin waan yjayikmø'øy, jaaktyimyikpøjkøjxipts ja ne'egi tuki'iyi. ²⁷ Jɔts ja' pøn ø xmi'ajkidip pøn ø xkatsojktip jɔts ø nwindson'att, nøjkxts ja x'atswawdi jɔts ya xyikme'endit jɔts ya xtyimyikpa'ooktit øts nwingujky.”

**Ku ja Jesús kyajptøjkii'ñ
jam Jerusalén**

²⁸ Kuts ja Jesús jade'en myadyak'abajtiyi'ñ, jɔts ja ñajxy, jamxi ja Jerusalén ñijkxy. ²⁹ Jawaani ja jam wyinaty kyidyimyja'atti jam Betfagé jɔts jam Betania, jade'en ja kajpxøøw jam, ku ja tkejxy namajtsk pyabøjkpi ku ja jam wyinaty wingondi ma ja kojpku'nk jam txøøwi Olivos, ³⁰ jamts ja tnimaay:

—Nøjkxti ixem kajpjotp, ixewingon. Kuts inet jam mja'attit, jam inet buur tu'uk kuwiñ xpaattit mididi ka'aním pøn ttatsøøni. Ja'ats m'atmigajidip jɔts xyikme'endit. ³¹ Pøni pønts myiktøøjidip tigøjxp ku xmigajidi, nøjmidits jɔts ku ø ndsøky.

³² Jɔts idø'on ja pyabøjkpi namajtsk ñøjkxtøø tpatøø jade'en sa Jesús ja wyinaty tø ñii'mxyidi.

³³ Jam ja wyinaty tyimyigajidi ja kujiyujk ku ja jiyujk ja ñimaajyidøø jɔts ja yiktøøjidøø:

—¿Tigøjxp ku yø jiyujk xmigajidi?

³⁴ Jɔts ja t'adsoodøø:

—Kumi ja nwindson'ajtim yø tttojpkp.

³⁵ Jɔts ja twejtsnøjkxtøø ma ja Jesús jam wyinaty y'awijxy, jamts wyet ja ttajiba'andøø jɔts Jesús ja ttawa'atspejty. ³⁶ Kuts idø'on ja Jesús wyingon'adøtsni, xjats wet ja nøø' tuu' yiktataty'abi. ³⁷ Ku ja wyinaty wyingoni ja kajp, ku ja jam kyida'aky Olivos kojpkwemp, winets pyabøjkpitøjk ja ejtni xoni yjanchpaya'axyi yjanchpajøkyi, jɔts ja møk'ampy ttukmøjawidi ttukunuu'kxyjawidi ja Dios ku milagri'ajtin ja wyinaty jade'en tø tyuk'ijxyidi. ³⁸ Yide'en ja wya'andi:

—iØy'ajtp ku Dios xuknimi'iñim kyunuu'kxy wyindsøn! iJotkujk'atyim idø'on jap tsajpjøtpyi iKuuyi Dios jadu'uk yjaak'øyi!

³⁹ Winets ja fariseotøjk winaagin tnimaadyøø ja Jesús pøn jam wyinaty jaa'y agujkpti:

—Windsøn, tiku waani sa xkanøjmi yø mbabøjkpitøjk.

⁴⁰ Jɔts ja y'adsojøø ja Jesús:

—Øts idø'on wamp jɔts ku øts inet yø njayik'amo'ondit, wenkpits inet kajpxkojmidip møk'ampy, niijuuni yø kya'amondi øy yø pøn yjayik'amonwa'añidi.

⁴¹ Kuts ja t'ejxpaajty ja Jerusalengit kajp ku ja jam wyinaty jawaani kyaja'atni, jɔts Jesús ja tkudsaaachwinma'ayiyii'ñ jɔts ja yaajxy, ⁴² yide'en ja wyaañ:

—iKuk jeexyip iiy wine'enin xja'gyuki jɔts ku ja mxøøw ja mjumøjt tø mjataja'adyi, jɔts jeexyip ni'ijtyi ja mja'a'y tpaatti ja Dios kyunuu'kxyin! Tøts ja

tiempi ñaxy, iti jaa ja xijy, jatyi myiktami'awa'anigyojmit! ⁴³Ja'atp ja xøøw ja jumøjt ku tiempi kya'øyt, ku mmidsep mdamukit, amuum myikna'awidejtkøxt, nima awa'ats mgata'ant, ja xem ja yam myiknidøkit, ⁴⁴naxjøtpy myikjaagida'akt jøts ja mjaaly may'ampy kyudigø'odyit. Niwine'en niti kyata'ant; ja'agøjxp ku tø xkagupiky ja Dios ku ja kø'øm tø mjanimiñi.

Ku ja Jesús twojpidsømguixy ja too'kpitøjk jam tsaptøjk agø'øm

⁴⁵Xjats ja Jesús chaptøjktøjkiyiñ jøts ja tuki'iyi tyikpidsømbinaxwa'jky pøn jaty jam wyinaty yajktip too'ktip, juudyip kajpxtip, ⁴⁶yide'en ja tnimaay:

—Yide'ents Dios kyajpxy jap kyøjxa'ayi: “Ja' øts ndsaptøjk wya'añ jøts øts njaa'y jap Dios'ajot'attit”; ma meets yø jade'en xyiktuni sa maa'tspi chinaadyaajkindi.

⁴⁷Jabom jabom idø'on ja Jesús jam tsaptøjkjotp yik'ixpijky; yam idø'on ja teetywindsøndøjkti, møøt ja kajpxwejpitøjkti møøt ja møjaa'dyøjkti midi tnigubajk'ajttip ja kajp, tniwinmayidi sudso ja yjadyimy'uk'ooktnim. ⁴⁸Jøts ja nisudso tkamidabyaatti ti sa ja ttu'undit, pø amuumts ja jaa'y ja jam pyatmadøyiyi, ti pøn ja jam kabatmadojyip.

Ja Jesús kyutujk

20 Xjats idø'on yide'en tuk'ojk yjajty ku ja Jesús jam wyinaty tsaptøjkjotp tyik'ixpiky ja

mayjaa'y, ja øgyajpxy ja øy'ayuujk ja jam wyinaty kyajpxwa'kxpy sudso nnitso'ok'ajtin, ku ja teetywindsøndøjk jam yja'littøø, møøt ja kajpxwejpitøjkti, møøt ja møjaa'dyøjkti pøn tnigugajp'ajttip ja kajp, ²ja'ats idø'on jam yide'en wandøø:

—Yø' mnigajpxp pøn jade'en tø mdagutujk'aty jøts jade'en m'adø'øtst. ¿Pøn yø kutujk jade'en tø mmø'øyi?

³Winets Jesús ja t'adsojimbijty jøts ja tnimaay:

—Nayide'en mee nyiktøøwami, jøts m'adso'odip idø'on: ⁴¿pøn ja Juan øjts tya'ane'emyi jøts ja yiknøbatt? ¿Dios ja øjts jade'en tyanigutujk'ajtxyi, uk ja naxwii'ñit jaa'y?

⁵Winets ja agø'ømyi tkajpxy'ajttøø, yide'en ja ñawya'añidi:

—¿Sa nnima'ayin? Ku net yø njanima'ayin jøts ku Dios ja tyanigutujk'ajttøø, yide'ents inet yø x'adso'owin: “Jøts ÷tigøjxp ku ja xkajanchja'widøø pøni jade'en tam?” ⁶Jøts kuts inet yø njanima'amy'a'andit jøts ku ja yaayi jade'en yiktanigutujk'aty, tsojk inet yø jaa'y xjanchka'tspa'o'jkindit, kumi wa'ats yø tnijawidi jøts ku ja Juan ja Dios kyexyi.

⁷Xjats ja t'adsoodøø jøts ku ja ka' tnijawidi pøni pøn ja Juan jade'en wyinaty tø tyanigutujk'aty jøts ja jade'en yiknøbatt. ⁸Jøts Jesús ja ñimaajyidøø:

—Pøni jade'en tam, ni øtsts meets ja ngadukmado'ot pøni pøn øts jade'en tø xanigutujk'aty ku øts jade'en n'adi'ich.

**Ku Jesús tmadyakpaajty
ja ka'odyumbidi**

⁹Winets ja Jesús

tnimaabyinaxwa'jky ja mayjaa'y, yide'en ja ejxpajtin madya'aky ja tu'uk tnmadyaktøjkiyi'iñ:

—Ja dø'on jaa'y y'ijty tu'uk pøn jam kyamjotp tnejp ja uvi tsa'am, jøts ja ttukmidaañ ja tyumbi winaagin ku jeky'ampy widejtpi ñijkxy. ¹⁰Kuts tpaajty ja uvi tsa'am tujk'aats, jats ja tkejxy tu'uk tyumbi jøts ja t'atstuk'amidowa'añ pøn ja kam jam wyinaty tø tmidandi jøts ja tyaktit ja nidsa'am ni'ipy, midi ja paat'ajtip jøts ja yikmo'ot. “¿Maa?” “Ka'ap.” Ja tumbi ñømdøø. Yikxon ja jam ojts yjantyimyikwøpy, jøts ja yikajxjimbijty wa'ats jadi'iñi. ¹¹Xjats ja kugam tkejxy jadu'uk tyumbi; nayide'en ja ojts yikjemnøjmi yiktənøjmi, yikxon ja jam yjanchyikipwyøjpy jøts ja nayi wa'ats jadi'iñi yikajxjimbijty, niti ja kyayikmøø. ¹²Jøts idø'on ja ka' tmimøñ, ojts tyumbi ja jadu'uk tkajxkojmi jøts ja jam nayide'en ttundøø, tyikwindsaachidi tyikjøtsaachidøø jøts ja tyiaktoø.

¹³Jøts yide'en ja kugam wyaañ: “¿Sudsom tsøky ndu'unt? Nmajnku'ngin n'ukaxp, ja ku yø t'ejxpaattit, ¿ja kidi yø ttsø'ogidit?” ¹⁴Ja'ayi ja tumbitøjk ja ojts y'ejxpaadyiyi jøts ja xem yam ñawyajnidøø: “Ya'at yø kam tmidanwamp; wan tyikpa'o'jkyim jøts adøm yø kam nmida'anindit.” ¹⁵Winets ja tjidøjtpidsømmdøø jam kamjotp jøts ja ojts tyik'ookti.

—¿Sats idø'on kugam ja yjawi tyunidit? ¹⁶Me'empe ja kø'øm jøts

ja tyikugøxit ja yjade'embi tumbidi pøn jadyimyjade'en'ajttip, jøts ja ne'egi tmo'ot ja kyam ja abiky tumbidi.

Ku ja nidaay'ajtibit ja jade'en tmadoodøø, jøts ja wyandøø:

—iPø katsojknim ja Dios!

¹⁷Tiy Jesús ja wyin'ijxyidi, jøts ja yiknimaadyøø:

—¿Tits idø'on yø Dios kyajpxy ñigajpxy ku yø jap yide'en yja'ayi? ¿Nugo yø jap jade'en wya'añ?

Ja tsaá midi ja pojtspi

kya'ejxidøø,

ja'ats yam ne'egi tø y'uknøjknini jam pøch kyubajkp jøts ja t'amajtsmujkøjxp yø pøch.

¹⁸Ku ja y'ukyiktanaxkidakpatt ku jam o pøn y'uknaxkida'akt, pø ma ja nay'ejxpaadit; u kuts o pøn tyanaxkidakpattit ja tsaá, pu'uxintst ja yiktawayit.

Ku yikajpxy'aty ja kugubajt

¹⁹Xjats ja teetywindsøndøjk møøt ja kajpxwejpitøjk ja tjadyimy'ukmatswandøø ja Jesús, wa'ats ja tyimyjaja'gyukidi jøts ku ja ja'agøjxp ja madya'aky yikmadyakpaajty; yjadyimy'ukmatswandip ja' ja Jesús, ja jaa'yts ja chø'jkidip paty ja jade'en tkatundøø. ²⁰Winets ja tpiktaktøø myigu'uk pøn tpa'ejxtip tpage'odip jøts ja ñadyiji nugo jade'en ñanky'ijxyidi sam øy jaa'y, ja'ats ja chojktip jøts ja tkajpxy'ejxtit kuuyi ja y'ukajpxigø'oty, ja'ats ja jatyi tyani'øønidip jøts ja jam tkøyaktit ma wyindsøn ja jamdi.

²¹Paty ja yide'en tyiktøødøø:

—Windsøn, nnija'wip øøts jøts ku myik'ixpiky øy tsuj, tiy janch

tuki'yiyi xnigajpxy jøts ka' me pøn xkupiky xkagupiky ti sa me mwa'añ, ne'egi yikxon mets ja ne'egi xnankñi'ixpøkiyi tiy janch ja Dios tyiy'ajtin sudso ja yiknijawit.

²²Tukmadookts øøts: ðNmo'op øøts kugubajt ja møj windsøn midi jam abiky'ampy nichøky tø myiñ yikutujkpi, uk ka'?

²³Yja'wiyi'ñ Jesús ja jatyi jøts ku ja kya'odyunwa'añi, jøts ja tnimaay:

—ðTiku øts jade'en xkajpxy'ejxti, tigøjxp ku øts jade'en xniwambatwa'andi? ²⁴Uktuk'ejxtik øts tu'uk meen. ðPøn ja wyeen y'aaw yø jam myøøt'ajtip, jøts pøn ja xyøøw jam køxja'ay?

Jøts ja wyandøø:

—Ja møj windsønimts yø' yja'.

²⁵Xjats ja tnimaay:

—Ja'ats meets ja mmo'op midi ja yja'ajtpy, jøts ja Dios ja' xmo'odit midi ja paat'ajtmiiyip.

²⁶Jøts ja nisudso'ampy tkakajpxy'ejxti øyik idø'on ja ttaniwambattit sa jaty ja jam wyinaty wya'añ jam mayjaa'yjotp; jinaxy ja ñigyumaap yjajtøø ku ja jade'en yik'adsøødøø, jøts ja ne'egi y'aaw amøñi t'ukyik'ejtnidi.

**Ku ja jaa'y tyiktøwdi pøni
janch idø'on ja' ku oo'kpi
jadigojk yjujkpyøktit**

²⁷Jøts idø'on ja saduceotøjk jam winaagin yja'tmidøø jøts Jesús ja t'ejxwa'andi. Ka'ap idø'on ja saduceotøjk ja tkupøkti jøts ku oo'kpi y'anmija'win jadigojk pyidsimy juky'ajtpi xemikøjxp møøt ñine'kx; paty ja tnimaadyøø ja Jesús:

²⁸—Windsøn, yide'en ja Moisés tjaadyaañ, pønik ñidø'oxy ku'øøky

tyiktamp yam ja ka'anim y'u'nk tpaati, pøni jamts ja' y'uch y'ajch, ja'adsik tmøøt'amajtskip ja ku'økytø'oxy jøts ja ttukpaatt y'u'nk, jøts ja jade'en tkayikudigø'oty ja myigu'uk. ²⁹Jats idø'on jaa'y y'ijtyi, niwixujk ja tyukyaa'dyøjk'atti jøts ja yjagyooði jawyeen y'amajtskiyi'ñ jøts ja tku'ø'jky ja ñidø'oxy, nitu'uk y'u'nk ja ojts tkapaatti. ³⁰Xjats ja mutskpi ja tmøøt'amajtskiyi'ñ ja ku'økytø'oxy jøts ja nayide'en tku'ø'jky, ka'ap ja tyik'u'nkpaajty. ³¹Jøts ja midigøøkpi ja twaay ja ku'økytø'oxy jøts ja nayide'en tku'ø'jky. Tum jade'en yjajtkøjxti niwixujk, ni tu'ugin pøn y'u'nk tkayiktaañ. ³²Jøts ja tø'oxyøjk nayide'en y'o'jknimaa. ³³Kuts idø'on ja nøjkk jadigojk yjujkpyøkti, ðpømbits idø'on ja nøjkk tñidø'oxy'aty jadigojk, pø niwixujkxi ja tø t'atsnidø'oxy'atti?

³⁴Xjats ja Jesús ja ñimaajyidøø:

—Yaayi dø'on yø jade'en yjaty, yaayi naxwiñ jade'en y'amajtskidi ja yaa'y ja tø'oxy. ³⁵Pøn paat'ajtidip jøts ja ñøjkxtit jam ma Dios ja tø t'a'ejxi, ku ja yjujkpyøktit jadigojk ka'ap jam pøn t'ukjotmay'ajtnit ja amajtsk'ajtin, ni tka'ukyik'amajtskyinidit y'u'nk y'una'jk jam pøn, ³⁶ka'ap pøn y'uk'oo'knit y'uktigøøñit. Tum jade'en ja jam chinaañidit sam ankilistøjkkti. Tum Dios ja amuum u'nk'ajtidip una'jk'ajtidip, ja'agøjxp ku dø'on ja jemchinaa'yin tø tpaatti ku ja jadigojk tø yjujkpyøkti jap oo'kpi agujkpy ja nwindson'ajtimgøjxp. ³⁷Kø'øm paatxi Moisés ja xuknija'windi

jòts ku oo'kpi yujukpyòkti jadigojk ku ja jam ojts t'ixy ja ximum ñitòøwyidity. Pø yide'enxi ja jam tmadøøy jòts ku ja Abraham, jòts ku ja Isaac, jòts ku ja Jacob ja tdios'atti ja Dios Teety. ³⁸Kidi oo'kpipts ja ñidios'ajtpy, pø ja'axi ja ñidios'ajtpy jòts ja tyikjujky'att øy pøn.

³⁹Wïnets ja kajpxwejpitøjk winaagin ñòmdøø:

—Janch tiigyajpxy, windsøn.

⁴⁰Jòts ja ka' y'uknay'a'ejxiniyidi jòts ja tyiktøø'adø'øtstit, ne'egi ja y'amondøø.

¿Janch idø'øn ku ja David t'ap'aty ja Cristo?

⁴¹Xjats Jesús ja tnimaay:

—¿Jòts sudso jade'en mwa'andi jòts ku David ja Cristo t'ap'aty?

⁴²Pø yide'ents ja David tyikwa'añ ja nøky ku ja tjaay ja Salmos:

Yide'en ja nwindsøn'ajtim ja

Dios Teety ñimaajyøø:

“Putsinaaky øts n'aga'ñ'ampy,

⁴³kunim øts yø nmimajadakøxt pøn jaty mmidsep'ajtip.”

⁴⁴¿Sudso'ampyts ja David t'ap'aty ja Cristo, pø wyindsøn'ajtpyts ja kø'ømbaat?

Ku ja Jesús tnigajpxi ja kajpxwejpitøjk ja kya'øwyinmaa'ndyi

⁴⁵May jaa'y idø'øn ixam amidodujktip ku ja Jesús tnimaay ja pyabøjkpitøjk:

⁴⁶—Øyim mnay'eix'etidit, ejxim yø kajpxwejpitøjk mdawin'iiñidi kya'øwyinmaa'ñ, jade'en yø ñachøkyidi jòts wyet yø tyeky'ok'am paat tpajidøttit, jòts

ja' yø chojktip ja nawyindsø'øgi jòts yø yikajpxpoo'kxtit jam mayjaa'y agujkp, jòts ku yø tsaptøjkjòtpy tyøkidi tum ja tsinaabyajt yø tyatsinaawyandip midi jam tsaptøjk'okp, jòts ku kyaamyidi tum jam yø ñaxti tsinaabyi ma dø'øn yø myøjtøkidit. ⁴⁷Nayø'øxi ku'øktyø'øxy ja pyikta'aky tpøjkxidip jòts ñadyijyi ñadyagubøjkyidi ja Dios'ajot'ajtin. Ja ti pøn ja', ja ti pøn ñadyijyi jeky'ampy tsapkajpxtip, nayø'øxi ja'adi pøn ka' ti tyiknigaxø'økti, ñadyijyi øy jaa'y'atti. Yø yjade'embii jaa'yts idø'øn Dios møj yik'ayo'op.

Ku ja ku'øktyø'øxy tpiktaajky lyimunsi

21 Xjats idø'øn ja Jesús ojts t'ixy jap tsaptøjkjòtpy ku ja kumeen jaa'y jam wyinaty tkugonidi ja lyimunsi jam meen'abøjk'i'iñjotp. ²Jòts ku'øktyø'øxy majtsk ja pyujxmeen'unk jam tkugo'onimøø; ³wïnets ja Jesús ja pyabøjkpitøjk tnimaay jòts ja wyaañ:

—Janch meets idø'øn nnøjmi, jòts ku yø ku'øktyø'øxy ayoobi ne'egi myinajpxy lyimunsi yø jam Dios wyingujkp øy idø'øn yø kyamabaadi sam o pøn yja' tpikta'akti. ⁴Ja' yø iiy yojxtip midi yø winda'anxiyidip yam yø ku'øktyø'øxy ayoobi ne'egi tpikta'aky ja yiktuujnik ja ñidsinaajyik.

Ku ja Jesús tnigajpxy jòts ku ja tsaptøjk jett

⁵Jòts idø'øn niwinaagin jam wyinaty tnimadya'akti ja tsaptøjk,

ku ja janch tsuj kyaxi'iky, ku tsaá ja jade'en janch tsuj tmøøt'aty, jøts ja nayide'en chujkaxi'iky midi jam wyinaty pøngapøn tø tyoxti. Xjats ja Jesús wyaañ:

⁶—Ja'atp ja tiempi ku ya'at kyuja'wigyøxt ixa jade'en x'ejxti, ku yø tsaá ni tu'ugin kyata'ant nikiibyety.

Ku ejxa'an jawyeen yikpikta'akt ku wyinaty ja tiidyu'unin xøøw wyingøñ

⁷Winets ja tyiktødøø jøts ja tnimaadyøø:

—¿Juuni windsøn idø'øn ja jade'en yjatt? ¿Ti dø'øn ja yiktanijawip jøts ku dø'øn ja wyinaty jade'en yjatwa'añ?

⁸Jøts ja Jesús wyaañ:

—Øyim mnay'ejx'etidit, jøts kidi mee tø mniyjajtñi ñiwyindaay'ajtk. Kumi may ja mye'endit pøn øts nxøøw nugo nadyanikajpxidip ku ja ñø'ømdit: “Cristo øts”; “Tø kya'pxy ja tiempi.” Kidits mets ja xpanijxxy jaty. ⁹Jøts ku xnimado'attit ja tsep, uk tyiktigatsti ja kyutujk adsepjøjxp, kidits me mdsø'øgi; pø jawyeenxi dø'øn ya'at jade'en ñajxkøxt, ka'anims idø'øn wyinaty kya'pxy jøts kyugøxit ja naaxwii'ñit.

¹⁰Winets ja tjaaknimaay:

—Ja møj ja mutsk kajp nøjkk ñañibidi'igyidi, jøts ja windsøndøjk cheptu'undit ja xem ja yam pøn jaty ja naajx ja kajp tñitanaadyip ya naaxwiiñ. ¹¹Møk'ampy ujj ñaxt, yuu pa'am ñaxkida'akt øy maðsoo, adsø'jkyibim ja tuki'iyyi myiktuk'ejxtit ku ja Dios ejxa'an møk tpikta'akt jam tsajpwemp.

¹²Jawyeents mee myikmajtsmukøxwa'ant,

myik'ixa'adit o maðsoo. Kuts myikpaattit jøts myikwanøjkxtit jam tsaptøjkjotp ma myiktiidyu'undit, myikti'idyyit myiktsu'umdit puxøjkjøtpy, ja møj windsøndøjk myiktawinguawawidit pøn jaty yikutujktip, ja'ats idø'øn ja mdukpøky'atidip ku øts nja' xpabøjkidi. ¹³Jats meets idø'øn ja nja' xnigubøjkit. ¹⁴Kidits meets ja xwandijy pøni sa mee mnagyubøkit ku mee mnagyu'adsowiyit. ¹⁵Øts meets ja wijy'ajtin nmo'op, øts meets nyik'ayukpaatp sa mee mwa'ant jøts ja mmidsep nisudso'ampy kya'adsojimbettit, jadi'iñi ja tmi'amo'ondit. ¹⁶Mdeety paat mdaak paat mee nga'ødyuniyyit. Tits ja chow ja mmigu'uktøjkti jøts ja'adi pøn mminamyaajyidip, myik'oogidip winaagin meets ja'. ¹⁷Tum midsep meets o pøn m'ejxit ja'agøjxp ku mee xjanchjawi. ¹⁸Ka'ats meets jadi'iñi myik'ejxigø'øty, ni tu'ugin meets mwaay kyawindigø'øty. ¹⁹Pøni mmidanaadyip tu'ugyi amumjoojt, mbaatpts meets ja nitso'ok'ajtin jøts meets m'anmija'win yjujky'att xemikøjxp.

²⁰Ku x'ejxtit yø Jerusaléngit kajp jøts ku amuum tseptumbitøjk tø ñi'awidejtniyyi, jade'ents meets ja xnijawit jøts ku yø kajp wyinaty tsojk kyudigøøwya'añ. ²¹Pøni pønts jam Judeit naaxjotp wyinaty, wants ja tkaknøjkxti jam kojpkøjxp; pøn jaty jam Jerusaléngit kajpjotp, wan ja jam tkakpidsømdi, jøts pøn jaty jam o muum awa'ats etjotp widejttip, kidi ja winet et wyimbetti jøts ja ñjøkxtit jam kajpjotp. ²²Ja'abi xøøw idø'øn

ja ayo'on mye'ent, jaa dø'on ja jade'en yjatt kyubatt sa jaty Dios kyajpxy wya'añ. ²³ iAyo'lijxyim ja tø'øxyøjk yjattit pøn jaty ja myutsk jam wyinaty tnikøjxp'ajttip, pøn jaty ja myaxu'nk jam wyinaty tø kyaxø'økti! Pø jii'yim ya'axyimxi dø'on ya naxwiiñ yjatt, møk ja jaa'y ayo'on tpaattit t'ejxtit. ²⁴ Pømbi ookitip jam tseptundaajkjotp, pømbits yikmatstip jøts ja yiktsu'umdit o magajp, øy yø Jerusaléngit kajp øy sa yiktu'unt, øy ja ja'at jaa'y yø sa tyuniyit, kunim ja y'ayo'on yø ttanajxkøxt winetnimts yø yikmajtstu'utt.

**Sa mye'ent ja naxwii'ñit
jaa'y myøjkudanaabyi**

²⁵ Wenk yø xøøw yø po' yjatt, yø maadsa' nayide'en; jøts naajx kajp jadi'iñi ty'a'andit, niti tåbyajtin tkapaattit, øy ja tsø'øgi yik'ø'jkniiyidit ku tmado'odit ja mejy tyojmjø'økt øy madsøo. ²⁶ Yik'oo'kjimbetidip jaa'y tsø'øgi ku ja tnmado'odit jøts ku jade'en naxwiiñ yjatwa'añ; jøts ku ja'abaat jade'en yjatt ti jaty jam tsajpwemp ejtp. ²⁷ Jaanims ø x'ejxtit, ja naxwii'ñit jaa'dyi myøjkudanaabyi, ku nmime'ent yootsjøtpy ja nmøk'ajtin, jajpim tsamambim ja n'aju'uk nyikaxø'økt. ²⁸ Ku dø'on ja jade'en yjajt'ukwa'ant, møk mnabyikta'agidit jøts xjøp'ejxtit jøts ku tsojk mye'ent pøn myiknitso'ok'atidip.

²⁹ Nayi tyamimadyakpajtiyii'ñ ja' jadu'uk ejxpajtin madya'aky jøts ja wya'añ:

—Ku x'ejxti ja iigi kipy uk øy ti kipy ky'a'adigach ja y'aay. ³⁰ Ku kujk

xyimumni, jats ja wa'ats xnijawidi jøts ku poot wyingøñ ku ja nøø ja tuu myenwani. ³¹ Nayide'ents idø'on ja' ku x'ejxtit jade'en ja ayo'on, jade'ents ja xnijawidit jøts ku wyingøñ ja Dios kyutujk midi ja tyanitanaapy yjaaly.

³² Janch øts idø'on nwa'añ jøts ku dø'on ja jaa yjatt namga'anim y'oo'kixy pøn jaty ja ixyam juky'ajttip. ³³ Najxp y'ity ja naajx ja tsajp, øy yø juuni kyudigø'øty, jøts øts n'ayuujk nijuuni yø kyakixy kyanaxy.

³⁴ Øyim mjaaly'attit, kidi m'aaw mjoojt xamiyoxti midi yiktundigøøpy, kidi ja nøø ja mu'uk xunk'atti, kidi meets ja ne'egi xajotigøydi ti jaty ja ejtp naxwiiñ jøts jade'en adsu'jky mgayikubaadidit ³⁵ sam naky myukyin, jade'en ja yiknime'endit pøn jaty juky'ajttip øy madsøo ya naxwiiñ. ³⁶ Jøp'ejxtits meets, ajot'at'etti ja Dios jøts mniwa'adsidit ja ayo'on midi tunip jatip, jøts ø xwinguwa'agidit amgujk jotkujk, ja naxwii'ñit jaa'y myøjkudanaabyi.

³⁷ Xinaxy idø'on ja Jesús jam yik'ixpiky tsaptøjkjotp, jøts ja koots ñijky jam kojpkøjxp midi yiktejp Olivos. ³⁸ Jøts ja mayjaa'y jam tsaptøjkjotp ejtp xyuminøjkxti jøpyi jøts ja jam pyatmadøyiyi.

**Ku ja Jesús yikajpxy'aty
jøts ja yikmatst**

22 Ja paski xøøw idø'on wyinaty pyatpy ku ja tsapkaaky yikay jadi'iñi midi kalevaduri møøt. ² Jøts ja teetywindsøndøjkxti jøts ja

kajpxwejpitøjkti tjanch'ixa'adi ja taay sudsonim ja t'ukyik'ooktit ja Jesús, ja mayjaa'yts ja chø'jkidip.

³Xjats ja Judas Iscariote ja miku' tyatøjkiyøø, ja' idø'on ja pabøjkpitøjk møøt kya'pxti nimakmajtsk. ⁴Jøts ja ojts tñinijxxy ja teetywindsøndøjkti møøt ja tajk mayut, jøts ja ojts tminagyajpxyi, ojts ja tkajpxy'atti sudso ja tkøyakt ja Jesús jøts ja tmatstít. ⁵Jøts ja jade'en yjotkujk'atti, ojts ttami'awanidi meen ja Judas, jøts ja ttamiju'udyit ku ja tkøyakt ja Jesús; ⁶kyupøjk ja jade'en jøts ja t'ixaadyøjkiyi'ñ ja taay, jøts ja winet tkøyakt ku ja mayjaa'y jam kya'ettit.

Ku ja nwindson'ajtim

yjaa'uk'a'ux'ajtni ja pyabøjkpitøjk

⁷Xjats ja xøøw tpaajty ku ja tsapkaaky kyayikay lewaduri møøt, xjats idø'on ja borreegi maxu'nk wyinaty y'ookwa'añ, jøts ja' idø'on yikyøxy'ajtp ku ja paski xøøw ñaxy. ⁸Winets ja Jesús tkejxy ja Pedro møøt ja Juan, yide'en ja tnimaay: —Nøjkxti jøts ja paski a'ux xyik'awejxtit.

⁹Jøts ja tyiktøødøø yide'en:

—¿Mamts øøts ja xuk'a'ejxiwya'añ?

¹⁰Jøts ja Jesús ja y'adsoojidøø: —Ku net jam mgajtpøkidit, jam inet tu'uk xpaattit jaa'y pøn jam wyinaty nøø twejtsp tsiijøtpy. Ja'ats mbanøjkxtip jam tyøjkjotp, pøni ma yja'aty jamts mja'attit, ¹¹jøts ja kudøjk xnøjmidit: “Yide'en ja windsøn wya'añ: ¿Mak idø'on ja tøjkjoojt ma ja tmøø't'a'ux'att ja pyabøjkpitøjk, mak idø'on

ja tka'adyit ja paski a'ux?”

¹²Winets meets inet ja tøjkjoojt myiktuk'ejxtit jap nipatøjkijxpy a'ejxi abaadi; japts xyik'awejxtit ja a'ux.

¹³Xjats idø'on ja ojts ñøjkxti jøts ja jam jade'en tjanchpattøø sa Jesús ja wyinaty tø ñii'mxyidi, jøts ja jam t'a'ejxidøø ja paski a'ux.

¹⁴Kuts ja a'ux'ajtk tpaajty, xjats ja Jesús møøt ja kyudanaabyitøjk twinguwa'adsiyii'ñ ja kaabyajt.

¹⁵Jøts ja tnimaay:

—iXyamnim meets inet ja paski a'ux jade'en nmøøtkaamyuky sam ø ndyimchøkyin namga'aním ø n'øøky!

¹⁶Janch øts idø'on nwa'añ jøts ku meets ixymyi jade'eñi njaakmøøtkay jaanim jadigojk ku mye'ent ja Dios kyutujk midi ja tyanitanaapy yjaa'y.

¹⁷Winets ja tnixajiyii'ñ tu'uk uujk'ii'ñ, jøts ja jawyeen ttukmøja'wiyii'ñ ttukunuu'kxyja'wiyii'ñ ja Dios Teety, jøtsnim ja wyaañ:

—Axajidi ya'at jøts x'ukwa'kxtit; ¹⁸øts kø'øm wamp jøts ku ø ka'ap tsøjk n'uk'uknit yø uvi tsaj'am nøø'u'nk, jaanim jadigojk ku Dios ja kyutujk tyikme'ent midi ja tyanitanaapy yjaa'y.

¹⁹Jøts ja tnixajiyii'ñ tsapkaaky, ojts nayide'en ttukmøjawi ttukunuu'kxyjawi ja Dios Teety, jøts ja t'adujkpajkxi ja kyudanaabyitøjk jøts ja tmø'øy, yide'en ja tnimaay:

—Kaydi ya'at, yø' øts idø'on ñamyayi nne'kx'ajtpy midi meets mñitsoojkingøjxp inet mñiyoxp. Mdu'undip ya'at jade'en øts nja'myajtsingøjxp.

²⁰Nayide'en ja uujk'ii'ñ ja ttuuñ ku ja y'a'ux'ajtkøjxtøø, jøts ja wyaañ:

—Ya'at tsapnøø'uujkin idø'on
ixyam tamp ejxpajtin ku ja Dios
Teety ja wyanda'aky tyik'aduky
samdam ja ttami'awa'anii'ñ ja
naxwii'ñit jaa'y ja nits'o'ok'ajtin.
Ixyamts idø'on ja cho'onda'aky
ku øts ja nni'jpy inet wyidsu'unt
wyidaxt.

²¹Pønts ø xkøyakp, pøn ø
xka'ødyunwamp, ixya øts ja
møøt ngay, kidi majip ja'. ²²Ja' ø
nbadumpy midu ø tø nyiktanipiky;
ija' ayo'ijxyim jajtp pøn ø
xkøyakwamp!

²³Jøts ja ñayiktøønaxwa'jkidøø
agø'omyi, pøn idø'on jade'en
ka'øy'adø'øtswamp.

**Ku ja Jesús kyudanaabyitøjk
tkajpxy'atti pøn idø'on
jawaani møj pidsø'ømp**

²⁴Xjats ja xem yam
tkajpxy'ajtpinibøjkidøø pømbi
dø'on jadyimy'ukmøjtøkip. ²⁵Jøts
Jesús ja ñimaajyidøø:

—Jade'en møj windsøn t'ana'amdi
ja naajx ja kajp pøni sa ja ttsokti;
jøts pøn jaty tñigubajk'ajttip o ti,
ja'ats yiktejtíp jøts ku ja t'ødyundi
ø y pøn. ²⁶Ka'ats meets idø'on
jade'en mjaa'y'attit; pøni pøn
møjtøjkíp, pøni pøn ana'amp, kidi
ja jawyeen namyiduni ttsøky;
ja' idø'on paat'ajtip ja myigu'uk
tpudøkip. ²⁷¿Pømbi dø'on
møjtøjkíp? ¿Ja' pøn yikwindsø'jkíp,
uk ja' pøn windsø'jkíp ma ja
kaadyaajk jam? ¿Kidi ja'ajip
møjtøjkíp pøn jam tø twinguwaadsi
ja kaabyajt jøts ja yikwindsø'øgi?
Ixyats meets jade'en nmøøtwidity
sam ja' pøn ja myigu'uk
wyindsø'jkíp.

²⁸Tøts meets xmøøt'ayo'ombaaty,
tø nayide'en xmīdanidi wine'enin
øts ixyam xmøøtwidetti. ²⁹Paty
meets mbaat'aty nmo'ot ja Dios
Teety kyutujk midu ja tyanitanaapy
yjaa'y, nayide'en sam øts ja tø
xmøøyin, ³⁰jøts mga'adyit m'uuktit
øts ngaabyajtkøjxp ku øts ja njaa'y
ja kutujk ndanitanit, jøts m'ixa'aktit
ma ø nyikutukt jøts xiidyu'undit ja
Israelit jaa'y niduki'iyi.

**Ku ja Jesús kø'øm tñigajpxy jøts
ku ja Pedro ja kyu'øøniyt**

³¹Nayide'en ja nwindson'ajtim
wyaañ:

—Simón, Simón, tyimdyø jøts miiku'
yja' myøjtøkit. Tø ja t'amidø y ja Dios
Teety ja tiy'ajtin jøts meets ja ø y ø
myik'ayo'ombaadit, yikxon meets
ja mduktani'ejxwa'añi; ³²tøts me
nni'amidowi jøts kidi yikmimajada'aky
ja mjanchja'win ku jade'en m'ukjatt
m'ukubatt. Kuts ja m'ajot'ajtin jadigojk
tu'ugyi xyik'ett, kajpxjot'amøjkits ja
mmigu'uk pøn jaty ø nja'ajtpy.

³³Jøts ja Simón wyaañ:

—Windsøn'ajtim, ku me
m'ukyiktsu'umt, nayide'ents øts
nyiktsu'umt, ¿ti ti ø nnida'amp?
Mjadyimyja'øøky mets,
nmøøt'ookpts mets.

³⁴Winets Jesús ja ñimaajyøø:

—Øts Pedro dø'on wamp jøts
ku tsapni'aaw wyinaty ka'anīm
y'ayajxi'ikñim, ku mets wyinaty
tigøøk ojk tø xku'øø'ni jøts ku me
xka'ijxy'aty.

**Ku Jesús tñimaay
kyudanaabyitøjk jøts ku ja
tyagoda'akwa'añidi ja ayo'on**

³⁵Xjats Jesús ja yiktøøjidøø:

—Ku meets ojts nguexy jadi'iñi, ku ja pejn ngadukwejtstøø, ku ja meen abøjk'i'iñ ngadukondøø, ku ja mgø'øk paat xkakondøø, ¿sats meets ojts mdyimyjaty? ¿Ti ojts mguidyim'ijtxyidi o dø'on ja jade'en xkakondøø?

Jøts ja yjanchwandøø:

—Janch ka'ap øøts ojts ti xka'ejtxi.

³⁶Winets ja ñimaajyidøø:

—Yamnims inet ja pejn xwetstit pøni pøn yja' jam, nayide'en ja meen abøjk'i'iñ; pøni pøn ja chujx ka'ejtxip, wan ja ñijan tøøky jøts ja ttaju'uty.

³⁷Øts wamp, wan idø'on jade'en tjaty, jabi kuwanyimxi jade'en yjatt sa Dios kyajpxy wya'añ: “Møøt ka'øy jaa'y ja yik'amachomujky.” Jade'ents øts idø'on nyiktu'unt sa øts jap tø nyiknigajpxy. Ka'pxy idø'on ja jade'en yjatt kyubatt.

³⁸Jøts ja wyandøø:

—Windsøn'ajtim, pø ixyats majtsk tsujx.

Jøts ja y'adsøøy:

—Amøñidi.

Ku ja Jesús t'ajot'aty ja Dios Teety jam Getsemaní

³⁹Xjats ja Jesús chø'lñ, jøts ja ñijkxy jam kojpkøjxp midi yiktejp Olivos ma dø'on ja jam xyumiyø'ø'yity; jøts pyabøjkpitøjk ja pyadso'onøø. ⁴⁰Kuts ja jam yja'ljty, jøts ja ñimaajyidøø:

—Ajot'atti Dios Teety, jøts kidi myikmajada'akti.

⁴¹Jøts ja ojts yjiyø'øy nadyu'uk, ñajtsyø'øyiyi'iñ nijagam. Jamts ja ñagyuxendyaajkøø, jøts ja jam Dios Teety t'ajot'ajty ⁴²yide'en:

—Dios Teety, pøni mdsøjkpy, jøts ø ka' jadine'en n'ayo'ombaat; kidi

øtsipts nja' kø'øm nyiktumpy, ja' ø nbadumpy pøni sa me xamidsøky.

⁴³Winets ankilis ja tu'uk ñimejnøø midi tsajpjøtpy tso'omp, jøts ja myøjaawmøøjyøø.

⁴⁴Tyimchaachja'wipts ja møk ku dø'on ja jade'n yjatwa'añ, jøts ja ojts tjaaktyimyøktuñ tjaaktyimy'ajot'ajty ja Dios Teety amumjoojt. Janch yikxon ja yja'anuu'kxiñi, jade'en y'anuu'kxi ja wyixe'kxy sam ni'jpy kom kom wyixe'kxyin.

⁴⁵Kuts ja Dios'ajot'ajt'abajtyi'iñ, jøts ja ojts tnimiñ ja pyabøjkpitøjk ma ja jam wyinatyi. Maadip ja jam ku ja tpaajty, ja jotmay ja jadi'iñi yikjotkøjxidip. ⁴⁶Winets ja tnimaay: —¿Tigøjxp ku mma'adi? Pidø'økti, jøts ja Dios Teety x'ajot'attit jøts kidi mibaat miku' yja' mmimajada'agyidi.

Ku ja Jesús yikmajch

⁴⁷Nay ixam ja Jesús wyinaty jade'en kyajpxy ku yja'ljty may jaa'y. Ja Judás ja twinyø'øpy pøn ja pabøjkpitøjk wyinaty nimakmajtsk møøt tø y'uka'pxti, jøts ja twingume'eniyi'iñ ja Jesús jøts ja ojts ttsu'kxy. ⁴⁸Winets nwindson'ajtim ja tnimaay: —Judás, ¿jade'eñi øts idø'on xkøyaky ku ø xtsu'kxy?

⁴⁹Jøts pøn ja Jesús jam wyinaty møøtwidejtjip, ku ja jade'en t'ejxtøø, winets ja yiktøøjøø:

—Windsøn'ajtim, ¿nadyagubojkim yø tsujx?

⁵⁰Jøts ja nidu'uk tyiktsaachiyi'iñ ja teetywindsøn tyumbi, ojts y'aga'ndyatsk ja tkajtspo'ljtyi.

⁵¹Ka'ap Jesús ñiimy, yide'en ja wyaañ:

—Majtstu'utti; wan jade'eñigøjy.

Jøts ja tkønixajøø ja soldadi tyatsk jøts ja tyiktsøøjky. ⁵²Xjats ja tnimaay ja teetywindsøndøjkti, ja kajpxwejpitøjkti, ja møjaa'dyøjkti wine'enin ja jam winaty tø myendø jøts ja yiktsoonwā'añi:

—Ja tsujx, ja kipy meets yam xanimemp. ¿Ti øts yjawi tø nduni? ¿Tø øts yjawi nmaa'tsni? ⁵³Ku meets jam y'ijty nxumiminabyaadyi jabom jabom jam tsaptøjktotp, niwine'enints meets y'ijty sa xkatuñ xkanøjmi; yamts meets winet tø mnaxwā'aky ku ja et tø chuu'ji kyoodsi jøts miku' yja' jade'en myajada'aky.

Ku ja Pedro tku'iiñ jøts ku ja ka' t'ijxy'aty ja Jesús

⁵⁴Winets ja tmajtstøø ja Jesús, jøts ja tyiknøjktøø jam teetywindsøn tyøjkwindum; jøts Pedro ja ojts tpanijkxy ix'oojk, jagam ja tpayø'øy. ⁵⁵Jøts jøøn ja jam tajkyujk'am tyikmøjidøø, jamts ja tnidsinay'awidejttøø jøts ja Pedro nay jam y'ixakmøø. ⁵⁶Winets tø'øxyøjky ja tu'uk y'ejxøø pøn jam wyinaty tump, jøts ku jøøn ja jam twindsøøni, winets ja tiyim wyin'ejxøø jøts ja wyaañ:

—Yø'øts ja Jesús y'ijty tmøøtwidejtp.

⁵⁷Ka'ats Pedro ja tkupiky, yide'en ja wyaañ:

—Ka' ø migu'uk ja n'ijxy'aty.

⁵⁸Jøts jawaandøki y'ijty, xjats jadu'uk y'ejxpajtøø, jøts ja wyaañ:

—Mets yø y'ijty møøtwidijtpy, ¿kidi?

Ka'ats ja Pedro ñiimy, yide'en ja wyaañ:

—Mixy, ka'ap ja y'øtsi, ka' øts ja nmøøtwidity.

⁵⁹Tø wyinaty tukoori ñaxy ku ja jadu'uk møkta'aky wyaañ:

—Janch yø' tam yø y'ijty myøøtwidijtpy, pø nayi Galileit jaa'lyts yø'.

⁶⁰Xjats ja Pedro wyaañ:

—Migu'uk, nguidyimñija'wip øts pø ti mets jade'en mmadya'kpy.

Jøts nay jatyi nay ixamni ja jade'en kyakajpx'abaadi ku ja tsapni'aaw tu'uk y'ayajxy. ⁶¹Jøts ja nwindson'ajtim t'ejxjimbijty ja Pedro, winets ja Pedro tja'myejch ku nwindson'ajtim ja wyinaty tø ñii'mxyi: “Ku tsapni'aaw inet y'aya'axt, tø mets wyinaty tigøøk ojk xku'øø'ni jøts ku me ka' x'ijxy'aty, jøts ku me ka' xnijawi.” ⁶²Xjats ja Pedro yø'øpyidsiimy janchniyaxni.

Ku ja Jesús yiktaxi'iky yiktaguyaty

⁶³Jøts ja jaa'dyi pøn ja Jesús wyinaty tkøjø'øm'ajttip, ojts ja ttaxe'ekti ttaya'axti, jøts kawine'en twinwopti tjøpwopti. ⁶⁴Ojts ja twindsimdi jøts ja twingoxti tjøpkoxti, yide'en ja tnøjmidi: —iUknajtsjawi pøn yjawi tø mgøxyi!

⁶⁵Kawine'enin ja tjemnimaadyøø ttenimaadyøø.

Ku ja Jesús yikwaanijkxy jam kutujktaajktotp

⁶⁶Xjats ku xyiijndyajky jøts ja jamit møjaa'dyøjky ñamyujkidøø møøt ja teetywindsøndøjkti, møøt ja kajpxwejpitøjkti, jøts ja tyiknøjktøø ja Jesús ma ja myøjkutujktaajk ja jamdi. Jøts ja jam tyiktøødøø yide'en:

⁶⁷—Tukmadook øøts, çjanch mets idø'øn myiktejp Cristo midi yiknitsokp?

Jøts ja y'adsoojidøø:

—Ku net njanøjmidit jøts ku ja y'øtsi, ka'ats meets inet xmibøkt.

⁶⁸Kuts meets inet nyiktø'øtt, ka'ats meets inet x'adsojimbett, nijade'en meets inet xkamajstsu'utt. ⁶⁹Nay ixyamyits øts inet ja Dios Teety nbu'ixaagit kyutujktaajk jøp'am, pøn ja myøk'ajtin kamaabyim.

⁷⁰Winets ja niduki'iyi wyandøø, niduki'iyi ojts yiktiyi:

—çJanch mets idø'øn Dios U'nk?

Jøts Jesús y'adsøø, yide'en ja tnimaay:

—Øts idø'øn ja', nagyø'øm meets ixa jade'en tø mwa'añ.

⁷¹Jøts ja wyandøø:

—çTi ejxpi ti nija'wibi jaaktsojkiyip? Tøxi adøm yø yam kø'øm ndyimyadø'øyin sa yø kø'øm wya'añ.

Ku ja Jesús twinguwa'jkiiyi'n ja Pilato

23 Winets ja tyanagyukigyøjxtøø, jøts tyiknøjkxtøø ja Jesús jam Pilato wyingujkp. ²Jøts ja jam tni'øø'ninaxwa'aktø yide'en: —Tø øøts yø jaa'y ngubaadi, yø tkajpxma'tp adøm ja nmigu'uk. Yide'en yø wya'añ jøts øøts ja yjadu'ukpi windsøn ngamigubatt midi ya'at naajx kajp tnitanaapy. Nayide'en øøts yø xnimaamyi jøts ku yø' Cristo, tyimy ja møj windsøn midi yiknitsokp.

³Xjats Pilato ja tyiktiiy:

—çJanch mets idø'øn israelit jaa'y mniwindsøn'ajtpy?

Winets ja Jesús y'adsøø yøts ja wya'añ:

—Janch øts ja', ka' me nugo mwa'añ.

⁴Jøts ja Pilato tnimaay ja teetywindsøndøjkti møøt ja mayjaa'y:

—Niti øøky yø jaa'y, niti tundigø'øyin yø tkatuñ.

⁵Tiii møkta'aky ja tyimñømdi:

—Yø', Judeit jaa'y nugo tkajpxma'tp ku kyø'øm wyinma'añ yø ttuk'ixpiky. Jam yø ojts Galilea jade'en y'adøtspinaxwa'aky, jøts yø ixyabaat jade'en tpamiñ, ixyabaat jade'en tkamajstsu'uty.

Ku ja Jesús twinguwa'jkiiyi'n ja Herodes

⁶Kuts Pilato ja jade'en tmadøø, xjats ja tyiktiiy pøni janch Galileit jaa'y idø'øn ja'. ⁷Kuts ja ñømdøø jøts ku jade'en, winets ja ojts ttaninjky ja Herodes pøn wyinaty møjkudunk'ajtp jam Galilea, tyimbyøn ja wyinatymi jam Jerusalén ja'abi xøøw. ⁸Kuts ja Herodes twingu'ejxiyi'n ja Jesús, jøts ja yjantyimxyondaajky; jekyip idø'øn ja wyinaty tyimyjawin'ejxwa'añ jøts ja jadine'en ka' twin'ijxñim, tø ja wyinaty yiktamimadya'aky jøts ja jade'en tnijawi, yjøp'ijxpyts ja t'ejxit øy juuni ja myilagri'ajtin. ⁹Kawine'en ja ttiibyijky, jøts ja Jesús kyidyimy'adsoop ja'. ¹⁰Exam idø'øn ja teetywindsøndøjk wyinatyi møøt ja kajpxwejpitøjkti, ja'ats jam møk'ampy jantyimy'øø'ndip. ¹¹Xjats ja Herodes møøt ja tyumbitøjk ta'ajkin'ampy tjemdundi ttedundi

ja Jesús, jøts ja tnixe'ekti ttaxe'ekti, ojts wet ja ttuktatøkidi sam møj windsøn wyetin, jøts ja Herodes ja ttaniguejxy ja Pilato jadigojk. ¹²Winets ja ñamyigu'ukpøjkidøø jadigojk ja Pilato møøt ja Herodes, namyidsep'ajtidi idø'on ja wyinaty.

Ku ja Jesús ñidujkiyi'ñ jøts ja y'oookt

¹³Jøts ja Pilato twaamujky ja teetywindsøndøjkti, ja kudunktøjkti, møøt ja mayjaa'y, ¹⁴jøts ja tnimaay:

—Meets yø jaa'y ya tø xanimiñ jøts mnømdi jøts ku yø' tkajpxma'aty ja jaa'y; tøts xmadowdi ku tø njatiibyiky, jøts niti tundigø'yin øts yø ngadapøky'ijxy, øy meets yø jade'en xjani'øøni. ¹⁵Nayide'en Herodes yø niti tundigø'yin tkapaajtxi, ixyats ja tø tkajxjimbejtñimi jadigojk. Ixats idø'on x'ejxti jøts ku ka' pyaat'aty jøts yø y'oookt.

¹⁶Nyik'ayo'opts øts inet yø' jøtsnim øts inet yø nyik'awa'atspidsø'ømt.

¹⁷Xumijjade'ents idø'on ja ttundi ku ja xøøw tpaaty, kuwani dø'on ja Pilato tu'uk ja pøkyjaa'y tjadyimyk'awa'atspidsimy.

¹⁸Jøts ja ni'ijtyi møk'ampy wyambinaxwa'aktøø:

—iYikjiwa'ak yø', jøts yø Barrabás ne'egi xyik'awa'atspidsø'ømt!

¹⁹Tsep'ejxp idø'on ja Barrabás jam wyinaty jam kajpjotp jøts ja tø yikjaa'y'øøky, ja'ats ja kyubuxøjktøjkii'ñ, ja' ja wyinaty tø yiktagudsumi.

²⁰Yik'awa'atspidsømwampy Pilato ja Jesús, jøts ja ojts tmigajpxy jadigojk ja mayjaa'y; ²¹¿maa'?, jawaani møk'ampy ja wyandøø:

—iYikruspat! iYikruspat!

²²Xjats ja Pilato midigøøk ojk wyaañ:

—¿Timts yø tyimgyubap? ¿Ti tundigø'yin adøm yø txyimdyu'unxim? Ka øts yø nbøky'ixy ti yø tyimgyu'oogip. Ja'ayi øts yø nyik'ayo'ot jøts øts yø nyik'awa'atspidsø'ømt.

²³Jøts ti dø'on ja tjantyimdjejti, møk ja tyimdyanidi jøts ja tnøjmidi wan tyikruspety; yjanchka'uk'amonidi ja', jøts idø'on ja teetywindsøndøjk ja jade'en tnanktyuujnidøø sam idø'on ja wyinaty tyimyotkida'akti.

²⁴Winets ja Pilato ja tkupijky sa ja wyinaty tø wya'andi, ²⁵jøts ja jade'en tyik'awa'atspidsiimy ja jaa'y pøn ja wyinaty tø t'a'ejxidi. Jøts ja pyidsø'ømt ja' pøn jam wyinaty tsumy'ejtp puxøjkjotp, pøn jam wyinaty jade'en tø tkubety ja tyundigø'yin ku ja wyinaty tø tnankchep'ijxyi ja kajpjaa'y jøts ku ja yikjaa'y'øøky. Xjats idø'on ja Jesús yikøyajky jøts ja yiktagøðøjkii'ñ ja mayjaa'y, wan ja ttundi pøni sa ja ttundi chojkingøjxp.

**Ku ja nwindson'ajtim
Jesús kyiruspejty**

²⁶Kuts ja wyinaty jam tyiknøjkxti ma ja tyikruspattit, winets ja tu'uk tmajstøø ja jaa'y pøn kugajp'ajtp Cirene, Simón'ajtp ja'. Kyamjotp ja wyinaty chøøñ jøts ja ttaguwa'anidøø jøts Jesús kyirus ja tpagøjyit jøts ja ix'oojk ttabayø'ty.

²⁷Janch may jaa'y idø'on ja jam wyinaty payø'øyyip, may ja tø'øxyøjk yjanchya'axti ku ja jotmay ja tyatøkiyidi, ku ja jade'en

tyimiyiktuñ. ²⁸ Jøts Jesús ja ojts y'lijxyidi jøts ja ñimaajiyidøø:

—Meets Jerusaléngit tø'øxyøjkti, kidi ø xkuyaaxidi, kø'ømyi mee mnabyaya'axit jøts ja' m'ejxtip ja m'u'nk m'unajk, ja' mbaya'axtip.

²⁹ Ja'atp ja et ja xøøw ku pøn wya'ant: “Nekim yø t'ejxti pøn ka'u'nkpattip, pøn nijuuni kayikwidse'etstip, pøn nijuuni y'u'nk tkatsimy'ejttip.” ³⁰ Jøts ja jaa'y wyambinaxwa'aktit: “Ok øts yø tun yø kojpk ne'egi xnijaanit.” ³¹ Jade'en sam øts ixyam n'ayo'ombaaty niti pøkyøjxp, isats ja tyimy'ayo'onbaattit ja Jerusaléngit jaa'y!

³² Namajtsk pøkyjaa'y ja pyaa'yø'øyi ja Jesús jøts ja t'atmsøøt'ookt. ³³ Kuts ja jam yjal'ttøø mā ja et jam txøøw'aty Calavera, jamts ja tyikruspajttøø ja Jesús møøt ja yjanamajtskpi pøkyjaa'y, tu'uk jaty ja adsow aduuk kyiruspajttøø. ³⁴ Kuts ja ixam wyinaty jade'en yikruspatti, xjats ja Jesús wyaañ:

—Dios Teety, maa'kxuk, ka' yø tñijawidi pøni ti yø tyundip.

Jøts ja soldaditøjk ja wet tñiguyajttøø midi ja Jesús y'ijty wyet'ajtpy, jøts ja jami agø'ømyi twejtswa'kxtøø. ³⁵ Exam idø'on ja mayjaa'y y'a'ejxukti jøts kudunktøjk paat ja ñixi'igyi tyaxi'igyi, yide'en ja wya'andi:

—Tøxi wyenkpi tyiktsø'øky, wants inet yø kø'øm tñankhø'øgyi, pøni janch ja Cristo tam idø'on yø' pøn ja Dios tø y'a'ejxiyi yiknitsokpi.

³⁶ Nayide'en soldaditøjk ja ñixejkmiyøø tyaxejkmiyøø, jam ja wingon wyingunøjkxiyi jøts

ja ttuk'uukwa'andi ja vino ta'am, ³⁷ yide'en tñøjmidi:

—Pøni mets tam idø'on mjanchwindsøn'ajtp ya israelit jaa'y ñaxjøøjty kyajpjøøjty, nankñitso'ogits mets jøts mga'ookt.

³⁸ Jøts letri ja jam y'agubajkp yikøxjaay kawinaak jøøjp ja ayuujk, jade'en griego, jade'en latin, jøts hebreo, yide'en ja wya'añ: “Ya'at idø'on tñiwindsøn'ajtp israelit jaa'y.” ³⁹ Jøts ja pøkyjaa'dyi pøn jam wyinaty kudiydi, ja'ats ja nidu'uk migajpxigøøyyøø, yide'en ja ñimaajiyøø:

—Pøni mCristo tam mets, çti kuts mganankwyinakyi jøts øøts nayide'en xyikwinakt?

⁴⁰ Jøts ja yjadu'ukpi ojts twi'øjy ja myigu'uk, yide'en ja tñimaay:

—¿Ka' mets ja Dios x'uktsø'jkiñi? Jabi nayide'ents jam yjawi mja'ayo'ombaattmi. ⁴¹ Jøts xpaat'ajtim adøm jade'en jøts adøm jade'en ngu'ayo'owant ja nga'øy'ajtin ti jaty adøm tø ndu'uñin, mats ya'at niti yø tkatuñ ti dø'on yø jade'en kyubejtpy.

⁴² Jøts ja yjaakwaañ:

—Jesús, xja'myatspim øts ku mja'att jam mgutujktaajk jøp'am.

⁴³ Jøts Jesús ja y'adsoojøø:

—Janch øts idø'on nwa'añ jøts ku øts inet nayami xmøøtnøjkxt jap tsajpjøtpy.

Ku ja nwindsøn'ajtim Jesús y'ø'jky

⁴⁴ Ja dø'on ja xøøw wyinaty kyuki ku jotmøñ kyoodsiyi'ñ, jøts ja et kugoots tyaañ, jaanim xiijñi jadigojk tigøøk yaxp. ⁴⁵ Kuts ja xøøw wyingoodsiyi'ñ, jats ja tsaptøjk awejststuk kujkwa'kxy,

winet tyakø'jtsiyii'ñ. ⁴⁶Jøts ja Jesús møk'ampy wyaañ:

—Dios Teety, pøjkjø'øgik øts n'anmija'win.

Ja'ayi ja jade'en yjaakwaañ jøts ja y'ø'jky.

⁴⁷Xjats kuts ja romit soldadi mayut ja tuki'iyi jade'en ojts t'ixy sa jaty idø'on yjaty kyubejty, jøts ja tmøja'wiyii'ñ tkunuu'kxyja'wiyii'ñ ja Dios, yide'en ja wyaañ:

—Janch øy jaa'y tam idø'on yø', ka'ap yø pyøkyjaa'dyi.

⁴⁸Pøn jaty jam wyinaty, pøn jaty ja jade'en t'ejxtøø tnija'widøø, niyaxni ja jam cho'onidøø. ⁴⁹Jøts pøn jaty ja Jesús ijxy'ajtip, jøts ja tø'øxyøjkti pøn ja jam Galilea wyinaty tø pyadsøøñiyi, ja'ats idø'on jam jagam ojts t'a'ejxukti ti jaty tuujnøø jajtøø, wa'ats ja t'ejxkøjxtøø.

Ku ja Jesús ñine'kxy yikpiktaajky jap oo'kpi tsaã jutjøtpy

⁵⁰Jamts wyinaty tu'uk ja jaa'y midi janch øy jaa'y'ajtp, ka'ap ja pøn tmidundigø, José ja xyøøw'ajtpy, jam ja Arimatea kyugajpi, nayjam idø'on ja kajp tyañ Judeit etjotp. Nay jamts idø'on ja tyuñ jam kutujktaajkjotp ma ja israelit jaa'y kyutujk'adsøønidi.

⁵¹Y'awijxpyts idø'on ja José ja' ja Dios kyutujk midi ja tyanitanaapy yjaa'y, jade'ents ja ka' tkupiky sa ja møøtkutujk'adsinaabyi wyinaty tø y'adø'øtsti. ⁵²Ja'ats ojts tninijkxy ja Pilato jøts ja t'ats'ijxy jøts ja t'amidoøjøø ja Jesús ñine'kx.

⁵³Kuts ja tyikruswinajky, winets ja tpoopwet'amøjch jøts ja tpiktaajky ma oo'kpi jut ja wyinaty yikxon

tø tyik'øyi, tøjku'ngin ja wyinaty tø tpejxkjuty ja tsaã, nipøn oo'kpits jap kyayikpikta'akñim, tyimñay'amaay ja y'ity. ⁵⁴Ja'abi xøøwts ja øy ti tjaaktyimdyungøxti jøts t'amaay'atti kyimjabom ja poo'kxin xøøw.

⁵⁵Jøts ja tø'øxyøjk ñøjkxtøø pøn wyinaty tø tpadsoondi ja Jesús jam Galilea, jøts ja t'ats'ejxtøø ja oo'kpi jut, ojts ja t'ejxti ku ja oo'kpi jap yikpiktaajky. ⁵⁶Kuts ja wyimbejtnidøø, ñøjkxnidi jam tyøjkjotp jøts ja ojts t'a'ejxidi ja pa'akxuu'kpi møøt ja aceite, jødsyim ja t'amaay'atti ja poo'kxin xøøw sam wya'añ ja Dios kyutujk.

Ku ja nwindson'ajtim Jesús yjujkpyijky jadigojk

24 Kuts ja yjadu'ukpi samaan tyøjkiiyii'ñ, ku myidukxøøw'ajty, winets ja tø'øxyøjk wyimbejtøø jøts ja ñøjkxtøø jøpyi jøpyi ma ja oo'kpi jut jam, jøts ja ojts tyiknøjkxti ja pa'akxuu'kpi midi ja wyinaty tø tyik'øyidi; ojts ja yjadu'ukpi tø'øxyøjk ja tmøødidi. ²Kuts ja jam yja'jtøø, jøts ja oo'kpi jut ja tpattøø jøts kudam y'agø' ja kya'uknayjamini; ³tøjkidøø dø'on ja jam jøts ja ka'ap t'ukpaajtniyidøø ja nwindson'ajtim ñine'kx. ⁴Jøts ja yjanchø'jkidøø, nisudso'ampy ja kya'ukwinmaa'nbyatnidi pø ti dø'on tyu'undip jøts ku ja tjaaktyimy'ejxpattøø namajtsk ja jaa'y jap wingon wyindaniyidi, janch jajp tsamamp ja wyet tmigaxø'økti. ⁵Kumi janch tsø'jkidip ja wyinaty jøts ja nugo ñaxkoodøø, yide'en ja ñimaajyidøø:

—¿Jadits ya x'ixa'adi oo'kpi agujky midi tɔ yujukpyøkni?
 6Ka'ap ja ya pɔn, tɔ ja yujukpyiky. Ja'myatsti sa ja mnimaajyidɔɔ jam Galilea ku ja jaak nay jam wyinaty, 7ku ja wyaan jɔts ku ka'oy jaa'y ja yiktagidøkít, ku ja kyiruspatt, jɔts ku ja kidigòok xòow yujukpyøkt.

8Jɔts idɔ'ɔn ja tjanchja'myajtstøø ja Jesús y'ayuujk sa ja wyinaty tɔ wya'an, 9jɔts ja jam cho'ondøø ma ja oo'kpi jut jam jɔts ja wyimbejtnidøø, ka'pxy ttamimadyakøjxtøø ja yjanimaktu'ukpi kudanaabyidi jɔts pɔn jaty jam wyinaty. 10Ja María Magdalena, jɔts ja Juana, jɔts ja yjadu'ukpi María midi ja Jacobo tyaak'ajtpy, jɔts jadu'uk ja tɔ'oxyøjkti, ja' dɔ'ɔn jade'en ojts yjatti jɔts ja ttamimadyakøjxtøø ja kudanaabyitøjkti. 11Jɔts ja kudanaabyitøjkti ka'ap ja tmibøkti ku ja tɔ'oxyøjk ja jade'en tyamimadya'agyidi pø sa ja tijy yjatti.

12Xjats ja Pedro chøø'n jɔts ja ojts pyujtnijkxy ma ja oo'kpi jut jam. Kuts ja kyu'ejxiyii'n jɔts ja t'ejxpaajty ja poop wet jɔts ku ja jagam wyøjnaani. Kuts ja wyimbijty tyøjkjotp jɔts ja janch ñigyumaap tja'wiyii'n ku dɔ'ɔn ja wyinaty jade'en tɔ yjaty.

Ku ja nwindson'ajtim Jesús ñanky'ijxyi jam Emaús tuu'am

13Winets ja pabøjkpitøjk namajtsk nay ja'abi xøøw ñøjkxti jam ma kajp txøow'aty Emaús, tuk'ajopyø'oyu'ngin idɔ'ɔn ja tyø'odyi ku choondi jam Jerusalén jɔts ja jam ñøjkxti.

14Ja' ja jam wyinaty ñigajpxtip ñimadyaktip sa dɔ'ɔn jade'en wyinaty tɔ yjaty; 15ixam idɔ'ɔn ja kyajpxti myadya'akti wyinaty, ja' ja jam kyajpxy'ajttip ku Jesús ja ñimejnidøø wingon jɔts ja myøøtyø'oyidøø. 16Yja'ejxtip ja wa'ats, jadi'iñits ja yikmøñidi yiktukyidi pø pɔn ja jade'en.

17Xjats Jesús ja yiktøjidøø:
 —¿Ti dɔ'ɔn ja jaa mgajpxy'ajttip ku ixa jade'en mduu'yø'odyi? ¿Ti mdajotmay'oo'ktip, sa mjatti?

18Xjats ja nidu'ugin y'adsoodøø, ja Cleofas idɔ'ɔn waan:

—Tyumnija'widip ja jaa'y ixyam ti tɔ tyuñi yjatyi jam Jerusalén. ¿Kidi mets mjam'ajty, pø mets inet idɔ'ɔn ja nadyu'uk mganija'wip?

19Jɔts ja ñimaajyidøø:

—¿Timts jam ti yjatyi?

Jɔts ja tnimaadyøø:

—Ja Jesús øøts idɔ'ɔn ndijpy, ja Nazaretit jaa'y, midi Dios Teety yikmøjkugajpxy'ajtip ku ja tkajpxwa'kxy ja y'ixpøjkin u ku ja ti ttuñ. ¿Ti ja kya'ukjajtpy? Myinajxpts ja jam Dios wyingujk, jɔts nayide'en ma naxwii'ñit jaa'dyi. 20Ja teetywindsøndøjk ja tɔ tkøyakti møøt ja nwindsondøjkti jɔts ja yiktaguwanit ja o'jkin jɔts kyiruspatt. 21Ja' øøts ja jaa ndyimy'ukjøp'ijxpy jɔts ja jekyip tñigubøky yø Israelit naajx yø Israelit kajp. Ixyamts ja tyigøøkxøøwip jade'en yjajtni. 22Øy øøts ja tɔ'oxyøjk winaagin tɔ xjanøjmi adsø'jkibim, ku ja tɔ y'ats'otsti ixyam jøpy ma ja oo'kpi jut jam, 23ka'abik ja tɔ tpaatti ja Jesús ñine'kx, jɔts øøts ja tɔ xninijkxy, tuki'iyi

tø xamimadyakixy jøts ku ja
tø t'ejxti namajtsk ja ankilis
jødsik ja tø ñii'mxyidi jøts ku ja
Jesús yujky'aty. ²⁴Winets øøts
ja nmigu'uk winaagin jatyi tø
yjanøjkxti ma ja oo'kpi jut jam,
jødsik ja jam jade'en tø tjanchpaatti
sa ja tø'oxyøjk tø tñigajpxti,
ka'adsik ja ma tø t'ejxti ja Jesús.

²⁵Xjanimts Jesús ja ñimaajyidøø:

—iNiwine'enin

mjanchkaja'gyukidi, meets
tsaachkujuunjaa'dyi, jeky meets
ja xøøw ja jumøjt ja xukminaxy
jøtsnim meets ja xjanchjawit sa
jaty ja Dios kyugajpxy wyandøø!
²⁶Jabi kuwañimxi tyimbyaat'aty ja
Cristo jøts ja jaween y'ayo'ombaatt
jøtsnim ja tpaatt ja windsø'jkin
winja'win o madsoo.

²⁷Xjats ja Jesús

tyukmadoobinaxwa'jkidøø sa ja
Dios kyajpxy wya'añ ma jaty ja
jap yiknigajpxy tøøyip, ja' ja
ñigajpxøjkiyi'iñ sa wya'añ midi
ja Moisés ja Dios tukjajyøø jøts ja
tñigajpxkiixy sa jaty ja yjadu'ukpi
kugajpxy wyinaty ja Dios tø
tyukjaadyañidi.

²⁸Kuts ja jam kyajptøjkidøø ma
dø'øn ja jam wyinaty yja'atwa'andi
jøts ja Jesús yjaaktyimñøjkxwa'añ,
tyimñaxwamp ja jam. ²⁹Jøts
kuwani tyiktandøø, yide'en ja
tnimaadyøø:

—Møøt tñank øøts ya, pø tøts
chuu'jini, koodsiwyanipts.

Xjats ja Jesús ja jam jade'eñi
myøøtaajnidøø. ³⁰Kuts ja
tmøøt'ixaktøø, tø wyinaty
twinguwaadsidi ja kaabyajt, ixam
ja chinaañidi ku ja tñixajyi'iñ ja
tsapkaaky, jøts ja ojts tkunuu'kxy,

jøts ja t'adujkpajky, jøts ja
tyagiko'oniyidøø. ³¹Winets wyeen
ja nay jatyi wyatstøø, jøts ja
t'ejxkajptøø jøts kudam ja' Cristo;
jøts ja nay jatyi ñanky'ejxigø'øñiyi.

³²Jøts ja ñawyaajnidøø:

—Kidi janchjotkujk adøm yø
tø xyikajjatyim ku tuu'ajy tø
xamimadyaajkyim ja Dios kyajpxy.

³³Xjats ja niwine'enin
kyata'anidøø kya'amøjkidøø, jatyi
ja jadigojk tyuu'døjkidøø jøts
ja wyimbejtøø jam Jerusalén,
jamts ja tpattøø ja ñimaktu'ukpi
kudanaabyidi, tø ja jam wyinaty
ñamyukyidi møøt ja myigu'uktøjkti.

³⁴Jøts ja ñimaajyidøø:

—Janch tøts ja nwindson'ajtim
yujkpyiky, yø Simón tø tyimy'ixy.

³⁵Jøts yja' ja tñimadyakmidøø
sa ja wyinaty tø yjatti kyubatti jam
tuu'am, jøts sudso ja wyinaty tø
t'ejxkapti ja Jesús ku ja t'adujkpajky
ja tsapkaaky.

**Ku ja nwindson'ajtim Jesús
ñanky'ixxyi ma ja pyabøjkpitøjk jam**

³⁶Ixamni dø'øn ja wyinaty
jade'en ñawya'añidi ku ja Jesús
jam ñanky'ejxøø jadigojk ja'
y'agujk'amdi ma ja jam wyinaty,
jøts ja ojts kyajpxpoo'kxidi, yide'en
ja ñimaajyidøø:

—Dios mjagyepyidi.

³⁷Jadi'iñi ja myondi tyukti,
tsø'øgi ja jadi'iñi yikmajadaktip,
jade'en ja wyinmaydi pø nugo ja
tijy y'ejxjooxti. ³⁸Yide'en ja Jesús ja
ñimaajyidøø:

—¿Tigøjxp ku mdsø'øgidi, ti
mdsø'jkidip? ¿Tiku xkajanchjawidi?

³⁹Ejxidik øts ngø' ndeky. Pø øtsts
idø'øn kø'øm. Tondik øts, ejxtik øts;

pø ka'ats ejxma'jtin ñine'kx møødi, ni pyajk niti ja jade'en kya'ejtxi, sam meets ixyam x'ijxy tuki'iyi nmøøt'aty.

⁴⁰Kuts ja jade'en tyukmadojidøø jøts kyø' tyeky ja tnanke'ejxøø.

⁴¹Kumi nika'anims ja wyinaty yikxon ttajotkukidi jøts ja tjanchjawidit, jade'en ja xyonda'akti, jade'en ñigyumaap tja'wi'adø'øtsti, xjats Jesús ja ñimaajyidøø:

—¿Ka'ap ja ti jii'kxy xmøødidi?

⁴²Jøts ja tmøødyøø tukpidasi ja ajkxtsa'ayu'nk møøt ja jømbya'aku'nk, ⁴³jøts ja t'axajyiii'ñ jøts ja ojts jamyi tjii'kxy ja' wyindumdi. ⁴⁴Winets ja ñimaajyidøø:

—Jade'en øts idø'øn tø njaty sa meets ojts ndukmadøyin ku meets ja y'ijty njaakmøøtwidity, jøts ku øts jade'en wyinaty njatwa'añ sa øts jap nyiknigajpxy ma ja kutujk Moisés Dios tyukjajyøø, jøts nayide'en jap nøkyjøtpty midi ja yjadu'ukpi kugajpxy yjaadyandøø, jøts nayide'en sa ja nøky tnigajpxy jap Salmosjøtpty.

⁴⁵Xjats ja Dios kyajpxy ja tyukja'gyukiyidøø, ⁴⁶yide'en ja ñimaajyidøø:

—Jade'en jap yja'ayi jøts ku ja Cristo y'oock, kyidigøøk

xøøwts ja yujukpyøkt ku o'jkin ja tja'uk'ext; ⁴⁷jøts ja yiknigajpxwa'kxt o manaajx o magajp, ku ja ya Jerusalén cho'onda'akt jawyeen, jøts ku ja'agøjxp yiknøjmidit o pøn, wan ja chinaa'yin tyiktigtatsti jøts yikpojkpimaa'kxtit.

⁴⁸Meets, wa'ats mdyimy'ijxpy mdyimñija'wip sa jaty tuki'iyi tyuñi yjatyi. ⁴⁹Madowdits, ndanigaxp meets ja' midi øts ja Dios Teety tø xamiwandaagi; yaayits meets m'awext ya Jerusaléngit kajpjøjty kunim ja mbaadidit ja møk'ajtin midi jap tsajpjøtpty kidakp.

Ku nwindson'ajtim Jesús chajpejty

⁵⁰Xjats idø'øn Jesús ja jam kajpjotp wyaabidsøøjmidøø, jøts ja yiknøjksidøø jam Betania, ojts kyø' ja tyanaxajyidi jøts ja kyunuu'kxidøø. ⁵¹Kuts ja jade'en kyunuu'kxidøø, jøts ja myajtstujtidøø, jøts ja chajpejty. ⁵²Jøts ku ja wyinaty tø t'ukwindsø'øgidi t'ukwinjawidi, xjats ja ojts wyimbejtnidi ñøjknidi jotkujk'atyim jam Jerusalén, ⁵³xumijam'ajttip idø'øn ja' jam tsaptøjkjotp jøts ja jam tmøjawidi tkunuu'kxyjawidi ja Dios. Jade'en ja y'ejxi tyiyi.